

Trosopplæring og sårbar ungdom

En trosopplæring for alle?

En kvalitativ undersøkelse av konfirmantopplegg i tre menigheter i Den Norske kirke

Problemstilling:

Hvordan utformes og praktiseres trosopplæringen i møte med sårbar ungdom i konfirmanttiden?

Master i Diakoni fjerde semester 2012

AVH501- Masteravhandling (30 ECTS)

Veiledere: Professor Leif Gunnar Engedal (Hovedveileder)

Førsteamanuensis Tormod Kleiven (Biveileder)

«Det teologiske Menighetsfakultetet»

Av Mari Haug Thorsen og Hanna Haraldstad

Innhold

1. Innledning	5
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	6
1.2 Problemstilling	7
1.3 Begrepsavklaring og forkortelser.....	9
1.4 Avgrensning	9
1.5 Oppgavens oppbygging.....	10
2. Materiale og metode.....	10
2.1 Materiale	11
2.1.1 Valg av menigheter.....	11
2.1.2 Valg av informanter.....	12
2.1.3 Valg av litteratur.....	12
2.2 Metode	13
2.2.1 Valg av metode.....	13
2.2.2 Metodekritikk.....	15
2.2.3 Forskningsetikk.....	15
2.3 Arbeidsprosessen.....	16
2.3.1 Forberedelse.....	16
2.3.2 Utførelse.....	17
2.3.3 Dokumentering.....	18
2.3.4 Bruk av innsamlet data.....	20
3. Teoridel	21
3.1 Ungdom.....	21
3.2 Sårbar ungdom	25
4. Trosopplæringen.....	28
4.1 Kirkens oppdrag i verden.....	28
4.2 Trosopplæringsreformen	29
4.3 Plan for trosopplæring.....	30
4.4 Trosopplæringens innhold.....	31
4.5 Konfirmasjonstiden.....	33
4.5.1 Mål og fokus for dagens konfirmasjon	33
4.5.2 Rammen for konfirmasjonstiden.....	34
4.6 Diakoniens plass i trosopplæringen	34
5. Læring	35
5.1 Læringsparadigmer	36
5.2 Læring som tilegnelse, deltakelse og kunnskapstilegnelse.....	38
5.2.1 Læring som tilegnelse	38
5.2.2 Læring som deltakelse	39
5.2.3 Læring som kunnskapsdannelse	40

6. Ungdomsarbeid	42
6.1 Teologi for kristent ungdomsarbeid	42
6.2 Relasjonsbasert ungdomsarbeid	45
7. Presentasjon av empiri	47
7.1 Forskningsspørsmålene	48
7.2 Menighet 1	49
7.2.1 Vår observasjon.....	49
7.2.2 Våre samtaler	50
7.2.3 Planer	50
7.2.4 Utformingen.....	50
7.2.5 Å se sårbar ungdom	52
7.2.6 Beredskap.....	54
7.2.7 Case 1: «Kristian».....	55
7.3 Menighet 2	57
7.3.1 Vår observasjon.....	57
7.3.2 Våre samtaler	58
7.3.3 Planer	58
7.3.4 Utformingen.....	58
7.3.5 Å se sårbar ungdom	59
7.3.6 Beredskap.....	60
7.3.7 Case «Nathalie»	60
7.4 Menighet 3	61
7.4.1 Vår observasjon.....	62
7.4.2 Våre samtaler	62
7.4.3 Planer	63
7.4.4 Utformingen.....	63
7.4.5 Å se sårbar ungdom	63
7.4.6 Beredskap.....	64
7.4.7 Case «Ida».....	65
8. Drøftingsdel	67
8.1 Case 1.....	68
8.1.1 Hvordan se Kristian?.....	68
8.1.2 Hvordan utformes konfirmantopplegget i møte med Kristian?	70
8.1.3 Beredskap for å handle.....	73
8.2 Case 2.....	75
8.2.1 Hvordan se Nathalie?	75
8.2.2 Hvordan utformes konfirmantopplegget i møte med Nathalie?.....	78
8.2.3 Beredskap for å handle.....	79
8.3 Case 3.....	81

8.3.1 Hvordan se Ida?	81
8.3.2 Hvordan utformes konfirmantopplegget i møte med Ida?	84
8.3.3 Beredskap for å handle.....	86
9. Oppsummering.....	89
Kilder	93
Nettsider:	95
Vedlegg:	96

1. Innledning

Over 65 % av alle 15-åringene velger å konfirmere seg i Den Norske kirke(DNK).¹ I dette årskullet er det altså mange som er i kontakt med kirken. Dette er mye på grunn av at konfirmasjonen er en sentral og viktig del av vår norske kultur. Dermed ser vi at konfirmasjonen har og bør ha en stor rolle i trosopplæringen. I Plan for trosopplæring fra 2010 (Heretter omtalt som TOP) er formålet å bidra til en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle døpte i alderen 0-18 år, uavhengig av funksjonsevne.² Trosopplæringen oppbygging har fokus på bredde, mangfold og dybde, og ønsker dermed å være en trosopplæring for alle.³ Dette vil si at de ønsker å nå så mange døpte og tilhørende som mulig, og å ha et opplegg som når mange. Trosopplæringen ønsker også å gi hvert enkelt menneske et annerledes budskap i et miljø som kan prege dem videre i livet. Planen vektlegger at fellesskapet skal være preget av gjensidighet og deltakelse, der alle får utfolde seg som hele mennesker på sin måte. En tilpasset trosopplæring for alle uttrykkes i planen og skal være grunntonen i møte med mennesket, står det.⁴ Dette tenker vi utfordrer kirken, både lokalt og nasjonalt. Det er store ord som brukes, og det blir derfor viktig å konkretisere hvordan dette praktisk kan gjennomføres. Den Norske kirke har derfor et krav om at hver enkelt menighet skal ha en lokal plan for deres trosopplæring. I TOP står det videre at de ønsker å nå «... barn og ungdom som ikke har synlige vansker (...) eller sosiale, psykiske- eller kognitive vansker».⁵ Det er denne gruppen vi ønsker å fokusere på i vår avhandling, og vi har definert disse som «sårbar ungdom».

Alle mennesker møter livet på både godt og vondt, og dette gjør at vi alle er sårbare. Å være et menneske i seg selv er sårbart, fordi vi har evne til å såre andre og selv bli såret. Også i kulturen kan det være spesielle utfordringer som utsetter oss for sårbarhet, som press på vellykkethet og et jag etter status. Tradisjonelt og kulturelt har det vært viktig for mennesker å vise seg fra sin beste side. Til tross for dette har det den siste tiden blitt mer akseptert i vårt samfunn å vise sin sårbarhet. Ved å være sårbar og vise sin sårbarhet kan mennesker vokse i relasjon til seg selv og andre. Dermed kan sårbarhet-begrepet også ses på som en menneskelig egenskap som viser styrke. Begrep som ærlighet og tillit har blitt viktige verdier i møte med mennesker. I musikkbransjen kan musikeren formidle sin sårbarhet gjennom musikken og bidra til at lytterne får ta del i hans/hennes sårbarhet. Følsomheten i musikken kan også trigge lytternes egne følelser og berøre noe i dem. Også politikere har sett verdien i å være ærlig og vise noe av sin sårbarhet, fordi det kan vekke tillit hos mennesker. Vi ønsker at det i kirken kan være rom for menneskers sårbarheter. Det skal være et sted

¹ Vårt Land: <http://www.vl.no/kristenliv/trenden-snudd-flere-konfirmeres/>

² TOP: 4

³ TOP: 18

⁴ TOP: 19

⁵ TOP: 18

med ekte relasjoner og ekte liv, hvor ærlighet og tillit står sterkt. Kirken har helt fra sin begynnelse vist at den er en kirke som ønsker å møte alle mennesker. Evangeliet om Jesus og hans møter med mennesker er et forbilde på hvordan kirken kan møte mennesker med deres sårbarhet. Kirken ønsker å legge til rette for at hvert enkelt menneske kan komme med hele seg og få oppleve seg elsket av Gud. Dette er også viktig i konfirmasjonstiden. I alle konfirmantkull er det stor sannsynlighet for at noen ungdommer i større eller mindre grad har ulike utfordringer i livet. Dette kan for eksempel være vanskeligheter i møte med sosiale sammenhenger eller at de har psykiske plager som utfordrer deres hverdag. For ledere kan det være utfordrende å vite hvordan man skal møte ungdom som har det vanskelig. Alle vansker er ikke like synlige, og utfordringene blir da hvordan en skal fange opp og ha gode opplegg som også fungerer for disse ungdommene. Det er et mål for kirkens trosopplæring å se og møte alle, men dette utfordrer kirken. For lite kompetanse og lite forskning på barn og ungdom med «usynlige» vansker kan gjøre kirken usikker på hvordan møte og ivareta denne gruppen. Kirken ønsker et konfirmantopplegg som er tilpasset sårbar ungdom som kan vise dem Guds ubetingede kjærlighet, og hjelp dem til å leve i troen på ham som Jesu Kristi disipler.⁶ Men hvordan det i praksis kan gjøres er utfordrende.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Som et resultat av evalueringen av trosopplæringsreformens forsøks- og utviklings-fase (2004-2008), ble det belyst at barn og ungdom med særskilte behov ikke ble fanget opp av trosopplæringen.⁷ Det har tidligere blitt arbeidet mye med tilrettelegging for de med synlig funksjonshemning, men når det gjaldt barn og unge som ikke hadde like synlige vansker, var lite gjort. Kirkens ressurscenter har gitt ut en bok om trosopplæring for utsatte og sårbare ungdom i alderen 15- 18 år, men sårbar ungdom i konfirmantalden var det ikke gjort forskning på. Det var også lite fokusert på barn og unge som bodde på institusjon i regi av barnevernet. Interessen for ungdom med usynlige vansker ble derfor en aktuell problemstilling i forhold til kirkens trosopplæring. Høgskolen Diakonova og Det teologiske Menighetsfakultetet satte derfor i gang et treårig prosjekt hvor hovedmålet var å undersøke hvilke utfordringer og muligheter som var knyttet til trosopplæring for ungdom på institusjon. Etterhvert utviklet prosjektet seg til å omfatte ikke bare ungdom på institusjon, men også ungdom med usynlige vansker som deltar på kirkens konfirmantopplegg, som bor hjemme. Det ble i henhold til dette utlyst tre stipend for diakonistudenter, som en mulighet for å skrive en masteravhandling knyttet til prosjektets tema om trosopplæring og sårbar ungdom. Vi er to av disse studentene. Denne prosjektgruppen består av en

⁶ TOP: 23

⁷Hauglin 2008: 168

gruppe med tre studenter og ulike ansatte på Diakonova og Menighetsfakultetet. Målet med prosjektet er å belyse ulike perspektiver på kirkens møte med sårbar ungdom. Til slutt ønsker prosjektgruppa sammen å utarbeide et ressurshefte/bok som omhandler problematikken. Derfor skal gruppen møtes jevnlig for å luften tanker og ideer, og utveksle erfaringer fra arbeidet vi individuelt gjør. Fordi gruppen sammen skal utarbeide et felles produkt er det i tillegg viktig for gruppen å møtes for å utarbeide en felles grunntanke rundt begrepet sårbar ungdom. Da dette prosjektet blant annet omhandler læring i menighet, er det allerede eksisterende LETRA-prosjektet (Learning and Knowledge Trajectories in Congregation) en kilde for vårt arbeid. LETRA-prosjektet handler om å beskrive og analysere lærings- og kunnskapsprosesser som skjer hos konfirmanter i ulike menigheter i Norge.

Trosopplæringen i Den Norske kirke skal drive kristendomsundervisning for alle døpte. LETRA-prosjektet ønsker å belyse hvordan prosesser i læring og kunnskap skjer i menigheter. Med tanke på at trosopplæringen skal tilpasses den enkelte, ønsker vi å belyse hvordan ungdom med ulik grad av vansker kan bli inkludert i trosopplæringens arbeid. Vi kommer til å se på læring, i likhet med LETRA, som tar høyde for at trosopplæringen er en livslang læring som skjer på ulike måter. Vi er særlig interesserte i hvordan dette skjer i forhold til sårbar ungdom og hvordan trosopplæringen kan ta vare på hele mennesket. Ved å rette fokus på dette får man en diakonal tilnærming til trosopplæringen. I Plan for trosopplæring beskrives det at: «En diakonal trosopplæring vil se, tolke og handle i forhold til barns, unges og familiers livserfaringer. Når menigheten er i kontakt med et stort antall barn og unge vil noen ha erfaringer med belastninger, krenkelser og overgrep. Det innebærer at menigheten må fange opp og forebygge dette, og har en beredskap for å ivareta og inkludere barn og unge med slike erfaringer».⁸ Med bakgrunn i dette ønsker vi som masterstudenter i diakoni å rette fokus på hvordan trosopplæringen møter sårbar ungdom. Vi vil belyse denne problematikken ved å undersøke hvordan tre menigheter ser sårbar ungdom. Hvordan utformingen av deres konfirmantopplegg imøtekommer sårbar ungdom og hvordan dette gjøres i praksis. I tillegg vil vi se på om de har noe beredskap på tilrettelegge for sårbar ungdom. Trosopplæringsplanen vil være et redskap og fungere som bakgrunnsstoff i forhold til den problematikken vi ønsker å belyse.

1.2 Problemstilling

I TOP står det at målet for konfirmasjonstiden er «å vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at de unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i hjem,

⁸ TOP: 30

menighet og samfunn».⁹ Videre står det at trosopplæringen skal være for alle. Vår forskningsinteresse er å se på hvordan opplegget fungerer i møte med sårbar ungdom i konfirmasjonstiden. Vi ønsker å se på hvordan tre menigheter utformer og praktiserer konfirmantopplegget med tanke på sårbar ungdom. Sammen med forskergruppen kom vi frem til vår problemstilling som lyder som følgende:

Hvordan utformes og praktiseres trosopplæringen i møte med sårbar ungdom i konfirmanttiden?

Vårt forskningsfokus er å se på hvordan trosopplæringen i praksis møter sårbar ungdom. Målet er at trosopplæringen skal bli formidlet på en slik måte at sårbar unge opplever det som relevant i deres liv. Hvordan blir dette gjort i praksis ute i menigheter? Gjennom observasjon i tre menigheter ønsker vi å finne materiale som kan gi oss en større forståelse rundt denne problematikken. Vi vil i tillegg bruke relevant faglitteratur som teorier om ungdom, sårbar ungdom, læring og kristent ungdomsarbeid som hjelp i drøftingen. Trosopplæringsreformen og trosopplæringsplanen vil være bakgrunnsstoff og en hjelp til å forstå hva kirken ønsker for konfirmantåret. Til sammen håper vi at dette gir oss et grunnlag for å svare på vår problemstilling.

Ut i fra problemstillingen har vi designet et prosjekt. Analyseenheten i oppgaven er konfirmasjonstiden, fordi dette som sagt er en tid hvor mange unge naturlig kommer innom kirkens arbeid. Vår empiriske interesse er å observere hvordan virkeligheten er for sårbar ungdom, og hvordan trosopplæringen møter dem. I arbeidet med dette har vi valgt ut noen teoretiske interesser som kan hjelpe oss i møte med denne problematikken. Vi ønsker da særlig å se på hvordan opplegget, i form av undervisning, aktiviteter og rammene rundt trosopplæringen for konfirmanter blir utført i praksis. Som hjelp i å arbeide med problemstillingen har vi utarbeidet tre forskerspørsmål. Disse tar utgangspunkt i problemstillingen, men er enda mer spisset og konkrete. I møte med empirien syntes vi at det var nødvendig å ha en mer systematisert måte å ordne stoffet på, og dette hjalp oss til å komme frem til disse spørsmålene. Spørsmål 1 har fokus på utformingen, altså det som planlegges for konfirmasjonsåret og hvordan det opplegget fungerer for sårbar ungdom. Spørsmål 2 har fokus på hvordan sårbar ungdom blir sett i konfirmantopplegget, mens spørsmål 3 hjelper oss til å se om det finnes noen beredskap for å handle i møte med sårbar ungdom. Med beredskap mener vi måter å imøtekomme de behov sårbar ungdom har, eller de utfordringer som oppstår i arbeid med sårbar ungdom i trosopplæringen.

⁹ TOP: 23

1. Finnes det i utgangspunktet en bevissthet om tematikken "sårbar ungdom", og er dette noe man har i tankene når man forbereder og utformer opplegget for konfirmasjonsåret?

2. Er det en form for bevisstgjøring i å observere og se sårbar ungdom, og er det fokus på dette hos lederne?

3. Hva slags beredskap har de i møte med sårbar ungdom og hvilke handlinger iverksettes i møte med dem?

1.3 Begrepsavklaring og forkortelser

I denne oppgaven vil vi benytte oss av begrepet sårbar ungdom. Vi har valgt å definere sårbar ungdom som; *ungdom med sosiale, psykiske eller kognitive vansker*.¹⁰ På side 18 i TOP står det at en trosopplæring for alle også skal gjelde de som har sosiale, psykiske eller kognitive vansker. Dermed blir dette vårt utgangspunkt for begrepet sårbar ungdom videre i oppgaven.

Vi har i oppgaven fokusert på begrepet ungdom. I denne sammenheng ser vi på ungdom i konfirmantaldet. Dermed er de ungdommene cirka femten år gamle.

DNK: Den Norske kirke

TOP: Trosopplæringsplanen

Å mingle: Med begrepet *å mingle*, mener vi det å prate om løst og fast med fremmede.

1.4 Avgrensning

Da vi gikk i gang med oppgaven tenkte vi å ha hovedfokus på læring i konfirmasjonstiden. I møte med feltet vi observerte skjønnte vi at det ville bli utfordrende å måle læring hos sårbar ungdom. Vi valgte derfor å fokusere mer på hvordan undervisningen og fellesskapsbyggende arbeid ble utformet i møte med sårbar ungdom. Vi ønsket å se hvordan dette i praksis fungerte i de tre menighetene vi skulle observere i. Vi valgte å fokusere på rammen rundt konfirmantopplegget med særlig tanke på utformingen, det å se sårbar ungdom og beredskapen i møte med dem. Møtet mellom konfirmantopplegget og sårbar ungdom vil derfor være fokus for oppgaven.

¹⁰ TOP: 18

1.5 Oppgavens oppbygging

Først i oppgaven gjør vi rede for metoden vi har brukt og hvordan vi har gått frem metodisk. Deretter kommer vår teoridel hvor vi gjør rede for det å være ung i dag og går dypere inn i begrepet sårbar ungdom. Så tar vi for oss trosopplæringen, hvor vi begynner med å gjøre rede for kirkens oppdrag i verden og kristendomsfagets utvikling i Norge. Deretter går vi inn på trosopplæringsreformen og plan for trosopplæring. Her går vi inn på trosopplæringens innhold som fokuserer på de tre aspektene: livstolkning og livsmestring, Kristen tro og tradisjon og Kristen tro i praksis. Vi vil særlig legge vekt på livstolkning og livsmestring i forhold til sårbar ungdom. Så retter vi fokus på dagens konfirmasjon og ser nærmere på temaer og rammen for konfirmasjonen. Deretter tar vi for oss diakoniens plass i trosopplæringen og ser nærmere på hva trosopplæringen legger vekt på i forhold til en helhetlig trosopplæring.

Videre går vi inn på teori om læring. Vi tar for oss tre læringsteorier som vil være grunnlaget for drøftingen av læring i konfirmasjonsopplegget. Så gjør vi rede for kristent ungdomsarbeid og relasjonsbasert ungdomsarbeid. Videre presenterer vi menighetene vi har observert i og empiri vi har funnet. Tilslutt kommer vår drøfting og avslutning av oppgaven.

Vi har nå innledningsvis gjennomgått det fokuset vi ønsker å ha for oppgaven. Dette har vi gjort ved å presentere problemstillingen og gitt en oversikt over avgrensningen og oppgavens oppbygging. Videre vil vi gjøre rede for vårt valg av metode og hvordan vi metodisk gikk frem.

2. Materiale og metode

Vi har valgt å gjøre kvalitativ samfunnsvitenskapelig forskning i vårt feltstudie. Vitenskap er studier av fysiske eller sosiale fenomen, og den empiriske og erfaringsbaserte vitenskapen skaper kunnskapen om fenomenet i et samspill mellom teori og observasjoner av virkeligheten.¹¹ Samfunnsvitenskapelig forskning er å bruke metoder for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, hvordan analysere denne informasjonen og vise til hva den forteller om samfunnet.¹² Vi skal i denne oppgaven drive empirisk forskning ved å gå metodisk til verks for å samle inn data og analysere og tolke den.¹³ Vi har da valgt å legge hovedvekt på observasjon som metode. I tillegg skal vi benytte oss av kvalitativt intervju og litteraturstudie som et supplement til observasjonen. Vi vil her først gjøre rede for valg av materiale. Videre vil vi gjøre rede for metoden

¹¹ Ringdal 2007:33

¹² Johannessen m.fl. 2011:29

¹³ Johannessen m.fl. 2011:29

vi har brukt i oppgaven. Til slutt i dette kapittelet vil vi beskrive arbeidsprosessen og hvordan vi metodisk har gått frem.

2.1 Materiale

Vi vil nå gjøre rede for hvilket materiale vi har brukt for å innhente data. Vårt materiale er menigheter, informanter fra disse menighetene og relevant litteratur.

2.1.1 Valg av menigheter

Som forskere er valg av setting og sted viktig. Før en begynner må en bestemme seg for setting å observere i, hvilke aktiviteter som er interessante, og hvem som er analyseenheten.¹⁴ Det gjelder å finne de sosiale enhetene eller elementene som egner seg i arbeidet med problemstillingen¹⁵ Siden vårt forskningsfelt er konfirmantopplegg i Den Norske kirke, ble det naturlig at analyseenhetene ble menigheter i Den Norske kirke.¹⁶ Som en del av et større prosjekt vi er med i, har vi fått hjelp til å komme i kontakt med menigheter. Med bakgrunn i problemstillingen vår ble det valgt menigheter med tanke på å skulle observere trosopplæring i praksis. En av de ansvarlige i vår forskergruppe hadde første kontakt med menighetene, og videreformidlet de menighetene han hadde fått klarsignal fra. Vi tok kontakten videre per telefon, og hadde kontakt også på mail. Da kontaktpersonen til en av menighetene var vanskelig å få tak i, valgte vi å kontakte en annen menighet vi hadde kjennskap til, hvor vi fikk positiv respons. Dette ble vår tredje menighet. Som resultat av dette har vi nå 3 ulike type by menigheter. En annen grunn til at vi valgte den nye menigheten fremfor den tidligere vi ikke kom i kontakt med, var også for å få en større variasjon i konteksten menighetene var i.

Mennesket preges mye av det fysiske miljøet og konteksten de er en del av, og dette skaper variasjon.¹⁷ Vi tenker at de menighetene vi har valgt, kan representere ulike bymiljø, og forhåpentligvis gir oss et spenn i hva vi observerer. På den måten får vi mulighet til å se konfirmantopplegg arrangert for konfirmanter fra mest mulig ulik bakgrunn og fra ulike kontekster, tenker vi. Vi oppsøkte dette bevisst for å få en bred belysning i forhold til problemstillingen vår. Vi fikk dermed én menighet i utkanten av en storby, én fra vestsiden av byen og én fra sentrum. Dermed håper vi at vår innsamlede data gir et spenn og blir relevant og pålitelig i forhold til vår

¹⁴Johannessen m.fl.2011:131

¹⁵Johannessen m.fl.2011:118

¹⁶Johannessen m.fl. 2011:120

¹⁷Kvelling 2008: 206

problemstilling. Det var også viktig for oss å velge ulike type menigheter fordi vi kun hadde tre menigheter tilsammen.

2.1.2 Valg av informanter

I tillegg til observasjon ønsket vi å benytte oss av intervju og samtaler for å få mer utfyllende informasjon om feltet. Vi hadde intervju med hovedansvarlige for konfirmantopplegget i hver menighet, som var prestene. Vi så dette som naturlig siden de hadde mest kunnskap om det som skjedde, og hadde ansvaret for forberedelsen av konfirmantåret. Presten i Menighet 1 ble en hovedinformant, fordi vi anså henne som viktig fordi vår observasjon i hennes menighet fikk stor rolle i vår forskning. Med henne fikk vi derfor gjort et strukturert intervju. Vi hadde gruppesamtaler med de yngre lederne i konfirmantopplegget. Dette så vi som viktig, fordi vi tenkte at disse lederne satt på andre erfaringer og tanker om opplegget enn det prestene hadde. Disse samtalene fant i hovedsak sted i Menighet 1, fordi vi fikk mest tid sammen med disse lederne, og fikk en god kontakt med dem. Dette også fordi Menighet 1 ble viktig for oss i arbeidet, som første menighet vi observerte i. I de andre menighetene samtalte vi med noen av de yngre lederne, men dette skjedde mer tilfeldig underveis i observasjonen.

2.1.3 Valg av litteratur

I tillegg til vår kvalitative undersøkelse ved observasjon har vi utført et litteraturstudium til hjelp for å svare på problemstillingen vår. Vi har tatt i bruk litteraturstudie som blir oppgavens sekundær kilde. Relevant litteratur skal være til hjelp for oss i arbeid med empirien, både med tanke på å holde fokus i observasjonen, og til å kunne evaluere og drøfte empirien i lys av litteraturen. I første omgang brukte vi tid i forskergruppen hvor vi fikk tips om relevant litteratur. Her diskuterte vi også relevante teorier og begreper som var viktige å enes om. Deretter begynte vi hver for oss å lete etter relevant litteratur. Siden vi har bakgrunn i ulike bachelorgrader søkte vi hver for oss etter fagstoff fra hvert vårt felt. Det ble naturlig for sosionomen å se spesielt etter teorier rundt ungdomspsykologi og sosialisering. Mens ungdomsarbeideren så på ungdomsteologi og teori rundt forkynnelse for og arbeid med ungdom. Sammen søkte vi i tillegg bredere utover i litteraturen, for å få mer enn det vi hadde forforståelse for. Her fant vi dagsaktuelle fagtidsskrifter og nyere forskning rundt vårt tema. Vi brukte Plan for trosopplæring som ble en viktig kilde for oss. Det ble naturlig å finne litteratur skrevet om bruken av planen, og erfaringer og evaluering av den. I tillegg har vi funnet litteratur som er skrevet rundt temaet trosopplæring. Litteraturen vil bli presentert i teori-delen for videre å bli tatt opp igjen i drøftingen.

2.2 Metode

Vi vil nå gjøre rede for vårt metodiske valg.

2.2.1 Valg av metode

Vi vil i denne oppgaven gjøre en etnografisk analyse som vil si at en legger stor vekt på fortolkning av data. Det er ikke dataene som generer studiens konklusjon, men oss som forskere sin fortolkning av den og vår oppfatning av hva den forteller oss.¹⁸ I vår forskning har vi valgt observasjon som hovedmetode for å samle inn data. «Observasjon som metode egner seg godt når forskeren ønsker direkte tilgang til det han undersøker, for eksempel samhandling mellom mennesker(...)».¹⁹ Det er nettopp det å se samhandling mellom mennesker i konfirmantopplegget vi ønsker å se nærmere på. For å få direkte tilgang til det som skal undersøkes egner observasjon seg derfor godt. Observasjon gir tilgang til informasjon som det kan være vanskelig å få frem gjennom andre metoder. I tillegg kan observasjon gi oss data om mellommenneskelig samhandling og organisatoriske prosesser.²⁰ Det er en god måte å undersøke menneskers atferd på, og kan brukes når du skal forske på et begrenset område. Mange ganger kan tilstedeværelse i feltet være eneste eller beste måte å få kunnskap om det som forskes på, fordi en får direkte tilgang til det en forsker på. Ved å observere hjelper det en til å forstå det som faktisk skjer i den virkeligheten en forsker i. Kunnskap om noe er ikke alltid formulerbart, og må ofte observeres for å finne. Det er ikke alltid tilstrekkelig å få menneskelig informasjon fra et felt, fordi mennesket ikke alltid er i stand til å være seg bevisst hva som faktisk skjer. Det er mye som skjer på det ubevisste plan.²¹

Som observatør er det viktig å være seg bevisst på hvordan feltet blir påvirket av at du som forsker er tilstede. En må derfor på forhånd gjøre et valg om hvilken feltrolle en ønsker å ta. Det vil si hvor passiv eller aktiv, skjult eller åpen en skal være. På forhånd må dette være godt gjennomtenkt, fordi det påvirker ens rolle. Forsker må være seg bevisst sin rolle når en entrer et felt, fordi en som menneske påvirker dynamikken bare ved å være tilstede. En må også gjøre valg på hvor lang periode en ønsker å observere feltet. En kan være der i korte perioder, hvor en bare er innom feltet noen ganger. En annen måte å gjøre det på er å være et sted over lengre tid hvor en observerer kontinuerlig.²²

¹⁸ Johannessen m.fl. 2011:195

¹⁹ Johannessen m.fl. 2011:118

²⁰ Johannessen m.fl. 2011:117

²¹ Johannesen, m.fl. 2011:119

²² Bryman 2012:277

Vi har i vår observasjon måttet forholde oss til menighetenes opplegg, og var derfor ikke tilstede i mer enn to opplegg i hver menighet. I noen av menighetene var opplegget over noen dager, og vi fikk da mulighet til å observere mer kontinuerlig. Som observatør bruker du alle dine menneskelige sanser inn i feltet, både det å høre og det å se blir viktig.²³ For å svare på problemstillingen vår var det nødvendig for oss å se samhandling mellom mennesker i konfirmantarbeidet i ulike menigheter. I de tre menighetene vi observerte, bestemte vi oss for å være tilstedeværende observatører. På den måten kunne vi se samspillet i en naturlig setting, uten å forstyrre dynamikken mellom deltakerne.²⁴ I møtet med feltet opplyste vi om hvem vi var, og om vår rolle i settingen. I en av menighetene ble en av oss med på en helgetur med konfirmantene. Her ble det naturlig å gå inn i rollen som deltakende observatør og inntok også rolle som leder på turen.²⁵ Det hadde blitt vanskelig å ikke bli en del av miljøet i denne leir-settingen og vi valgte derfor å gjøre det på den måten der.²⁶ I tillegg oppdaget vi at observasjon som metode ikke ble tilstrekkelig nok for å svare slik vi ville på problemstillingen vår. For å få utfyllende informasjon om det vi observerte ville vi derfor også snakke med og intervju lederen for konfirmantene. For å få innblikk i deres tanker rundt utformingen og praktiseringen av konfirmantopplegget deres. Med tanke på at vi møtte ulike type ledere, med ulike lederstillinger, bestemte vi oss for at vi brukte ulike type intervjuer. Vi hadde ett strukturert intervju med en kapellan, to ustrukturert intervju med de to andre prestene og gruppesamtaler med minilederne.

Strukturert intervju er en vanlig metode innenfor kvalitativ forskning og kjennetegnes ved standardisert intervjuform. Det er fastlagt oppsett hvor spørsmålene og rekkefølgen er bestemt på forhånd.²⁷ Ustrukturert intervju er en ytterpunkt hvor rekkefølgen på spørsmålene ikke er fastlagt på forhånd, og intervjuet er preget av en samtale.²⁸ Repstad (2007) skriver følgende; «Samtaler i miljøet som en integrert del av feltarbeidet er ofte noe å foretrekke fremfor intervjuet som kan få noe kunstig over seg».²⁹ Vi valgte derfor også å samtale med de ulike minilederne underveis i observasjonen. Vi valgte å ha et strukturert intervju med vår hovedinformant i Menighet 1. Denne intervjumetoden kan gi et snevert syn og er enkeltmenneskers meninger, men siden dette kun var en supplerende metode ønsket vi dette. Vi ville ha kapellanens individuelle meninger om konfirmantopplegget som et supplement til vår observasjon. For å kunne svare tilstrekkelig på problemstillingen vår har vi i tillegg utført et litteraturstudium og hentet relevante teorier derfra. I

²³ Johannesen m. fl.2011:128

²⁴ Johannesen m.fl. 2011:118

²⁵ Se case «Ida».

²⁶ Johannesen m.fl., 2011:127

²⁷ Bryman 2012:210

²⁸ Bryman 2012:471

²⁹ Repstad 2007:76

oppgaven benytter vi oss gjennomgående både av primær og sekundær litteratur, med hovedfokus på primære.

2.2.2 Metodekritikk

Vi ser her at vi har benyttet oss av mange type metoder. En svakhet ved dette tenker vi kan være at det lett kan bli uoversiktlig, og ser at det ble et stort arbeid med å systematisere vår empiri senere i oppgaven. I tillegg brukte vi såpass langt tid med observasjonen at vi ikke fikk så god tid til å arbeide med intervjuene og samtalene som vi ønsket. Til tross for dette valgte vi å ta i bruk flere metoder for å få et bredere innblikk i den problematikken vi undersøkte. Vi tenker det var nødvendig for oss å ta i bruk de metodene vi gjorde, for å få et god nok grep om problematikken sårbar ungdom og trosopplæring.

Før vi skal beskrive vår arbeidsprosess vil vi si noe om viktigheten av god forskningsetikk.

2.2.3 Forskningsetikk

Forskningsetikk handler om å ha god moral for forskningsprosjektet en arbeider med. I boken *Enhet og mangfold* (2007) står det: «Forskningsetikk er de grunnleggende moralnormene for vitenskapelig praksis».³⁰ I en forskningssituasjon er der derfor viktig å ha gode moralske retningslinjer for arbeidet. I samfunnsvitenskapelig forskning, som vi driver med, er ikke konsekvensene for informantene så dramatiske. Likevel er spørsmål om identifiserbare personopplysninger som angår dere privatliv særlig viktig for dem.³¹ I casene vi bruker har vi derfor brukt fiktive navn, og gjort noen endringer på beskrivelsene av personene. Om krav om konfidensialitet står det: «De som gjøres til gjenstand for forskning har krav på at all informasjon de gir blir behandlet konfidensielt. (...) Forskermaterialet må vanligvis anonymiseres, (...)».³² Informantene vi brukte i intervjuene er anonymisert, i form av at de ikke er nevnt ved navn, og at vi ikke har gjenkjennbare menigheter. Når det gjelder konfirmantgruppene vi har observert har alt her blitt anonymisert. Dermed håper vi på at vi har arbeidet i henhold til god forskningsetikk.

³⁰ Ringdal 2007:423

³¹ Ringdal 2007:425

³² Ringdal 2007:426

2.3 Arbeidsprosessen

Vi vil nå beskrive vårt arbeid med utførelsen av observasjonen vår og intervjuene våre. Vi vil dele prosessen inn i tre deler: forberedelse, utførelse og dokumentering.

2.3.1 Forberedelse

Før vi skulle ut i feltet måtte vi gjøre oss bevisste på våre egne forforståelser og erfaringer fra liknende felt. Vi anser oss selv som instrumenter i feltarbeidet, og hvem vi er og våre erfaringer og tanker påvirker innsamlingen av data.³³ Vi har begge vært aktive i ungdomsarbeid og konfirmantundervisning tidligere. Vi måtte derfor i best mulig grad ikke legge føringer for hva vi skulle se etter, men se styrken i å komme med nye øyne på et felt vi begge kjente godt til. Vi snakket mye om hva vi ønsket å se etter i observasjonen, og hjalp hverandre til å åpne opp for andre innfallsvinkler på konfirmantarbeid. Vi har begge ulik utdanningsbakgrunn (Bachelor i Sosialt arbeid og Ungdom, kultur og tro) og kunne derfor gi hverandre innblikk i ulike tilnærminger til feltet. På den måten tenker vi at vi fikk et mer nyansert utgangspunkt før vi begynte arbeidet med å planlegge observasjonen vår. Dette håper vi beriket vårt møte med menighetene.

I planleggingen ønsket vi å finne mer ut av teorier og temaer vi så var relevant for problemstillingen. Vi brukte tid på å lese om konfirmantarbeid og læringsmetaforer, TOP og ungdom. For å finne mer ut av sårbarhet og ungdom leste vi i tillegg noe om ungdomspsykologi og om det å være ungdom i dag. Med bakgrunn i det vi hadde lest og gjennom vår erfaringsutveksling med hverandre begynte vi å arbeide med hva vi kunne se etter i observasjonen. Vi valgte å dele det inn i foreløpige hovedtemaer. For det første ville vi se på rammen for konfirmantopplegget vi observerte og hvordan det fungerte i møte med sårbar ungdom. Videre på undervisningen som foregikk og hvordan fellesskaps-byggende arbeid la til rette for sårbar ungdom. Vi ville fokusere særlig på hvordan opplegget ble utformet og om sårbar ungdom ble sett. Deretter ønsket vi å se om det var noe beredskap i å handle i møte med sårbar ungdom. Som teoretisk hjelp ønsker vi å se på hvilke pedagogiske virkemidler som blir brukt og samhandling mellom ledere og konfirmanter. Under hvert punkt lagde vi undertemaer til hjelp i observasjonen. Vi valgte å dele hovedtemaene mellom oss, slik at vi hadde hovedfokus på ulike ting under observasjonen. Likevel hadde vi begge et overblikk på alt som skjedde og noterte også på tross av inndelingen. I tillegg utarbeidet vi spørsmål

³³ Johannessen m.fl. 2011:128

som vi brukte i samtale med de ulike lederne rundt temaet sårbar ungdom og konfirmantopplegg. Disse spørsmålene ble tilpasset hvilken gruppe vi samtalte med, i forhold til hvilken type intervju vi brukte.

2.3.2 Utførelse

Første punkt i prosessen med observasjon kalles innledende kontakt, hvor forsker introduseres til feltet.³⁴ Før vi skulle observere i menighetene hadde vi møte med prestene for konfirmantene. Denne kontakten ble viktig slik at vi fikk en større forståelse for feltet vi skulle inn i. I starten av vår observasjon kom vi inn med åpent sinn og med godt mot. Vi kjente det var godt å endelig komme i kontakt med forskningsfeltet vårt. Vi opplevde det som nytt og spennende. Våre møter med de ulike menighetene utartet seg forskjellig. I Menighet 1 var vi kun tilstede en helg. Men siden vi bodde hjemme fikk vi naturlig avstand til feltet, også i løpet av helgen. Vi brukte tiden til og fra menigheten til å samtale oss i mellom om det vi hadde observert. I Menighet 2 var vi tilstede to kvelder, med et mellomrom på to uker. Vi fikk i tidsrommet mellom de to observasjonene, arbeidet med første observasjon. Vi kunne derfor forberede andre observasjon bedre, i form av at vi spisset observasjonen vår enda mer. I Menighet 3 var vi først tilstede en ettermiddag og ble gjennom dette introdusert for ukesopplegget til konfirmantene. Noen uker senere var én av oss med på en helgetur for konfirmantene.

Fordi vi hadde variasjon i når vi så på hvilke menigheter, opplevde vi ikke særlig frustrasjon i møte med de enkelte menighetene. Vi fikk dermed etterhvert en følelse av at vi ikke oppdaget noe nytt. Etter å ha observert en stund kan en komme til et punkt hvor forsker opplever frustrasjon ved at en føler en oppdager kun det opplagte. På et stadium i en forskerprosess, kan en bli redd for ikke å finne noe nytt.³⁵ Dette følte vi skjedde med oss. Men siden observasjonene våre skjedde innenfor et ganske langt tidsrom, fikk vi naturlige pauser fra feltet, som hjalp oss videre i arbeidet. Det var bra å ta avstand både i tid og rom.³⁶ Vi fikk her også mulighet til å rette fokus og tenke på hva vi egentlig skulle se etter. Det kan være lett å gå seg vill i alle mulige interessante observasjoner. Vi hadde styrken i å være to ved at vi fortløpende kunne diskutere observasjonen vi gjorde. Slik arbeidet vi sammen for å holde fokus. Ved å arbeide på denne måten følte vi at vi hjalp hverandre til å komme dypere inn i feltet. Vi fikk åpnet opp for å se ting på ulike måter, fordi vi så ulike ting da vi observerte.

³⁴ Johannessen m. fl. 2011:121

³⁵ Johannessen m.fl.2011:122

³⁶ Johannessen m. fl.2011:123

I møte med feltet så vi behovet for samtale med lederne for konfirmantene. Vi hadde forberedt noen spørsmål rundt temaer og emner vi ønsket å samtale med dem om. I Menighet 1 ble presten som hadde hovedansvaret for konfirmantene en viktig informant for oss. Både fordi hun tilhørte den første menigheten vi var i og fordi vi ble godt kjent med deres opplegg. Vi fikk også flere samtaler med ledere i denne menigheten, og vi så det derfor som viktig å få et mer utfyllende intervju med den som kjente menigheten best. Vi bestemte oss derfor for å gi denne informanten en høyere status enn de andre, og utførte et strukturert intervju med henne. I forskning kan noen informanter bli mer sentrale enn andre, og kapellanen i Menighet 1 ble dette.³⁷ Spørsmål og temaer til intervjuet ble utarbeidet på forhånd.³⁸ Mens med prestene fra Menighet 2 og 3 hadde vi ustrukturert intervju. Intervjuene hadde et mer uformelt preg med åpne spørsmål rundt gitte temaer.³⁹ I møte med de yngre lederne måtte vi være bevisst på hvordan vi stilte spørsmålene og var opptatt av å tilpasse det deres nivå og språk. Det ble en mer samtale form i møte med disse og samtalene var i grupper. Vi ønsket med gruppesamtalene å skape en konstruktiv diskusjon og en viss diskusjon oppstod. Slik kunne vi gjøre oss opp en forståelse om hva de yngre lederne mente og tenkte om våre temaer. Med den yngste gruppen ledere hadde vi en samtale med syv stykker, mens vi hadde mindre grupper i møte med ungdomsledere og undervisere.

Siste fase i forskningsprosessen handler om å forlate settingen, og det er viktig å gjøre dette på en forberedt og ordentlig måte.⁴⁰ Det å forlate menighetene gjorde vi noe ulikt. Som tilstedeværende observatører var det naturlig å ta et enkelt farvel uten å føle på at vi gikk fra noe ansvar overfor menighetene. Vi følte det vanskelig å forlate menighetene etter så få observasjoner i hver menighet, i frykt for å ikke ha samlet inn nok data. Men vi måtte stole på at vi hadde gjort en grundig nok observasjon i det tidsrommet vi hadde til rådighet. I rollen som deltakende observatør var det større utfordringer i å forlate feltet med tanke på at en hadde fått mer kontakt med mennesker og var blitt en del av opplegget. Det var behov for en større bevissthet på hvordan og når en skulle trekke seg ut av arbeidet. Videre kontakt med arbeidet må også overveies.⁴¹

2.3.3 Dokumentering

Med observasjon som metode er dokumentering viktig. Forsker må skille mellom strukturert og ustrukturert observasjon. Strukturert observasjon betyr at forskeren opererer med et skjema med

³⁷ Johannessen m.fl. 2011:104

³⁸ Johannessen m.fl. 2011:137

³⁹ Johannessen m.fl. 2011:137

⁴⁰ Johannessen m.fl. 2011:123

⁴¹ Johannessen m.fl. 2011:133

forhåndsbestemte kategorier som skal observeres og registreres.⁴² Vi hadde utarbeidet hjelpespørsmål og temaer vi ønsket å strukturere observasjonen under. Men vi ønsket i tillegg å møte feltet med et åpent blikk for å ikke legge for mange føringer, og være åpne for å få mer innsikt i fenomenet vi forsket på. Ustrukturert observasjon brukes når forskeren ikke har gjort seg opp en mening på forhånd om detaljene. Vi ønsket derfor å kombinere disse. Det kan en gjøre ved at en begynner med ustrukturert observasjon, som danner et grunnlag for den videre observasjonen.⁴³ Ved at vi ikke holdt oss i én menighet hele tiden, dannet derfor den første observasjonen i Menighet 1 et grunnlag for den videre observasjon i de andre menighetene. Likevel oppdaget vi at vi også i møte med menighetene måtte være åpne for individualiteten de hadde og derfor også ta i bruk ustrukturert observasjon.

Under observasjonen er det viktig å notere alt man ser underveis. Vi hadde med oss notatblokker slik at vi kunne gjøre dette. I tillegg hadde vi ulike temaene på et ark, for å prøve å systematisere våre umiddelbare funn inn under disse. Disse notatene dannet grunnlaget for fortolkningen senere. Feltnotatet skal inneholde beskrivelser av hva som skjer og interaksjonen man observerer.⁴⁴ I vårt notat var vi opptatt av dette, både hvem som var tilstede, den fysiske settingen, altså plassering i rommet, antall deltakere og ledere. Vi fokuserte på å fange opp sosiale interaksjoner som oppsto, og hvilke aktiviteter som foregikk. Det som ble sagt ble også viktig for oss, og vi skrev ned det vi hørte og brukte mest mulig beskrivende ord. Målet med et notat er at det skal være mest mulig beskrivende og detaljert.⁴⁵ Sitater kan være til god hjelp for å fange opp det som skjer, og til hjelp for beskrivelsen av settingen. I arbeidet med dokumenteringen av feltet er det også viktig å få med egne fortolkninger.⁴⁶ Her var det spennende å være to personer fordi vi fikk to ulike tolkninger av det som ble observert.

Umiddelbart etter observasjonen gikk vi gjennom notatene hver for oss, og gjorde nødvendige utfyllinger. Det er i tiden rett etter observasjonen at man husker best. Venter forskeren for lenge, kan verdifull informasjon og tanker gå tapt. Vi gikk fra stikkord til et mer fortellende og beskrivende notat. Dette gjorde vi fordi det var viktig for oss å få grundig dokumentert alt vi hadde sett og opplevd, slik at vi ikke skulle glemme eventuelle viktige observasjoner. Da vi hadde fylt ut hvert vårt notat gikk vi sammen og skrev et felles notat. Under dette arbeidet ble det naturlig for oss å diskutere oss frem til felles tolkninger. Vi så det som en styrke at vi var to. Det at vi kunne tenke høyt sammen og møte medgang og motstand i hverandres tanker, gjorde at vi følte vi fikk en

⁴² Johannessen m.fl. 2011: 131

⁴³ Johannessen m.fl. 2011:131

⁴⁴ Johannessen m.fl. 2011:132

⁴⁵ Johannessen m.fl. 2011:132

⁴⁶ Johannessen m.fl. 2011:132

spennende dynamikk i dette arbeidet. Etterhvert i arbeidet med dokumenteringen begynte vi å heller skrive felles beskrivende notater med en gang. Dette for med en gang å få et utfyllende notat, uten å bruke for mye tid på å skrive hvert vårt.

I prosessen med analyse av feltet var vi hele tiden i dialog med problemstillingen for å sikre at vi diskuterte relevante funn. Samtidig var vi opptatt av om rammen rundt observasjonen gav oss den hjelp vi trengte. Var problemstillingen vår relevant og observerbar i feltet? Som nevnt hadde vi undertemaer med hjelpespørsmål, og vi tror dette var til god hjelp for oss som forskere. Det hjalp oss til å bedre strukturere observasjonen. Under arbeidet med feltnotatet var det viktig for oss å anonymisere det vi skrev av observasjoner og sitater. Vi observerte et helt konfirmantkull, og hadde derfor ikke spurt om samtykke fra enkeltpersonene. Derfor ble anonymisering ekstra viktig.

I gruppesamtalene var det ikke alltid naturlig å sitte og notere alt som ble sagt, fordi vi samtidig prøvde å føre en flytende samtale. Også her synes vi det var en fordel å være to, for å kunne notere viktige stikkord og sitater, mens den andre holdt samtalen i gang. I etterarbeidet kunne vi sammen oppsummere hovedinntrykkene fra samtalen, og skrive ned mer detaljert hva som ble sagt. Her ble det i likhet med dokumenteringen av observasjonen viktig å få skrevet ned det som ble sagt i samtalene.⁴⁷ I de ustrukturerte intervjuene noterte vi så mye som mulig underveis, og utfylte hverandres notater i etterkant. I det strukturerte intervjuet med vår hovedinformant brukte vi båndopptaker. Dette gjorde vi både på grunn av at det var et mer utarbeidet intervju og at det skulle bli lettere å få med seg alt som ble sagt. Slik kunne vi også bedre være tilstede i intervjuet, uten å tenke på at viktig informasjon gikk tapt.⁴⁸ Videre transkriberte vi intervjuet.

Vi har nå gjort rede for arbeidsprosessen vår i møte med det empiriske forskningsarbeidet. Vi har beskrevet hvordan prosessen var for oss gjennom forberedelsen, utførelsen og i dokumenteringen. Videre skal vi si kort om hvordan vi brukte data vi samlet inn.

2.3.4 Bruk av innsamlet data

I arbeidet med observasjonene, intervjuene og samtalene gikk vi gang med å tematisere og kategorisere data. Vi tok utgangspunkt i foreløpige hovedtemaene fra observasjonen. I dette arbeidet var det viktig å se temaene opp mot problemstillingen. Dette gjorde vi for å sikre oss at temaene som kom opp var i samsvar med det vi ønsket å finne ut. Denne prosessen brukte vi en god stund på

⁴⁷ Johannessen m.fl. 2011:148

⁴⁸ Repstad 2007:84

fordi det var et avgjørende arbeid i forhold til vinklingen av oppgaven. Med dette som grunnlag ble fokus for det videre arbeidet med observasjonen i de resterende menighetene satt. «Når forsker har samlet inn data for intervjuer, observasjon eller dokumenter, består analysen blant annet i å finne en meningsfull inndeling av materialet».⁴⁹ For å finne en måte å kategorisere inndelingen av data på kom vi frem til de tre forskerspørsmålene, vi nevnte i innledningen. Dette ble til slutt rammen for vår presentasjon av menighetene og grunnlaget for empiri-kapittelet. I tillegg til det stoffet vi kategoriserte, fant vi en case i hver menighet som vi vil presentere i empiri-kapittelet. Disse casene omhandler enkeltpersoner i observerte og som vi så kunne har betydning for vårt arbeid med oppgaven. Når vi fremstiller disse casene omtaler vi dem med et fiktivt navn.

Vi har nå presentert vår metode for oppgaven og gjort rede for hvordan vi har gått frem metodisk for innhenting av data. Vi vil nå gå videre til oppgavens teoridel.

3. Teoridel

I teoridelen vil vi gjøre rede for det vi mener er relevant teori for å kunne gi en større forståelse av det vi ønsker å finne ut av. I tillegg vil teorien være til hjelp i drøftingen av våre empiriske funn. Vi tenker at denne teorien vil gi oss et større bilde av den problematikken vi ønsker å belyse i oppgaven, og gi oss et bedre grunnlag for å svare på problemstillingen vår.

3.1 Ungdom

Fordi vår oppgave handler om ungdom i konfirmantalden, ønsker vi å gi et innblikk i hva det vil si å være ung i dag. Vi vil gjøre rede for begrepet ungdom, og hvilke utfordringer ungdom møter i dagens samfunn.

Ordet ungdom er på mange måter et upresist ord. Det som kategoriserer begrepet tydeligere, er at de unge befinner seg et sted mellom å være barn og voksen. I DNK defineres man som ungdom når man er mellom 15-30 år.⁵⁰ Når tenårene begynner har den unge nådd langt i sin utvikling, slik at vedkommende ikke lenger kan forbli i sin barnslige situasjon.⁵¹ Både kroppslige og fysiologiske forandringer settes i gang. Mange unge kan oppleve foreldrenes krav om å oppføre seg som en

⁴⁹ Johannessen m.fl. 2011:166

⁵⁰ Holmqvist 2006:20

⁵¹ Evenshaug m.fl. 2006: 280

voksen når man har blitt ungdom. Den trygge identiteten som barn er ikke lenger holdbar. I vår postmoderne tid har ungdomstiden blitt betraktelig lenger enn for noen generasjoner siden. Lang skolegang gjør blant annet at de unge ikke får voksent ansvar før mange år etter tenårene. De unge kommer inn i en overgangsperiode hvor de i noen år verken er barn eller voksne. De er en egen gruppe mennesker som er noe for seg selv. De er tenåringer.⁵² Dette leder frem mot en forståelse av ungdom som ikke primært et biologisk, men et sosialt og kulturelt betinget fenomen. Det vil si at ungdomstidens lengde og innhold ikke er lett å avgjøre på en presis måte. Når den begynner og hvor lenge den varer, virker som et subjektivt fenomen hos den enkelte, og påvirkes i forhold til den kultur man tilhører.⁵³

Erik. H. Erikson ser på ungdomstiden i et utviklings-psykologisk aspekt. Han snakker om ungdomstiden som en ny og selvstendig fase, preget av både krise og usikkerhet.⁵⁴ Erikson ser krisen i ungdomsårene særlig i forbindelse med etableringen av en ego-identitet. Erikson mener at idet ungdomstiden inntreffer, oppstår et behov for noe annet enn barneidentiteten. Han mener det oppstår et behov for en ny identitet. I denne nye selvforståelse-fasen skal aktuelle og tidligere erfaringer integreres. Den unge skal i tillegg tilpasse seg de omgivelsene den er en del av.⁵⁵ Eksempler er familien, nærmiljøet, venner, skolen, fotballaget og kirken. Disse omgivelsene møter den unge med nye krav og forventinger. Den unge skal «finne seg sjæl» og sin plass og funksjon i forhold til sin fortid, sine nærmeste og sine venner.⁵⁶ Det er dette ungdomstiden i stor grad handler om, og samtidig er det sårbart om du ikke finner like lett frem i dette terrenget. Selvbegrepet handler om hvordan en tenker om seg selv, og i tillegg kommer følelser i forhold til de erfaringer vi har med oss selv i relasjon til andre.⁵⁷ Dette kan være følelser som stolthet og selvrespekt eller mindreverd og skam. Dette meningsinnholdet stemmer overens med Eriksons oppfatning av identitet som summen av de «selvfølelser» som barnet bringer med seg som resultat av samspill med andre.⁵⁸ Når barnet nærmer seg voksen alder kommer det andre påvirkninger og nye samspill.

Abraham Maslow mente at menneskets utvikling avhenger av hvorvidt ulike behov er dekket. I følge hans behovspyramide, *Maslows behovspyramide*, vil mennesker først ha behov for å søke etter å få dekket de grunnleggende behovene som mat, vann og husly. Først når de fysiske behovene er dekket, kan man vokse oppover i pyramiden til nye nivå som *trygghet og sikkerhet* og *sosial*

⁵² Evenshaug, Hallen 2006: 280

⁵³ Evenshaug, Hallen 2006: 280

⁵⁴ Bunkholdt 2003:74

⁵⁵ Bunkholdt 2003:74

⁵⁶ Bunkholdt 2003:75

⁵⁷ Bunkholdt 2003:64

⁵⁸ Bunkholdt 2003:64

tilhørighet.⁵⁹ Men for at mennesket skal komme dit må de grunnleggende behovene først bli dekket. Ut i fra denne teorien bør ungdom først ha en opplevelse av trygghet og sikkerhet før de for eksempel kan være i stand til sosial tilhørighet. Trygghet og sikkerhet kan være å kjenne på stabilitet i familien og føle forutsigbarhet i livet. Når kirken skal forsøke å møte og fange opp ungdom gjennom blant annet å lage opplegg for dem, er det viktig å ha i bakhodet hva slags behov de unge har. Opplegget bør være så relevant som mulig for de unge og det blir viktig å tenke på at noen har mer utfordringer enn andre. Ungdom kan være så annerledes at de kan komme i en marginalisert posisjon. Marginalisering handler blant annet om hvordan vi ordner livene våres mellom «oss», som vi er sammen med, som vi liker eller føler at vi har noe til felles med. «De andre» er de vi ikke liker, som vi føler avstand til.⁶⁰ Her blir begrepet mestring viktig, tenker vi. Å ha gode mestringserfaringer kan gi ungdom god mestringfølelse, som igjen kan hjelpe dem til å bli endel av et fellesskap. Utvikling av sosiale ferdigheter kan være viktig for å ikke bli marginalisert.

Ungdom har utallige valgmuligheter, både når det gjelder yrkesvalg og fritid. De lever med mange små miljø rundt seg i det daglige, og disse kaller Bronfenbrenner for mikrosystem i sin utviklingsøkologiske modell. Han var opptatt av hvordan utviklingen av et dynamisk vekselspill mellom individ og miljø foregikk. Disse miljøene mente han var viktig å tilhøre for individets utvikling. Dette mikrosystemet består av ulike miljø ungdommen (individet) ferdes i til daglig.⁶¹ Et viktig kjennetegn til mikromiljøene er ansikt-til-ansikt kontakt. Det er her snakk om personlige relasjoner. Venner er et eksempel på et viktig mikrosystem for ungdom. Kirken kan også kalles et mikrosystem, men det omgås vi nødvendigvis ikke i det daglige, men de fleste nordmenn er innom kirken «av og til». I konfirmasjonstiden blir kirken et mikrosystem ungdom ihvertfall en periode er en del av.⁶²

En særlig utfordring for ungdom i dag er det moderne samfunn som konfronterer oss med ulike valgmuligheter.⁶³ Vi lever i en tid med frihet, frihet til å velge. Også de unge har mange muligheter og ungdomstiden er blitt en smakskultur.⁶⁴ Noen av de mange mulighetene er de ulike fritidsaktiviteter og foreninger de kan være endel av. Dette tenker vi utfordrer ungdommers identitetsutvikling. Dagens ungdom lever også i en digital verden, og i vårt industrielle velferdssamfunn har de unge blitt en viktig gruppe som har et stort forbruk av slike varer. Vi har et tenåringsmarked og en tenåringsindustri, ved at de unge hyppig bruker TV, Internett og mobil og

⁵⁹ Kvello 2008:216

⁶⁰ Heggen m.fl. 2005:13

⁶¹ Kvello 2008:216

⁶² Kvello 2008:216

⁶³ Holmqvist 2006:24

⁶⁴ Holmqvist 2006:24

har et stort konsum når det gjelder mote og klær.⁶⁵ Ungdomstiden kan karakteriseres som oppbrudd fra barndommen og en overgangsfase på leting eller søken etter ny posisjon. Det er en modningsprosess hvor utvikling av nye sammenhenger oppstår.⁶⁶

Det å finne sin identitet skjer i spenningen mellom individualisering og sosialisering.⁶⁷ I tillegg settes det større krav til individet fordi utformingen av identiteten i større grad en før er en mer åpen prosess med åpen utgang. Med økning i kravet om å fremstå med en sterk identitet og med et liv som ser ut til å fungere, har ungdom enda sterkere behov idag til å kjenne på fellesskap og å høre til.⁶⁸ Man kan si at identitetskonstruksjonen er et relasjonelt prosjekt og ungdomstiden handler derfor ikke bare om løsrivelse og opprør. Det handler også om å arbeide med å knytte ulike deler av livet sammen.⁶⁹ I ungdomstiden har forholdet til jevnaldrende stor betydning.⁷⁰ De unge befinner seg i en uklar situasjon der de står mellom forskjellige sett av normer og kan ha problemer med å tolke og finne sin rolle, og med bakgrunn i dette er det naturlig at de unge søker sammen. Gjennom jevnaldrende kan de unge få tilfredsstilt sine behov for tilhørighet og anerkjennelse, og venner får dermed en viktig funksjon i frigjøringsprosessen til ungdom.⁷¹ Det er viktig for unge å være en del av en gruppe og dermed kan gruppentilheten ha stor innflytelse i unges liv.⁷²

Definisjonen på et sunt individ i den vestlige verden er den som makter å være selvstendig, men samtidig ha nytte og interesse av å være i et sosialt fellesskap. Individet skal være sterkt nok til å være selvstendig og ha en klar identitet.⁷³ Men hvor sterk denne selvstendigheten er i forhold til behovet for tilhørighet, varierer mellom mennesker. I ungdomstiden vil sannsynligvis gruppetilhørigheten være sterk, nettopp fordi jevnaldrende er viktig for å vokse til å bli et selvstendig menneske. Sosial aksept blir da viktig i gruppen. Ungdom trenger å føle seg sosialt akseptert for at trivselen i gruppen skal være der, og vennskap innad i gruppen vil sannsynligvis høyne trivsel enda mer. Å tilhøre et sosialt fellesskap er imidlertid ikke det samme som å være venner med personene i gruppen. Vennskap er noe dypere og betraktes ofte som viktigere relasjoner enn de en har til medlemmene i de sosiale grupper man er en del av.⁷⁴

Parallelt med det postmoderne samfunnet vi lever i, er det en tid med økende interesse for religion.

⁶⁵ Holmqvist 2006: 37, Evenshaug, m.fl. 2006:298

⁶⁶ Evenshaug, m.fl. 2006:280

⁶⁷ Nordheim 2008:14

⁶⁸ Nordheim 2008:14

⁶⁹ Nordheim 2008:14

⁷⁰ Evenshaug, m.fl. 2006:296

⁷¹ Evenshaug, m.fl. 2006:302

⁷² Evenshaug, m.fl. 2006:302

⁷³ Kvello 2008:64

⁷⁴ Kvello 2008:237

Norge vokser seg større og større som en flerkulturell nasjon, og med flere kulturer kommer også flere religioner. Som nevnt har ungdom i Norge frihet til å velge og dermed også frihet når det gjelder religion. Ung tro idag er sammensatt og mangfoldig.⁷⁵ Folk tror ikke nødvendigvis mindre nå enn før, men det man tror på er mindre kirkestyrt. Man er mer selvstyrt i vår tid ved at en plukker noen elementer fra den kristne tradisjonen og lar andre ligge. Det er også vanlig å mikse med andre religioner og på den måten plukke ut det beste fra ulike religioner og danne din egen versjon av en tro.⁷⁶

3.2 Sårbar ungdom

Begrepet sårbar ungdom utarter seg i ulik grad, men vi kan samtidig si at alle ungdommer er sårbare i form av å være menneske. Vår oppgave handler ikke om ungdom generelt, men er spisset inn til å omhandle sårbar ungdom som har mer enn generelle sårbarheter ved seg. Vi vil derfor nå forklare hva vi legger i begrepet sårbar ungdom.

FN har kåret Norge til verdens beste land å bo i og Norge har en velferdsordning som innebærer at alle får gå på skole, de skal ha tak over hodet og mat på bordet. Likevel er ikke alle i Norge lykkelige.⁷⁷ I vår oppgave definerer vi begrepet sårbar ungdom slik vi forstår at det defineres i trosopplæringsplanen. Nemlig at *sårbar ungdom er ungdom med sosiale, psykiske eller kognitive vansker*.⁷⁸ Det kan være ulike grader av vansker og ikke alltid er vanskene synlige. Vi tenker at sårbar ungdom er ungdom som av en eller annen grunn er utsatt og dermed lever i en utsatt livssituasjon. Det kan dreie seg om ungdom som er blitt såret eller er i en utsatt livssituasjon på grunn av medfødte vansker. Det er en sterk sammenheng mellom negative livshendelser i tidlige barneår og vanskeligheter senere, hvis man har noen "sårbarhetsgener" skriver Sørli i boken «sårbare unge».⁷⁹ Her understreker hun at vansker i familier ofte kan gå i generasjoner.

Både i hverdagspråket og i psykologien viser ordet sårbarhet til de individuelle forskjellene hos ulike mennesker som møter den samme type utfordringer i tilværelsen.⁸⁰ Det finnes ulike risikofaktorer eller sårbarheter som kan være med å sette ungdommenes ideelle utviklingsforløp i

⁷⁵ Holmqvist 2006:51

⁷⁶ Holmqvist 2007:51

⁷⁷ Holmqvist 2007:82

⁷⁸ TOP:18

⁷⁹ Sørli, m.fl. 2010:82

⁸⁰ Torp, m.fl. 2010:24

fare.⁸¹ Generelt kan man klassifisere risikofaktorer på fem nivå. Alle disse nivåene er på et mikronivå i forhold til Bronfenbrenner sin utviklingsøkologiske modell og listen er absolutt ikke utfyllende. Barnenivå omhandler medfødt anlegg for psykiske lidelser, vanskelig temperament og impulsiv adferd.⁸² På familienivå handler det om dårlig eller mangelfull foreldrepraksis, omsorgssvikt, mors-depresjon, lav sosioøkonomisk status, enslige eller tenåringsforeldre, foreldre som krangler eller søsken med atferdsproblemer. På jevnaldres nivå kan det å være sammen med andre jevngamle med atferdsproblemer være en risikofaktor. Det å bli avvist eller utstøtt fra vennegjengen eller bli forsterket for sin negative atferd av jevngamle kan være en risikofaktor. På skolenivå kan det å droppe ut av skolen være en risiko for ungdom, fordi skolen er en viktig sosial arena for unge. Mobbing og kriminelt belastet nabolag kan også være en faktor som gjør ungdom mer utsatt for risiko.⁸³

De fleste barn og unge klarer å vokse opp med én eller to risikofaktorer, men faktorene opptrer sjeldent alene eller i et vakuum. Dermed bør man alltid vurdere risikofaktorene, antallet og hvilken effekt de kan utgjøre for den enkelte.⁸⁴ Disse kan utgi seg både i sosiale, psykiske og kognitive vansker, slik vår definisjon av sårbar ungdom er. Sosiale vansker er særlig sårbart i forhold til jevnaldrende. De psykiske og kognitive vanskene går mer på medfødt anlegg som kan slå ut uheldig for eksempel i skolesammenheng. Ifølge Folkehelseinstituttet (2008) har anslagsvis 15-20 % av norske barn og unge psykiske helseplager som går ut over deres daglige liv.⁸⁵ Barn og ungdom som er utsatt for omsorgssvikt har en forhøyet risiko for å utvikle kognitive, sosiale og emosjonelle problemer, atferdsvansker eller psykisk sykdom. I den forstand er også ungdom som vokser opp i barnevernets regi, sårbar ungdom.⁸⁶

Samtidig tenker vi at alle ungdommer er sårbare og at sårbarhet i seg selv er en skapergave og en barneegenskap vi bør holde fast på. Overgangen i unges utvikling vil gjerne innebære noe grad av ustabilitet og sårbarhet. Her ligger mulighetene for å bli utsatt for fare, samtidig som potensialet til å gjøre oppdagelser som kan gi nye og gode erfaringer også kan være tilstede.⁸⁷ Dermed kan sårbarhet forstås både som en risiko og utsatthet, men også som individets styrke til å ta inn noe nytt. Den gode sårbarheten i mennesket er ingen negativ egenskap og gjennom å være sårbar kan også mennesket vokse, både i relasjon med seg selv, andre og Gud. Men når den gode sårbarheten har

⁸¹ Sørli, m.fl. 2010:66

⁸² Sørli, m.fl. 2010:66

⁸³ Sørli, m.fl. 2010:66

⁸⁴ Sørli, m.fl. 2010:66

⁸⁵ Sørli, m.fl. 2010:60

⁸⁶ Sørli, m.fl. 2010:140

⁸⁷ Torp, m.fl. 2010:22

blitt skadet eller ødelagt og de spontane livsytringer er blitt rammet, ser vi fruktene av den vonde sårbarheten. Det er denne sårbarheten vi vil fokusere på i denne oppgaven. Dermed er begrepet sårbar ungdom i denne oppgaven, ungdom som er utsatt, hvor dette fører til vansker hos dem, enten sosialt, psykisk eller kognitivt. Disse vanskene kan vise seg på ulike måter. Det kan vise seg for eksempel i form av sosial angst,⁸⁸ spiseforstyrrelse,⁸⁹ eller ekstrem sjenerteth.⁹⁰

De fleste ungdommer går igjennom ungdomstiden uten altfor store problemer og konflikter.⁹¹ Samtidig finnes det endel som slett ikke har det så lett i livet og syntes ungdomstiden er mer krevende en andre, og det skal tas på alvor. Årsakene kan være mange og sammensatt, men en kan skille mellom livsvedvarende problematferd og problematferd tidsbegrenset til ungdomstiden.⁹² Ungdom er i en fase av livet hvor den enkelt må etablere nye sammenhenger for sin tilværelse. Vansker på det sosiale, psykiske eller kognitive plan kan være med å hemme utvikling av sammenheng for den unge. Dette kan igjen føre til en sårbarhet.⁹³ Når disse sårbarheter inntreer i unges liv kan det få konsekvenser. Risikofaktorene kan føre til at unge blir marginalisert. Innenfor sosiologien dreier marginalisering seg om individers og gruppers manglende deltakelse på de arenaene hvor de i henhold til spesielle normer og kriterier forventes å delta, som for eksempel skole, studier eller arbeidsliv. Det kan være mange grunner for at unge faller utenfor og ikke deltar på viktige arenaer. Det kan ligge på det sosiale plan, kulturelle årsaker, eller psykologiske faktorer kan spille inn, og risikoen for sosial utstøting eller tilbaketrekking hos de unge kan finne sted.⁹⁴ Oftest er det disse arenaene og områdene hvor også sosial integrering skjer, og faller ungdom utenfor disse kjerneområdene i samfunnet kan både kjennskap, vennskap og sosial tilhørighet falle bort.⁹⁵

I ungdomstiden hvor utforskning og utprøving av ulike roller og standpunkt er en viktig del av forberedelse- og modningstiden, kan denne perioden bli vanskeligere for noen ungdom enn andre. De kan ha med seg uheldige sårbarheter og dermed ha en større risiko for å falle utenfor. Sårbarhet handler her om at en person ikke tåler det som vedkommende etter alder og observerte ferdigheter antas å skulle tåle, slik kulturen definerer det.⁹⁶ For de fleste betyr ungdomstiden nye muligheter.

⁸⁸ *Sosial angst* er en angstlidelse som kjennetegnes av intens frykt i sosiale situasjoner og som forårsaker betydelig ubehag og nedsatt evne til å fungere i deler av dagliglivet.

⁸⁹ En person har en *spiseforstyrrelse* når vedkommendes tanker, følelser og atferd i forhold til mat, kropp og vekt begynner å begrense livsutfoldelsen og forringe livskvaliteten.

⁹⁰ En person som er *ekstrem sjenert* får store ubehag når han skal sosialisere seg med andre.

⁹¹ Evenshaug, m.fl. 2006:303

⁹² Sørli, m.fl. 2010:61

⁹³ Heggen, m.fl. 2005:18

⁹⁴ Heggen, m.fl. 2005:55

⁹⁵ Heggen, m.fl. 2005:57

⁹⁶ Torp, m.fl. 2010:25

For dem med lite relevante ressurser betyr dette økt risiko for sosial eksklusjon og de blir dermed sårbare.⁹⁷ I vår tid velger ungdom i større grad hva de ønsker med livene sine. Presset på den enkelte unge om å skape seg selv og orientere seg i et mangfold av muligheter blir større.⁹⁸ Flere valgmuligheter betyr ikke bare mer frihet, men også større usikkerhet og risiko for å mislykkes. Ungdom med svak sosial og kulturell kapital og tilhørighet i marginaliserte eller kriminelle miljøer blir sårbare i kunnskapssamfunnet.⁹⁹

Vi har nå sett på begrepet ungdom og hvordan vi kan forstå begrepet sårbar ungdom. Vi vil videre gjøre rede for trosopplæringen i DNK.

4. Trosopplæringen

Vi ønsker i dette kapittelet å gi en innføring i trosopplæringsplanen, som er en plan for kirkens opplæring av barn og unge i alderen 0 til 18 år. I denne planen beskrives opplegget for konfirmasjonstiden og den legger føringer for hva konfirmasjonsåret skal inneholde. Siden trosopplæring for sårbar ungdom i konfirmantalden er vårt fokus for oppgaven, vil TOP være et viktig redskap for å se nærmere på denne problematikken. Planen vektlegger at trosopplæring skal være for alle, og vi ønsker derfor å se nærmere på hva den sier i forhold til å nå dette målet. Vi har valgt å starte med å si noe om kirkens oppdrag i verden som bakgrunn for kirkens trosopplæring. Vi vil videre gi et historisk tilbakeblikk på kirkens trosopplæring for å gi en bedre forståelse av trosopplæringen i dag. Så vil vi se nærmere på hva planen sier om konfirmasjonstiden, og dens mål og innhold. Til slutt vil vi se på diakoniens plass i trosopplæringen. Vi tenker at en trosopplæring som legger vekt på å møte barn og unges behov er særlig viktig i møte med sårbar ungdom.

4.1 Kirkens oppdrag i verden

Man kan se på kirken som institusjonell på grunn av dens ordning, struktur og lederskap. I CA 7 kan en lese om kirken som en forsamling av de hellige, hvor evangeliet blir forkynt rent og sakramentene forvaltet rett. Kirken er et fellesskap av troende mennesker som står i relasjon til Gud.¹⁰⁰ Grunnlaget for dens eksistens er Jesu Kristi frelsesverk.¹⁰¹ Ved at Jesus gav sitt liv for oss

⁹⁷ Sørli, m.fl. 2010:37

⁹⁸ Heggen, m.fl. 2005:21

⁹⁹ Sørli, m.fl. 2010:35

¹⁰⁰ Engelsviken, m.fl. 2004:13

¹⁰¹ Engelsviken, m.fl. 2004:22

og fullendte sin gjerning på jorden, ble Den Hellige Ånd sendt til verden for å vitne om Gud. I dåpen får mennesket motta Den Hellige Ånd, det blir gjort til Guds barn og tatt inn i den troende menighet.¹⁰² Dåp og tro hører sammen, fordi en gjennom dåpen får troen i gave fra Gud.¹⁰³ Dåp handler ikke bare om den enkelte som blir døpt, men også om dens forhold til det kristne fellesskapet i kirken.

Kirken har gjennom misjonsbefalingen (Matt 16: 18) fått et oppdrag av Gud om å gjøre alle folkeslag til disipler.¹⁰⁴ Oppdraget er gitt for at kirken skal innlemme nye mennesker i det troende fellesskapet. Dette oppdraget er basis for kirkens liv, tjeneste og vekst.¹⁰⁵ Kjell Olav Sannes skriver i artikkelen «Kirken i bevegelse med et oppdrag»: «Misjon er Guds verk (missio dei), og kirken er gitt oppdraget om å bygge den videre». Dette er Den Norske kirkes grunnlag for trosopplæringen. I misjonsbefalingen står det at en skal gjøre alle mennesker til disipler ved å døpe dem og lære dem opp i den kristne tro (Matt 16: 18). Dermed ser vi at dåp og trosopplæring hører sammen. Trosopplæring er en konsekvens av det som skjedde med barnet i dåpen, nemlig at det har krav på å få kjenne at det er elsket av Gud. Opplæringen skal skje gjennom erfaring av tro i praksis og kunnskapsformidling i menighetens fellesskap.¹⁰⁶

Under vil vi kort presentere kristendomsfagets utvikling i Norge som bakgrunn for Trosopplæringsreformen. Videre vil vi redegjøre for dagens Plan for trosopplæring.

4.2 Trosopplæringsreformen

Den Norske kirkes trosopplæring går helt tilbake til den offentlige skoles etablering i 1739, kalt kirkeskole og var formelt sett kirkens dåpsopplæring. Skolen ble opprettet for å sørge for at kirken kunne drive opplæring i den kristne tro.¹⁰⁷ Kristendomsfagets status ble etterhvert endret til å være et fag blant mange andre fag. I 1969 erklærer grunnskoleloven at kristendomsundervisningen i grunnskolen ikke lenger er en del av dåpsundervisningen. Fra da av har det skjedd mange endringer i fagets rolle i skolen.¹⁰⁸ I 1997 kom KRL-faget inn i en ny læreplan, men fra august 2008 ble faget endret til RLE; religion, livssyn og etikk.¹⁰⁹ Utviklingen av skolens kristendomsundervisning, har gjort kirken bevisst på at de igjen må ta ansvar for dåpsopplæringen og en helhetlig opplæring i

¹⁰² Engelsviken, m.fl. 2004:23

¹⁰³ Engelsviken, m.fl. 2004:23

¹⁰⁴ Engelsviken, m.fl. 2004:31

¹⁰⁵ Engelsviken, m.fl. 2004:36

¹⁰⁶ TOP:3

¹⁰⁷ NOU: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2000/nou-2000-26/4.html?id=361416>

¹⁰⁸ Gunleiksrud, m.fl. 2008:39

¹⁰⁹ Gunleiksrud, m.fl. 2008:18

kristen tro. I Stortingsmelding 7 (2002-2003) *Trosopplæring i ei ny tid. Om reform av dåpsopplæringen i Den Norske kirke*, foreslo regjeringen at det skulle gjennomføres en omfattende reform innenfor trosopplæringen i DNK. Denne trosopplæringen er ment å skulle erstatte tidligere planer for dåps- og konfirmasjonsplaner (fra 1998). Reformens hensikt var at det skulle tilbys en systematisk trosopplæring til alle døpte fra 0 til 18 år i alle menigheter. Hele reformen ble statlig finansiert. Stortinget la fokus på at reformen skulle ha et nedenfra-perspektiv og være lokalt forankret.¹¹⁰ I forbindelse med den nye reformen er det også gitt midler for å drive forskning og utvikling av trosopplæringen, både i forhold til barne- og ungdomsarbeid. Dette for å kvalitetssikre og utvikle reformen.

Vi er nå midt i andre del av reformen (2009-2013), som kalles gjennomføringsfasen. Her er målet at alle menigheter skal innføre reformen, slik at den gradvis blir integrert i menighetens normale virksomhet. Erfaringer som er blitt gjort i prøveperioden har blitt et grunnlag for forbedring av reformen.¹¹¹ I 2010 var Plan for Trosopplæring «*Gud gir – vi deler*» ferdig utarbeidet av Kirkerådet, og er blitt en permanent måte å organisere trosopplæringen i Den Norske kirke på.

Trosopplæringsplanen skal gi hjelp til hver enkelt menighet i arbeidet med å innføre reformen lokalt.¹¹² Gjennom dette arbeidet med evalueringen av erfaringer fra prøveperioden (2004-2008), har det åpnet opp for forbedringspotensialet. Det har i forbindelse med utformingen og evalueringen av trosopplæringen blant annet blitt fokusert på tilrettelegging for psykisk- og fysisk funksjonshemmede, med henhold til at planen skal tilpasses alle. Evalueringen og forskning har gitt grunnlag for konkrete tiltak i arbeidet med denne gruppen. I trosopplæringsplanen står det at opplæring for alle også skal innebære tilrettelegging for barn og ungdom som ikke har synlige vansker.¹¹³ Det har gjennom evalueringen blitt tydelig at det må rettes mer fokus på denne gruppen, og derfor skal vi se nærmere på dette i denne oppgaven.

4.3 Plan for trosopplæring

Målet for trosopplæringen er at barn og unge skal få en systematisk og sammenhengende opplæring i den kristne tro. Planen fokuserer på alderen 0-18 år, og målet er å gi disse tilhørighet til kirken, hjelpe dem til å utvikle sin identitet som Jesu Kristi disipler og stå i et livs- og læringsforhold til den treenige Gud.¹¹⁴

Planen har som formål å bidra til:

¹¹⁰ Hauglin 2008:13-14

¹¹¹ Organisering og oppstart av reformen, underveisrapport 1:15

¹¹² TOP:28

¹¹³ TOP:18

¹¹⁴ TOP:5

- å vekke og styrke kristen tro
- gi kjennskap til den treenige Gud
- bidra til kristen livstolkning og livsmestring
- utfordre til engasjement og deltakelse i kirke og samfunnsliv for alle døpte i alderen 0-18 år uavhengig av funksjonsevne.¹¹⁵

4.4 Trosopplæringens innhold

Trosopplæringens innhold har tre hovedaspekter som vi ser på som sentrale for en helhetlig trosopplæring. Disse punktene tenker vi kan være med på å gi ungdom de aspektene de trenger for å erfare Guds kjærlighet. Disse tre aspektene illustreres i en sirkel som følgende

Sirkelen tar det helhetlige menneskesynet på alvor og ønsker å romme alle aspekter ved det å være et menneske.¹¹⁶ Slik vi forstår sirkelen skal alle tre punktene være med på å vise og peke på Guds kjærlighet i Jesus Kristus. Tidligere stod katekismen sentralt i kristen opplæring med hovedfokus på kunnskapstilegnelse. Det har skjedd en utvikling i hvordan kristen tro formidles. Det handler ikke bare om kunnskapstilegnelse, men opplevelser, praktisering og fellesskap. I TOP er aspektene i sirkelen grunnlaget for innholdet i den helhetlige trosopplæringen. Dette tenker vi kan være ekstra viktig i møte med sårbar ungdom som vi skal se nærmere på.

¹¹⁵ TOP:4

¹¹⁶ TOP:15

Første aspekt i sirkelen er *livstolkning og livsmestring*. DNK sin definisjon på livstolkning lyder som følgende:

*«Kristen livstolkning innebærer å forstå seg selv og tilværelsen i lys av relasjonen til Gud, seg selv, andre mennesker og i forhold til resten av skaperverket».*¹¹⁷

Dette kan gi utrustning til å leve livet i hverdag og høytid, i sorg og glede, i krise og oppbrudd, alene og fellesskap. Det viser at kirken ønsker å fokusere på livshjelp og være med å hjelpe barn og unge å takle utfordringer i livet.¹¹⁸ Ungdom står overfor mange utfordringer, og ved kirkens fokus på livstolkning ønsker de å gi hjelp, slik at ungdom kan få en større forståelse av sine liv. Også for sårbar ungdom tenker vi at dette kan være ekstra viktig.

Livsmestring defineres som følgende:

*«Livsmestring handler om å kunne møte livet i gode og onde dager. Og ha tro på egne ressurser og håp for fremtiden. Å være skapt og elsket av Gud gir grunnlag for et slikt håp».*¹¹⁹

Møte med Guds kjærlighet og viten om å være skapt av Han, kan gi grunnlag for fremtidshåp i utfordrende tide.¹²⁰ At kirken skal være med på å løfte opp menneskers ressurser og gi dem håp, tenker vi er viktig for sårbar ungdom. Livstolkning og livsmestring tenker vi derfor er viktige begrep i møte med sårbar ungdom i konfirmasjonstiden. Gjennom fokus på *livstolkning og livsmestring* skal konfirmantene blant annet få kunnskap rundt egen livs- og troshistorie og gjennom dette gi personlig vekst. Refleksjon rundt «de store spørsmålene», som «Hvem er jeg?» og «Hva er meningen med livet?», i lys av den kristne tro er viktige momenter.

Neste aspekt i sirkelen er *Kristen tro og tradisjon*. Disse begrepene har preget det Norske samfunn på mange måter. For å bevare den kristne kulturarv må den overleveres til nye generasjoner. Dette kan være kristne trospraksiser og trosmidler. En praksis er likt et ritual, en tradisjon eller en vane. Det er en spesiell handling som gjentas og overleveres i generasjoner. Kristen tro skal formidles slik den blir forstått gjennom Bibelen, bekjennelsesskriftene og gudstjenesten. Særlig trosbekjennelsen, de ti bud og Vår Far er sentrale i formidlingen av kristen tradisjon, og viktige i

¹¹⁷ TOP:14

¹¹⁸ TOP:14

¹¹⁹ TOP:14

¹²⁰ TOP:14

konfirmanntopplæringen.¹²¹ Derfor har TOP spesifikke mål slik at barn og unge skal bli kjent med dette. Innholdet i kristen tro og tradisjon kan fremme håp for ungdom, og vi tenker derfor at god undervisning og opplæring i den kristne tro er relevant for sårbar ungdom.

Tredje aspekt i sirkelen er *Kristen tro i praksis*, som handler om å leve livet i Kristus gjennom å praktisere bønn, feiring av gudstjeneste og lesing av Bibelen. Praksisen handler også om å leve livet i lys av Kristi kjærlighet og nåde, gjennom tjeneste og etterfølgelse. Å være kristen i hverdagen handler om å være et medmenneske og en medarbeider i kirken, familien og i samfunnet.¹²²

Trosopplæringen ønsker at den kristne tro skal bli en del av barn og unges hverdagsliv og bli uttrykt gjennom kirkens praksiser. Gjennom dette kan sårbar ungdom kanskje få tilhørighet og et grunnlag for et liv i tro.

Vi har nå sett på de tre aspektene fra sirkelen som gir grunnlaget for en helhetlig trosopplæring og en opplæring som ønsker å møte mennesket på alle livets områder. Disse aspektene tenker vi kan være til hjelp i møte med sårbar ungdom, nettopp fordi det tar det hele mennesket på alvor. Vi vil nå spisse vårt fokus, å gjøre rede for konfirmasjonstiden med bakgrunn i trosopplæringsplanen.

4.5 Konfirmasjonstiden

På lik linje som det har skjedd endring i skolen og kristendomsundervisningen, har konfirmasjonstiden også utviklet seg. Konfirmasjonen har tradisjonelt vært en bekreftelse av det løftet som ble gjort i dåpen, men i 1981 fikk DNK en ny ordning der konfirmasjonen fremsto som en ren forbønns- og velsignelseshandling. I dagens TOP er pedagogikkens utforming i konfirmasjonstiden viktig fordi opplegget er blitt satt i en større sammenheng med fokus på en livslang læring.

4.5.1 Mål og fokus for dagens konfirmasjon

I del 5 i TOP beskrives konfirmasjonstiden. Her er det formulert mål og fokus for året og opplegget. Målet for konfirmasjonstiden er:

...å vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at de unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i hjem, menighet og samfunn.¹²³

¹²¹ TOP:14

¹²² TOP:14

¹²³ TOP:23

Fokus er å:

... gi en helhetlig oversikt over og et møte med troens innholds-, praksis- og fellesskapsdimensjoner i dialog med konfirmantens livsspørsmål.¹²⁴

Mål og fokus for konfirmasjonstiden legger føringer til at kirkens tro og tradisjoner møter ungdom der de er i livet. Gjennom læringsprosessen i konfirmantåret ønsker en å gi hjelp til livstolkning og gi ungdom impulser til å leve ut troen i hverdagen.¹²⁵ Hver menighet skal ha en individuell lokalplan for trosopplæringen og derfor være lokalt initiert og forankret. Dermed ser vi at reformen har et «bottom-up»-perspektiv.¹²⁶ Ved et slikt fokus gis det mulighet for at barn og unge kan få medvirke i utformingen gjennom innflytelse på avgjørelser som skal tas og prosesser menigheten er i. Dette fordi de er fullverdige medlemmer i menighetens fellesskap.¹²⁷

4.5.2 Rammen for konfirmasjonstiden

Plan for trosopplæring har lagt klare rammer for konfirmasjonstiden. Tidsrommet skal være minst 8 måneder, med et omfang på 60 timer. Det er ønskelig at konfirmantarbeidet skal ha en viss kontinuitet med jevnlig kontakt mellom konfirmant og menighet. Derfor kan ikke leir utgjøre mer enn 50 % av dets totale omfang. Det er menighetens fellesskap som sammen skal gjennomføre konfirmasjonstidens opplegg. Dette blant annet gjennom inkludering i menighetslivet og å gå i forbønn for dem. Gjennom tverrfaglig samarbeid i stab og menighet skal konfirmantene få en helhetlig opplevelse av kirkens liv og fellesskap.¹²⁸

Vi har nå sett på innholdet i trosopplæringen, og da spesielt på konfirmasjonstiden. Videre vil vi redegjøre for diakoniens plass i trosopplæringen.

4.6 Diakoniens plass i trosopplæringen

Diakoni er en del av grunnforståelsen i den kristne tro, og en dimensjon av det å være en kirke. DNK definerer begrepet diakoni slik:

«Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom

¹²⁴ TOP: 23

¹²⁵ TOP:13

¹²⁶ Hauglin 2008:13

¹²⁷ TOP:28

¹²⁸ TOP:25

*nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet».*¹²⁹

Diakonien er en del av kirkens vesen, og handler om å utrette evangeliet i handling.¹³⁰ Som vi leser i definisjonen av diakoni, uttrykkes diakonale handlinger gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. I TOP står det følgende:

*«En diakonal trosopplæring vil ha livshjelp og handlende kjærlighet som en integrert del av sitt læringsbegrep».*¹³¹

En diakonal trosopplæring legger vekt på å møte barn og unges behov gjennom kjærlighet vist i handlinger. Slik viser kirken at de tar hele mennesket på alvor. Diakonien skal blant annet bidra til trosopplæringens mål om å fremme livstolkning og livsmestring til barn og unge. Den vil være med på å utvikle trygge relasjoner mellom mennesker og til Gud. Det fokuseres på fellesskap, omsorg og respekt for hverandre i diakonien. I tillegg skal det i den diakonale kirken være rom for å snakke om alt, også det vonde. Diakonalt arbeid ønsker å stå i bresjen for at det skal være naturlig å samtale om livets sårbarheter og de utfordringer livet byr på. Det at trosopplæringen vektlegger dette gjør at kirken må fokusere på unges livserfaringer, ved at det blir tatt i betraktning i utformingen av trosopplæringen.¹³² Fordi menighetene er i kontakt med et så stort antall barn og unge vil de møte noen med belastende erfaringer. Det er da viktig at kirken inkluderer disse og møter dem på en god måte. Å se diakonalt på trosopplæring tenker vi handler om å ha et særlig fokus på at det skal drives arbeid som er tilpasset de behov ulike mennesker har, og å inkludere alle. Derfor tenker vi at en diakonal trosopplæring kan være viktig i møte med sårbar ungdom. Trosopplæringen er diakonal fordi den tar barn og unges liv på alvor, og ønsker å imøtekomme alle.

Vi vil videre gjøre rede for hvordan læring skjer, og hvordan det kan være nyttig å være klar over at læring skjer på ulike måter. Dette tenker vi er viktig å være klar over i utforming og praktisering av konfirmantopplegg.

5. Læring

Konfirmanttiden er en tid for læring, og Trosopplæringen handler utelukkende om læring. Det finnes ulike perspektiv på hva læring er og hva det kan innebære. Læring handler om kunnskap som

¹²⁹ Plan for diakoni: 9

¹³⁰ TOP:9

¹³¹ TOP:30

¹³² TOP:30

tilegnes, slik som i tradisjonell «skoleforstand».¹³³ Læring kan også bli beskrevet som endring eller utvikling, og handler om læring som «bare skjer», og kan i mindre grad planlegges.¹³⁴ TOP har satt opp temaer for hva konfirmantene skal gå igjennom i løpet av året, men trosopplæringen har også bestemt seg for at læringen skal være mer enn gjennomgåelse av temaer. Den har som fokus at:

«Konfirmasjonstiden skal gi en helhetlig oversikt over og et møte med troens innholds-, praksis- og fellesskapsdimensjoner i en dialog med konfirmantenes livsspørsmål».¹³⁵

Vi mener at dette ikke kan skje bare gjennom formidling av «boklig» kunnskap, men også gjennom gode opplevelser og tilhørighet til et fellesskap.¹³⁶

Vi må også skille mellom læring og undervisning. Undervisning er formidling av kunnskap. Og på samme måte som læring skjer på ulikt vis, skjer undervisningen også ulikt. På bakgrunn av at det er læring hos sårbar ungdom vi er ute etter, vil vi fokusere på begrepet læring, og når læring kan skje. Når vi snakker om hvor vi mener kunnskapsformidling skjer, vil vi både bruke begrepene undervisning, aktivitet og opplegg. LETRA forstår religiøs læring som et aspekt av alle de aktiviteter som foregår i en menighet.¹³⁷ og dette må tas i betraktning i arbeid med Trosopplæringen. Ingrid Reite er en del av LETRA, og har i den sammenheng forsket på læring på konfirmantleir. I artikkelen «Hvilken læring skjer på konfirmantleir?» presenterer hun tre læringsmetaforer for hvordan læring skjer, og beskriver læring som tilegnelse, deltakelse og kunnskapsdannelse.¹³⁸ Dette skal vi beskrive nærmere under.

Vi skal i dette kapittelet se på teorier om ulike måter læring skjer. Disse teoriene vil vi senere i oppgaven bruke for å drøfte læring i lys av sårbar ungdom, og hvordan det skjer for sårbar ungdom i konfirmantopplegget. I arbeid med trosopplæringen bør en være bevisst på ulike tilnærminger til læring, tenker vi.

5.1 Læringsparadigmer

Fra begynnelsen av 1900-tallet og fram til i dag kan de fleste læringsteorier samles inn under følgende tre paradigmer: adferdspsykologi, kognitiv psykologi og sosiokulturell læring. I

¹³³ Eriksen 2012:70

¹³⁴ Eriksen 2012:71

¹³⁵ TOP:23

¹³⁶ Hauglin 2008:121

¹³⁷ Afdal 2011:30-31

¹³⁸ Reite 2011

atferdspsykologien forstås læring som relativt varige endringer av menneskers ytre atferd, og dens hovedantakelse er at mennesket utvikler seg ved at adferd og holdninger læres i de sosiale miljøene de ferdes i. Det kognitive perspektivet for læring omhandler indre forandringer. Det er gjennom blant annet tanker og følelser at mennesker utvikler seg og læring skjer.¹³⁹ Sosiokulturell læring handler om at læring skjer i de kulturelle rammene mennesket befinner seg i, men også gjennom samhandling med andre mennesker.¹⁴⁰ Disse tre paradigmene peker på at læring skjer på ulike måter og på ulike nivå.

Lev Vygotsky var en russisk psykolog og teoretiker som levde fra 1896-1934. Hans forståelse av læring hos mennesket har hatt stor betydning for læringsforskningen i vår tid.¹⁴¹ Han mente at læring hos mennesket henger sammen med de kulturelle, sosiale og historiske rammene et menneske er i. Læring skjer i de kulturelle rammene mennesket befinner seg i, men også gjennom samhandling med andre mennesker og den historiske sammenheng en lever i, mente han. Læring forstås dermed som et aspekt ved alle menneskelige og sosiale aktiviteter. De kulturelle redskapene som språk og symboler blir redskaper som mennesker bruker i sin læring og er med på å bestemme hvordan læring foregår og forstås.¹⁴² Frem til i dag har det skjedd en utvikling innenfor dette, og skillet mellom ulike tilnærminger til læring handler nå om et kognitivt perspektiv og et grunnleggende sosialt perspektiv.¹⁴³ Kognitivt; som i et innhold man tilegner seg, og om dette skriver Holmqvist:

«Kunnskap blir noe som defineres gjennom pensum, innhold eller kjernetekster. Kunnskapen kan avgrenses og overføres uforandret fra ulike kontekster.»

Sosialt; som en lærer seg gjennom sosial praksis.¹⁴⁴ Om det sosiale perspektivet skriver Holmqvist følgende:

«Læring og kunnskap er grunnleggende situert og forstås kontekstuellet. Kunnskap kan ikke uten videre overføres fra en kontekst til en annen»

Her ser vi at læring kan være så mye og at det er et bredt spekter på hva læring kan være.

¹³⁹ Afdal 2008:237

¹⁴⁰ Daniels 2008:2

¹⁴¹ Wittek 2010:52

¹⁴² Daniels 2008:2

¹⁴³ Holmqvist 2012:4

¹⁴⁴ Holmqvist 2012:4

Vi skal nå gå nærmere inn på de tre læringsmetaforene.

5. 2 Læring som tilegnelse, deltakelse og kunnskapstilegnelse

Som sagt forstår LETRA religiøs læring i menigheten som et aspekt av alle de aktiviteter som foregår.¹⁴⁵ Hvordan læring skjer, og hva som spiller inn på hva slags læring som skjer, skal vi nå gå nærmere inn på. Da særlig ved å ta utgangspunkt i læring som tilegnelse, deltakelse og kunnskapstilegnelse.

I lys av utviklingen av læringsparadigmene utviklet Anna Sfard to ulike metaforer som forklarer hvordan læring skjer. Den ene om læring som tilegnelse ses på som individuell læring. Læring som deltakelse sees på som læring i fellesskap.¹⁴⁶ Utdanningsforskerne Sami Paavola og Kai Hakkarainen (2005) supplerte Sfard med en tredje læringsmetafor, som fokuserte på at læring også kan skje ved å skape, eller å danne ny kunnskap. Denne metaforen ble kalt kunnskapsdannelsesmetaforen. Ut i fra disse tre metaforene ønsker vi senere i oppgaven å bruke disse teoriene for å drøfte hvordan opplegget kan tilrettelegges for sårbar ungdom i konfirmantaler, slik at TOP sine mål best mulig kan nås. Derfor vil vi her presentere disse teoriene om læring og ta for oss de tre læringsmetaforene.

5.2.1 Læring som tilegnelse

Denne metaforen handler om læring i tradisjonell skoleforstand. Anna Sfard sier at denne metaforen først og fremst bygger på at kunnskap er en individuell «eiendom».¹⁴⁷ Læringsagenten er individet selv ved at en som tilegner seg kunnskapen er individet selv, og læringen skjer hos den enkelte ved å bli gitt en allerede bestemt kunnskap. Ut ifra dette plasserer og systematiserer individet kunnskapen slik at det blir forståelig for seg selv.¹⁴⁸ I følge tilegnelsesperspektivet er effektiv undervisning å presentere kunnskap på en slik måte at den lett kan integreres med allerede eksisterende kunnskap hos individet.¹⁴⁹ Det kan sees på som «ferdige oppskrifter» på utførelsen av bestemte oppgaver.¹⁵⁰ Denne læringsmetaforen omfatter både behavioristiske teorier¹⁵¹ og kognitive

¹⁴⁵ Afdal 2011:30-31

¹⁴⁶ Sfard 1998

¹⁴⁷ Sfard 1998:5

¹⁴⁸ Paavola og Hakkarainen 2005: 539, Her ser vi en sammenheng med Piagets forståelse av læring som individuell kunnskap, om hans tanker om at det er mennesket selv konstruerer i møte med omverdenen (Imsen 2005:38).

¹⁴⁹ Sfard 1998:6

¹⁵⁰ Reite 2011:3

¹⁵¹ De behavioristiske teoriene omhandler hvordan man stimulerer til en bestemt type oppførsel hos mottaker (Reite 2011:3).

teorier, i form av at de for det første handler om individuell læring.¹⁵² Å bruke denne metaforen i konfirmantundervisningen innebærer at en ser på læring i tradisjonell skoleforstand. TOP fungerer som retningsgiver for de mål kirken har for formidling av og opplæring i den kristne tro. Læring som tilegnelse har i konfirmantarbeidet fokus på at konfirmanten skal tilegne seg den «faste» kunnskapen om blant annet Bibelen, kristen tro og tradisjon og kirkens liv.

Eksempel på hvordan læring som tilegnelse skjer i konfirmanttiden og trosopplæringen er når konfirmantene skal lære seg å slå opp i Bibelen, eller i en konfirmanttime blir undervist om nattverden og det siste måltidet Jesus hadde med sine disipler. Konfirmanten er «mottaker» av kunnskap.

5.2.2 Læring som deltakelse

Den andre metaforen kalles deltakelsesmetaforen og handler om at kunnskap blir gitt gjennom aktivitet. Læringen skjer gjennom deltakelse, og læringsagenten i denne metaforen er fellesskapet. Kunnskapen er allerede bestemt, men formidlingen skjer gjennom deltakelse og interaksjon. Læringen bidrar til endring og utvikling hos individet i det fellesskapet det er en del av.¹⁵³ Gjennom dette er det særlig menneskets identitet, verdier og normer som blir utfordret.¹⁵⁴ Dette er en prosess hvor samspill og tilhørighet blir viktige momenter.¹⁵⁵ Det kan skje i form av samtale eller det å bare være en del av fellesskapet.¹⁵⁶ Læringen som skjer er en naturlig konsekvens av å være i samhandling med andre, og blir derfor en dialog mellom individet og fellesskapet.¹⁵⁷ Metaforen handler om at mennesker lærer gjennom å møtes og sammen får en felles erfaring. Dette innebærer sosiokulturell læring, og er læring som «bare skjer» i fellesskap.¹⁵⁸ Mediering og artefakt er begreper utviklet av den russiske psykologen Vygotsky, og er sentrale i sosiokulturell læring.¹⁵⁹ I deltakelsesmetaforen lærer de den allerede satte betydningen av aktiviteten og/eller artefaktene, som er med på å medierer læringen. Mennesket lærer i fellesskap med andre, og ved at man tar i bruk artefakter styrer det aktiviteten. Mediering og artefakter vil vi beskrive nærmere under når vi skriver om læring som kunnskapsdannelse. Læring som deltakelse kan også skje gjennom delte opplevelser med andre. Den kunnskap som blir gitt gjennom samhandling og opplevelser, kalles en situert deltakelseslæring fordi den også er bundet til konteksten. Fellesskapet er da det kollektive

¹⁵² Reite 2011:3

¹⁵³ Reite 2011:4

¹⁵⁴ Paavola og Hakkarainen 2005:541

¹⁵⁵ Reite 2011:5

¹⁵⁶ Sfard 1998:6

¹⁵⁷ Paavola og Hakkarainen 2005:539

¹⁵⁸ Reite 2011:5

¹⁵⁹ Holmqvist 2012:2

utgangspunktet for læring.¹⁶⁰

Ett eksempel på når læring skjer som deltakelse er når konfirmanter selv tar del i nattverden. De tar dermed del i den historiske handlingen som menigheten har en slags felles, historisk enighet om betydningen av. Opplevelser og aktiviteter konfirmanter gjør sammen som et fellesskap avgjør også innholdet i konfirmanttiden. Ettersom ethvert kull er ulikt, blir kunnskapen som fellesskapet trenger ulik. Tross denne situerte læringen er konfirmanter også en del av et større historisk kirkelig fellesskap. Dette blir presentert gjennom konfirmantmedarbeiderne som representanter av dette fellesskapet.¹⁶¹

5.2.3 Læring som kunnskapsdannelse

Læring som kunnskapsdannelse er en videreutvikling av deltakelsesmetaforen. Den er relativt lik, men ser i tillegg på læring som kunnskap som skapes og tas til et høyere nivå. Den ble utviklet av Paavola og Hakkarainen (2005).¹⁶² De mente at Sfards tilnærming til læring var for lite nyansert, og at læring ikke kunne sees innenfor kun to metaforer.¹⁶³ Læring innenfor denne metaforen innebærer å skape ny og innovativ kunnskap.¹⁶⁴ Den tar også i bruk tegn og objekter som styrer og påvirker kunnskapsdannelsen. Artefakter og mediering er som sagt viktige begreper innenfor deltakelsesmetaforen, men også i særlig grad denne. Morten Holmqvist skriver i sin artikkel «Trosopplæring som livsstil? En analyse av læringssyn i Trosopplæringsplanen» om artefakter og mediering. Han skriver at artefakter er tegn og objekter som brukes som elementer i aktivitet og læring. Disse tegn og objekter kan ha historisk og kulturell betydning. Mediering innebærer at all menneskelig handling ses i sammenheng med de historiske og kulturelt utviklede artefaktene. Objektene og tegnene får større betydning enn de er i seg selv.¹⁶⁵ Betydningen spiller inn på de menneskelige handlingene. Læring her skjer i en dialog mellom disse tre elementene, individ, fellesskapet og objektene.¹⁶⁶ I deltakelsesmetaforen er tanken at tegnenes og objektenes allerede gitte historiske og kulturelle betydningen skal lære i det fellesskapet de brukes. Mens i kunnskapsdannelsesmetaforen kan de i møte med en ny kontekst bli gitt ny betydning. Ved å ta i bruk disse i fellesskapet, skapes en ny kunnskap.

I tillegg til at artefaktene spiller inn, er det avhengig av hvilke arena dette skjer i. Et objekt kan ha

¹⁶⁰ Reite 2011:5

¹⁶¹ Reite 2011:5

¹⁶² Paavola og Hakkarainen 2005:538

¹⁶³ Paavola og Hakkarainen 2005:537

¹⁶⁴ Paavola og Hakkarainen 2005:539

¹⁶⁵ Holmqvist 2012:5

¹⁶⁶ Paavola og Hakkarainen 2005:539

én betydning i en setting, mens den kan bety noe annet i en annen setting. De ulike arenaene er ulike aktivitetssystemer hvor læring skjer. Det er viktig å være seg bevisst, fordi disse systemene påvirker læringen. Fellesskapet består av aktører og ulike faktorer som sammen spiller inn. Paavola og Hakkarainen oppsummerer den tredje metaforen i at den innebærer at læring skjer gjennom at individer og grupper skaper medierende artefakter innenfor en kulturell setting.¹⁶⁷ Denne forståelsen eller betydningen med artefakten blir den nye kunnskapen, skapt i denne dialogen; individ, fellesskap og objekt. Når disse tre møtes i en kontekst dannes ny mening og derav også ny kunnskap.¹⁶⁸

Et aktivitetssystem kan være konfirmasjonstiden hvor en er samlet rundt en felles målsetting, som er å bli konfirmert. For å nå disse målene bruker man ulike objekter eller artefakter inn i fellesskapet. Men fordi aktivitetssystemet, altså konfirmasjonsfellesskapet er i endring i form av at det skjer ting som hele tiden påvirker dynamikken den i mellom. Den er også ulik fra år til år. Gjennom nattverdsdeltakelse på gudstjeneste får de en forståelse for hva det er for kirken som et større, historisk fellesskap. Men med læring som kunnskapsdannelse blir det å ha nattverd sammen med konfirmantgruppen med på å skape en ny religiøs dimensjon. Konteksten artefakten blir brukt i avhenger av menneskets forståelse og meningen av den.¹⁶⁹ I tillegg til den historiske betydningen av nattverd, skaper den en ny mening ved at den møter en ny kontekst, altså i konfirmantgruppen. Det skapes en ny mening rundt nattverden.

Uavhengig av hvilket perspektiv man velger å bruke, innebærer læring forandring av relativ varighet. Man kan si at læring innebærer en bevegelse, og personen som skal lære må være villig til å bevege seg. Vi har sett at læring er noe som ikke bare skjer i individet, men også i relasjonen mellom mennesker og i grupper. Vi vil bruke de tre læringsteoriene i vår drøfting av læring i konfirmasjonsopplegget vi har observert. I møte med sårbar ungdom må en være bevisst ulike læringsmåter fordi det kan påvirke utformingen av opplegget. På den måten kan en stole på at hvis en undervisningsmetode ikke fungerer i møte med dem, finnes det flere.

¹⁶⁷ Paavola og Hakkarainen 2005:541

¹⁶⁸ Holmqvist 2012:6

¹⁶⁹ Reite 2010

6. Ungdomsarbeid

Vi vil nå gjøre rede for ungdomsarbeid og relasjonsbasert ungdomsarbeid, fordi vi tenker at måten å møte ungdom på, og hva en skal vektlegge i arbeidet med dem er vesentlig i forhold til dagens konfirmasjonsopplegg.

6.1 Teologi for kristent ungdomsarbeid

Ungdom og ungdomskulturen er stadig i endring, og det kan derfor være utfordrende for kristent ungdomsarbeid å følge med på de trendene fritidstilbud har. Det er derfor vanskelig å skulle utvikle en ungdomsteologi i møte med en skiftende kultur.¹⁷⁰ I arbeid med ungdom dreier det seg om å diskutere teologisk om hvordan man skal drive ungdomsarbeid, og hele tiden møte de kulturelle utfordringene og evaluere arbeidet i lys av dem.¹⁷¹ Diskusjonen i Norge rundt ungdomsteologi har blitt tett knyttet opp mot den internasjonale utviklingen om «youth ministry», som har vært mye preget av britiske og nordamerikanske aktører,¹⁷² hvor det mer dreier seg om teologi for kristent *ungdomsarbeid*.¹⁷³ Denne diskusjonen mener vi er relevant for arbeidet med konfirmanter og utformingen av trosopplæringen fordi konfirmantarbeid er ungdomsarbeid, og må derfor i like stor grad følge diskusjonen. Konfirmasjonsåret skiller seg ut ifra de andre trosopplæringstilbudene. I motsetning til de tiltak som blir arrangert årlig for hvert årskull, finnes det i konfirmantarbeidet større muligheter for hyppigere møter, både korte undervisningsmøter og leir og turer som strekker seg over en helg, eller en uke. Her er det i arbeidet med utformingen av opplegget særlig viktig å ha tanker om fokus for arbeidet, og hvordan en ønsker å drive det. Konfirmantåret skal i like stor grad drives som et kristent ungdomsarbeid, slik trendene internasjonalt fokuserer på.¹⁷⁴

Som nevnt har spørsmål rundt måten å drive trosopplæring på blitt aktualisert, og ungdomsarbeidet har stått overfor samme utfordringer særlig i møte med fritidssamfunnets markedsparadigme. Det har i den siste tiden derfor skjedd et paradigmeskiftet i måten å tenke ungdomsarbeid på, mener Kenda Dean.¹⁷⁵ Dette er blant annet et resultat av det moderne og avkristnede samfunnet, og ved at kirken har sett at den har feilet i sin tilnærming til ungdom. Det kristne budskapet ble tidligere pakket inn i kule aktiviteter og en har prøvd å skjule kirkens egentlige trosliv. Det har gjort at kirken har måttet finne nye måter å drive ungdomsarbeid på, og har da blitt utfordret på hvordan en skal

¹⁷⁰ Hauglin 2008:89

¹⁷¹ Nordheim 2008:59

¹⁷² Hauglin 2008:90 og Nordheim 2008:33

¹⁷³ Nordheim 2008:15

¹⁷⁴ Aadnanes 2004:21

¹⁷⁵ Dean 2002:25

være kirke for de unge.¹⁷⁶ Dette arbeidet handler om praktisk teologi, altså det å være i en dialog mellom menneskelig aktivitet og teologiske disipliner.¹⁷⁷ Praktisk teologisk tenkning fører til mange ulike måter å tenke og drive arbeid på, og dette gjelder også ungdomsarbeid.

Dialogen mellom konteksten og teologien har som mål å gjøre ungdomsarbeidet aktuell og livsrelevant. Ved et slikt arbeid har en i det nåværende paradigme sett at den lokale menigheten er den viktigste arenaen for kristent ungdomsarbeid. Her må relasjoner stå i fokus, fremfor aktivitet, sier Bård Eirik Hallesby Nordheim i boken *Kan tru praktiserast?*¹⁷⁸ Det finnes flere som har arbeidet med å utvikle teologier for ungdomsarbeid i dag, og ulike aktører vektlegger ulike deler av ungdomsarbeidet. En utfordring Dean påpeker med kristent ungdomsarbeid er vanskeligheten i å skape en arena for tro hvor den varer utover den konkrete arena ungdom ferdes. Aktivitetene for ungdom har tidligere skjedd utenfor det kirken ellers har drevet med, og dermed blitt isolert fra det store fellesskapet.¹⁷⁹ Kristent ungdomsarbeid skal ikke være et alternativ til kirken, men det skal være en del av kirkens arbeid hvor Gud blir forkynt.¹⁸⁰ Det skal være et sted hvor ungdom får hjelp til å komme seg igjennom ungdomstiden og få muligheten til å bli kjent med Jesus Kristus som en frelser.¹⁸¹

Som nevnt over er vi i et nytt paradigme når det gjelder kristent ungdomsarbeid. Det har lenge vært fokusert på å ha et tilbud som har vært attraktivt, men kirken har i denne tilnærmingen glemt hva kirken er. Det handler ikke om å ha et godt nok opplegg, men om å skape relasjoner. Og da, viktigst av alt, å skape en relasjon til Jesus Kristus.¹⁸² Opplegget, som ungdomsfellesskapet, klubbtilbudene, bibelundervisningen og lignende, skal likevel ikke undervurderes, fordi det er det som integrerer ungdommer inn i menigheten.¹⁸³ Vi er heldige i Norge fordi vi i kirken får inn et stort antall konfirmanter i 15-årsalderen og kan drive ungdomsarbeid for dem i ett år.

Vi vil videre i redegjørelsen av ulikt kristent ungdomsarbeid se på de som fokusere på at fellesskapet og relasjoner står i sentrum. Først ønsker vi å se på viktigheten av et kristent fellesskap. Deretter å redegjøre for relasjonsbasert ungdomsarbeid, hvor vi særlig vil ta utgangspunkt i Kenda Deans bok *The Godbearing Life*, Andrew Roots bok *Revisiting Relational Youth Ministry* og boken *Grensesprengende – forkynnelse for ungdom 15-18 år*.

¹⁷⁶ Nordheim 2008:32-33

¹⁷⁷ Root 2007:19

¹⁷⁸ Nordheim 2008:33

¹⁷⁹ Dean 2002:30

¹⁸⁰ Dean 2002:32

¹⁸¹ Dean 2002:56

¹⁸² Dean 2002:27

¹⁸³ Dean 2002:26

I Holmqvist sin undersøkelse om ungdom spør han dem hva som er viktigst i livene deres. Det som skårer høyest er venner, familie og kjærlighet. Etter disse kommer andre ting som å ha det kult på fritiden, sport og skole.¹⁸⁴ Her ser vi at ungdom er relasjonsorienterte og setter venner og familie høyest. Holmqvist setter spørsmål ved hvordan kirken kan være et sted hvor ungdom opplever troverdige relasjoner, hvis det kun brukes to timer i uken til det kristne fellesskapet.¹⁸⁵ Vi mener at kirken må være en arena hvor ungdom kan møte andre i et fellesskap og skape gode relasjoner.

Ungdom har behov for å komme med sine liv inn i relasjonene og inn i fellesskapet. I møte med andre mennesker utvikler ungdom seg, og et kristent fellesskap kan være med på mye positiv innflytelse, og ungdom kan selv føle at de bidrar i det. Morten Sandland skriver i en artikkel i boken *Grensesprengende – Forkynnelse for ungdom 15-18 år* om forkynnelse for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, og om inkludering av dem i det kristne fellesskapet. Han vektlegger at fellesskapet ikke bare er en arena for det kristne budskap, det er også selve budskapet. I denne sammenheng skriver han: «Det å skape inkluderende fellesskap handler derfor ikke bare om strategi, men like mye om at virkeliggjøre selve budskapet».¹⁸⁶ Vi mener derfor at deltakelse i det kristne fellesskapet gjennom trosopplæring er viktig fordi læring skjer i fellesskapet. Å vekke og styrke troen, som er målet for konfirmasjonstiden, handler også om å være i fellesskapet med troende, ikke bare å høre Guds budskap forkynt. Kenda Dean mener at erfaringer ungdom får gjennom deltakelse i kristne praksiser og positive aktiviteter bidrar til at de kan utvikle en kristen identitet. Fellesskapet er en god arena for å oppleve nettopp dette.¹⁸⁷ Men i møte med fellesskap, både små og store, tenker vi det dukker opp flere utfordringer, og da særlig ett: Hvordan bygge et inkluderende fellesskap som er for alle?

I en artikkel om inkluderende fellesskapsarbeid skriver Tron Fagermoen at dette er en grunnleggende dimensjon av kirkens diakonale oppdrag.¹⁸⁸ Uten å skulle svare på hvordan inkluderende fellesskap bygges, peker han på noen særlige holdninger som er viktige i arbeid med å få et inkluderende fellesskap. Disse er sannferdighet, nysgjerrighet, mot og solidaritet. *Sannferdighet* ved at sannheten om at alle er likeverdige skal gjelde, og løgner om at noen er viktigere og mer innenfor enn andre skal avsløres.¹⁸⁹ Miljøet skal være preget av *nysgjerrighet* fordi mangfoldet skal verdsettes og løftes opp ved å finne ut av hvem ungdommene i miljøet er og om

¹⁸⁴ Holmqvist 2007:84

¹⁸⁵ Holmqvist 2007:115,116

¹⁸⁶ Austnaberg, m.fl. 2009:189

¹⁸⁷ Nordheim 2008:37

¹⁸⁸ Nordheim 2008:129

¹⁸⁹ Nordheim 2008:131

hva de kan bidra med inn i fellesskapet. Det krever *mot* til å gi andre plass, og til å ta imot hjelp istedet for å gi hjelp. Vi vil her også legge til at mot er viktig for å ta kontakt med mennesker og til å inkludere dem i fellesskapet. I et *solidarisk* fellesskap stiller hele fellesskapet opp for hverandre for å trøste, og for å stå ved hverandres side som om smerten var ens egen.¹⁹⁰ Fagermoen stiller seg likevel spørsmål om det er mulig å bygge et inkluderende fellesskap slik det står beskrevet i 1. Kor 12, 13. 27, som noe av bakgrunnen for disse punktene er hentet fra. Men han konkluderer til slutt som Luther sier at et fellesskap av troende skal være et omsorgsfellesskap.¹⁹¹ Dette tenker vi kan være særlig viktig i møte med sårbar ungdom.

6.2 Relasjonsbasert ungdomsarbeid

Ungdom trenger relasjoner til eldre, fordi en relasjon til en stødig voksen har stor positiv innflytelse i unges utvikling. I en relasjon mellom ungdom og voksen gis det rom for å vokse, og en får møte noen andre som ser potensiale i deg som du selv ikke ser.¹⁹² Relasjonelt ungdomsarbeid handler ikke om påvirkning slik at de skal bli som kirken vil, med det skal peke på Jesus slik at de kan følge ham.¹⁹³ Kristent ungdomsarbeid skal drive relasjonelt arbeid fordi Gud er relasjon.¹⁹⁴ Kenda Dean og Ron Foster skriver i boken *The Godbearing Life* at ungdom og ungdomsledere har behov for å ha Gud i livene deres. De skriver om hvordan ledere kan være bærere av Gud og evangeliet i møte med ungdom. Treenigheten, Far, sønn og den Hellige Ånd viser en relasjonell Gud. Gud er kjærlighet, og den erfaringen kan derfor best vitnes i møtet mellom mennesker.

Andrew Root har arbeidet mye med ungdom, og særlig med utsatt ungdom, og ungdom som har det han kaller for «emosjonelle sår».¹⁹⁵ I dette arbeidet har det blitt viktig for ham å ta del i ungdoms liv og være tilstede. Gjennom at en som ungdomsleder tar del i deres smerter og gleder, er Jesus tilstede, mener han. Men han understreker at baktanken i kontakten ikke skal være å føre Jesus til dem, men at en gjør det fordi en som ungdomsleder skal representere Jesus, og vise nestekjærlighet, slik Jesus gjorde.¹⁹⁶ Hvorfor skal ikke relasjonelt ungdomsarbeid handle om påvirkning når det vi faktisk ønsker er at de skal komme til tro? Og hva er da relasjonen ment for? spør Root. I boken *Relationships Unfiltered* beskriver Roots nærmere hans tanker om relasjonsbasert ungdomsarbeid. For det første kan det ikke handle om påvirkning, fordi den relasjonen vil da til slutt gå i stykker,

¹⁹⁰ Nordheim 2008:132

¹⁹¹ Nordheim 2008:133

¹⁹² Dean 2002:27

¹⁹³ Dean 2002:29

¹⁹⁴ Dean 2002:27

¹⁹⁵ Root 2007:14

¹⁹⁶ Root 2007:15

mener han.¹⁹⁷ For det andre er det personens meninger og valg som blir viktige, ikke hva eventuelt en leder mener.¹⁹⁸ Jesu inkarnasjon handlet heller ikke om påvirkning, men om å forstå mennesket fullt og helt.¹⁹⁹ Steve Griffiths har likevel en annen tilnærming til relasjonsbasert ungdomsarbeid. Jesus drev en ”hit and run”-forkynnelse, mente han. Jesus reiste rundt (Joh. 3, 22 - 4, 43) og hadde korte møter med betydning. Han underviste og gjorde under, og gav dem et glimt av evigheten.²⁰⁰ Han mener Jesus ikke drev forkynnelse hvor han brukte mye tid med hver enkelt han traff. Heller ikke de tre årene han tilbrakte med disiplene, var lenge²⁰¹.

Andrew Root begrunner relasjonsbasert ungdomsarbeid i at Gud i treenigheten selv står i en relasjon. Den er preget av kjærlighet og likhet, men samtidig er de så forskjellige. Derfor skal vi også leve i slike relasjoner.²⁰² Gud ble menneske, ikke for å påvirke oss i noen retning, men for å møte oss personlig, kunne snakke til oss og gå med oss. Root ønsker da at relasjonelt ungdomsarbeid skal handle om «place-sharing», altså om å sette seg inn i en annens situasjon for å forstå dem. Også om å ta del i andres sorger. «To suffer with», kaller Root det.²⁰³ Til slutt sier han at relasjonelt ungdomsarbeid som «place-sharing» er et bilde på Guds treenige deltakelse i våre liv. Det er nødvendig for mennesker med relasjoner som er forankret i Guds kjærlighet. Det viser at Guds ønske om relasjon med mennesket er ubetinget og ekte, mener han.²⁰⁴

Dean og Foster peker likevel på noen utfordringer for ledere med å drive relasjonelt ungdomsarbeid, som særlig er en utfordring i møte med sårbar ungdom. Boken *A Godbearing Life* er skrevet for mennesker som jobber i et kristent ungdomsarbeid og handler om å være en leder som driver et arbeid som peker på Gud. Hvordan kan en leder, som bærer av Guds oppdrag, med sitt liv lede mennesker til troen på Gud?²⁰⁵ De peker særlig på tre utfordringer, men vi vil trekke frem to av dem. «The need to be needed», altså ungdomslederens behov for å være til nytte og til å gjøre en forskjell, er kanskje den største utfordringen. Ledere ønsker å imøtekomme alle menneskers behov, og kan fort selv få et behov for å fikse dem. Flest mulig på kortest mulig tid. Dean og Forster mener «Godbearing» handler om å møte ungdommers behov, å hjelpe dem der hvor de er, med det de bærer på og følge dem ved deres side. En kan ikke haste frem løsninger. I tillegg kan lederes behov om å være til nytte gjøre det vanskelig å legge arbeidet i Guds hender, og stole på at han har

¹⁹⁷ Root 2009:33

¹⁹⁸ Root 2009:37

¹⁹⁹ Root 2009:40

²⁰⁰ Austnaberg, m.fl. 2009:215

²⁰¹ Austnaberg, m.fl.2009:247

²⁰² Root 2009:43

²⁰³ Root 2009:58

²⁰⁴ Root 2009:62

²⁰⁵ Dean 2002:9

kontroll.²⁰⁶ Vi tenker at dette er særlig vanskelig i møte med sårbar ungdom, fordi en så gjerne vil hjelpe dem med det de står oppi. Egne behov kan bli større enn ungdommens. En annen utfordring er behovet for å være effektiv og å hjelpe alle med alt.²⁰⁷ En skal som kirke ha mange tilbud som skal tilfredsstillende mange interesser og behov for å få folk til å komme. Det tar fokuset vekk fra hva en egentlig er; en kirke som er bærer av Guds kjærlighet.

Vi har nå gått igjennom teori vi tenker er relevant i møte med sårbar ungdom i konfirmantalden. Vi har gitt et innblikk i det å være ungdom idag og hva vi legger i begrepet sårbar ungdom. Vi har gjort greie for trosopplæringsreformen og relasjonelt ungdomsarbeid i kirken, som hjelp til å forstå hvordan man kan møte problematikken sårbar ungdom i konfirmasjonstiden. Læringsteoriene har gitt oss et blikk på at læring er mer enn bare kunnskapstilegnelse, og utvidelse av læringsbegrepet tenker vi kan være viktig i møte med sårbar ungdom.

Vi vil nå presentere empirien og våre funn fra menighetene.

7. Presentasjon av empiri

Vi har observert konfirmantopplegg i tre menigheter i DNK. I samsvar med vår problemstillingen har vi sett på hvordan disse menighetene utformer og praktiserer trosopplæringen i møte med sårbar ungdom. Vi har tatt i bruk mange metoder, både observasjon, intervju og samtaler. Vi har samlet inn et komplekst materiale, og det har vært en utfordrende prosess å velge ut de viktigste funnene. I arbeidet med empirien har vi som nevnt i innledningen, valgt å kategorisere funnene ved hjelp av tre forskningsspørsmål. Det har hjulpet oss i å få en oversikt, og vi har derfor også valgt å presentere empirien med utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene. Denne metoden gjør at vi må velge ut funn fra empirien som passer inn under forskningsspørsmålene.

I vårt forskningsarbeid har vi observert opplegget i menighetene, og hatt intervjuer og samtaler med prester, ledere (frivillige og ungdomsarbeidere i mindre stillinger) og miniledere.²⁰⁸ I to av menighetene finnes det miniledere. Dette er tidligere konfirmanter som får et ledertreningsopplegg og har sin praksis i konfirmantopplegget. To av menighetene ligger i utkanten av en storby, mens den tredje ligger i sentrum av byen. Menighetene er ulike ved at områdene de befinner seg i er ulike kulturelt sett og de er kjent for ulik økonomi. Vi ønsker å presentere menighetene hver for seg, men

²⁰⁶ Dean 2002:60

²⁰⁷ Dean 2002:62

²⁰⁸ Se vedlegg 1,2,3 og 4

ha den samme rammen for alle. Denne rammen tar utgangspunkt i de nevnte forskningsspørsmålene, men vi har valgt ut ett tema under hvert forskningsspørsmål i presentasjonen.

7.1 Forskningsspørsmålene

Det første forskningsspørsmålet handler om menighetene har en bevissthet om tematikken «sårbar ungdom», og om dette påvirker deres arbeid med forberedelse for konfirmantopplegget.

Forskingsspørsmål 1 blir dermed som følgende:

Finnes det i utgangspunktet en bevissthet om tematikken sårbar ungdom, og er dette noe man har i tankene når man forbereder og utformer opplegget for konfirmasjonsåret?

Temaet for dette spørsmålet vil være: **Utformingen.**

Det andre forskningsspørsmålet tar for seg om det er bevissthet i å se og observere sårbar ungdom, og om dette fokuseres på i gjennomføringen av konfirmantopplegget. Forskingsspørsmål 2 blir dermed som følgende:

Er det en form for bevisstgjøring i å observere og se sårbar ungdom, og er det fokus på dette hos lederne?

Temaet for dette spørsmålet vil være: **Å se sårbar ungdom.**

I det tredje forskningsspørsmålet ønsker vi å se på hva slags type beredskap menighetene har i møte med sårbar ungdom. Vi ønsker å se på hvordan menighetene møter de utfordringene som kan oppstå i arbeidet med sårbar ungdom. Forskingsspørsmål 3 blir dermed som følgende:

Hva slags beredskap har de i møte med sårbar ungdom og hvilke handlinger iverksettes i møte med dem?

Temaet for dette spørsmålet vil være: **Beredskap.**

I presentasjonen av empiri fra menighetene har vi valgt først å ta for oss tema 1 som er utformingen. Dette fordi vi vil se på om menighetene har problematikken om sårbar ungdom i tankene når de forbereder og utformer opplegget for konfirmasjonsåret. Deretter skal vi se på om de er bevisste på

å se sårbar ungdom og tilslutt se på beredskapen og hvilke handlinger som iverksettes i møte med sårbar ungdom. Til slutt vil vi presentere én case fra hver menighet. Disse casene omhandler én person fra hver menighet som vi særlig la merke til under vår observasjon. Casene vil gi et dypere innblikk i empirien og gi hjelp til å få et praksisnært bilde av problematikken sårbar ungdom. I drøftingen vil både våre funn og casene brukes, men drøftingen vil ta utgangspunkt i casene. I drøftingen har vi valgt å snu om på hvilke forskningsspørsmål og temaer som kommer når. I drøftingen vil vi først drøfte det å se, så utformingen og deretter beredskapen. Vi tenker det blir naturlig å først drøfte hva vi så for deretter å se på utformingen av opplegget osv.

7.2 Menighet 1

Menighet 1 ligger i en drabantby og er et boligstrøk nær storby, hvor det bor 10 000-15 000 innbyggere. Strøket er et tradisjonelt arbeiderklasse strøk, med noe variasjon i levestandard. Menigheten har et relativt nytt kirkebygg og ser dermed en økning blant kirkegjengerne. De har gode fasiliteter og flotte bruksrom for menighetsarbeid, i tillegg til gudstjenesterommet. Det nye kirkebygget gir også nye muligheter for konfirmantopplegget. Menigheten har 70 konfirmanter. De involverte i konfirmantarbeidet er én kapellan, to ungdomsarbeidere i 20 % -stilling, to praksisstudenter, og tre teologistudenter som fungerer som undervisere. I tillegg har de en gruppe på 11 miniledere, som er tidligere konfirmanter. Disse fulgte et ledertreningsopplegg som ungdomsarbeiderne og praksisstudentene drev.

7.2.1 Vår observasjon

Vi observerte en helg som foregikk i kirken, hvor konfirmantene for første gang var sammen som en konfirmantgruppe. Her var alle lederne tilstede for å gjøre det til en god start på konfirmantåret. Konfirmanten bodde hjemme, men det var opplegg fredag kveld, hele lørdagen, og helgen ble avsluttet med gudstjeneste med påfølgende kirkekaffe. Fredag kveld var det fokus på at konfirmantene og lederne skulle bli kjent, og det var derfor lagt opp til en bli kjent-kveld i konfirmantrommet, hvor minilederne hadde ansvar for gjennomføringen. Programmet inneholdt gruppekonkurranser, quiz og andre leker. Kvelden ble avsluttet med en kveldssamling med andakt, sang og lystenning i kirkerommet. Temaet for andakten denne kvelden var gratis nåde og frelse. Lørdag morgen møtte konfirmantene opp i kirkerommet og fikk utdelt hver sin «kirkeplass». Dette skulle bli hver enkelt konfirmant sin egen plass i kirkerommet gjennom året. De ble så delt inn i mindre grupper, for så å gå inn i en undervisningsbolk, hvor undervisningen foregikk på fire ulike stasjoner. Temaene for undervisningen var Bibel, Bønn, Brorskap og Brødsbrytelse. På

ettermiddagen var det gudstjenesteverksted for å forberede søndagens gudstjeneste. Alle konfirmantene skulle være med å delta på ulike måter, gjennom kor, dramagruppe og band. På søndagens gudstjeneste var konfirmantenes foreldre og familie invitert for å se at konfirmantene ble presentert for menigheten. Prekenen omhandlet historien om Jesus og disiplene ved Genesaretsjøen, hvor Jesus sa at disiplene måtte kaste ut garnet på andre siden av båten. Presten fortalte videre om det å kunne stole på Gud, og gå i tro på Ham.

7.2.2 Våre samtaler

Vi hadde et strukturert intervju med kapellanen i denne menigheten og gruppesamtaler med underviserne, ungdomsarbeiderne og minilederne.

7.2.3 Planer

I Menighet 1 hadde de ikke noen nedskrevet lokal plan for konfirmantåret. De hadde heller ikke startet prosessen med Den Norske kirkes krav om utforming av lokal plan for all trosopplæring, som må være ferdig innen 2013. Kapellanen hadde planer og mål for konfirmantåret, men dette var ikke nedskrevet. Hun ønsket å ha et opplegg hvor man kan variere underveis, slik at det blir tilpasset hvert kull. Hun så likevel svakhet ved å ikke ha en nedskrevet plan, men dette ble ikke prioritert enda.

Vi vil nå videre presentere de funn vi har gjort i Menighet 1 gjennom å kategorisere dem inn under de tre temaene fra forskningsspørsmålene. I denne presentasjonen vil vi bruke både de samtalene vi har hatt med ledere og vår observasjon.

7.2.4 Utformingen

I vår observasjon av undervisningen så vi at det var stor variasjon i undervisningen. Det var fire undervisere som hadde sin egen måte å undervise på. Konfirmantene ble delt inn i mindre grupper og de rullerte mellom undervisningspostene. På den ene undervisningsbolken ble det drama brukt for å visualisere kirkelige handlinger, som dåp og nattverd. Her fikk de blant annet tatt i bruk smakssansen ved å smake på nattverdsbrødet. På en annen post fikk de gjøre oppgaver og en annen brukte konkurranse som en del av undervisningen. Gjennom vår observasjon så vi at variasjon i opplegget fungerte som et viktig grep for å få konfirmantene interessert og aktive i undervisningen og ellers på aktivitetene.

I samtale med kapellan om undervisningen og hva hun så på som spesielle utfordringer i møte med konfirmanter, sier hun: *«Det er veldig ujevnt fordelt hvilke forståelsesramme folk har med seg»*. Når vi snakker med underviserne om det samme sier Underviser 1 at han ofte blir overrasket over hvor lite noen konfirmanter kan. Han legger opp undervisningen med tanke på at alle skal få med seg noe, og prøver ut nivået på konfirmantene ved å stille dem spørsmål underveis. Underviser 2 forteller også at han er i dialog med konfirmantene slik at han hele tiden vet at de følger med og skjønner det han underviser. Konfirmantene er en variert gruppe og kapellannen sier:

«Det å få med seg den variasjonen, det har vi funnet ut at det kreves masse variasjon i undervisningen hele tiden. ... Vi har ikke lyst til at folk skal sitte der og kjede seg. De skal hele tiden vekkes. Det er en blanding mellom lek og hodet».

Kapellans tanker om opplegget er at det skal være variert og at hele mennesket skal tas i bruk, både det kognitive, emosjonelle og sosiale. Når hun forklarer deres opplegg, sier hun:

«Men så plutselig leker vi, så har vi drama. Så må de smake og bruke andre deler av seg selv. Det er en sånn type det hele mennesket, hvor det kognitive er viktig. Men det er også viktig å erfare det vi sier, slik at form og innhold er det samme»

Gjennom vår observasjon ble vi opptatt av hvordan programmet var lagt opp i forhold til fordeling av tid til ulike aktiviteter. Vi så at fellesskapsbyggende arbeid var viktig for dem. Hele fredags kveld ble brukt til å bli kjent. Alt annet på programmet skulle også skje i fellesskap, som et helt konfirmantkull, eller i mindre grupper. Sammensetningen av ulike typer lederne så vi som en styrke i Menighet 1. Vi så at ulike ledere nådde ulike konfirmanter. Gjennom at de fokuserte på teamarbeid i ledergruppen kunne de legge et godt grunnlag for gjennomføringen av konfirmantopplegget. Dette kan være positivt både i forhold til fellesskapet, til undervisning og i aktiviteter, tenker vi.

I Menighet 1 drev de minilederkurs, hadde tett oppfølging av undervisere og ungdomslederne. Arbeid med dette kan gi gode forutsetninger for fellesskapet, tenker vi. Kapellannen mener at ungdom er mer sårbar i dag enn før, fordi de i mindre grad er i kontakt med «ekte» mennesker. Det er vanskeligere å skape gode fellesskap, og hun mener noe av grunnen til dette er fordi medier er blitt en større del av ungdoms måte å sosialisere seg på. Hun mener at tiden en bruker med ungdom er vesentlig med tanke på fange opp sårbar ungdom. Hun sier: *«Vårt opplegg er ikke slik at vi fanger det opp. Sånn er det ikke lagt opp. Sånn i forhold til skole, der tror jeg det er mye lettere»*. Skolen har en jevnere kontakt med ungdom, og hun mener derfor at de har lettere for å vite hvordan

en skal møte og tilrettelegge for sårbar ungdom. Vi så likevel at deres opplegg på mange måter fanget opp sårbar ungdom, noe vi selv observerte i deres vektlegging på fellesskapsbyggende arbeid. Dette vil vi senere beskrive i casen fra menighet 1.

I Menighet 1 har vi nå sett på hva vi har observert i forhold til utformingen av opplegget for sårbar ungdom, og hva kapellane tenker rundt dette. Vi så et fokus på at opplegget skulle være variert og at konfirmantene skulle ta i bruk alle sansene i læring. Denne variasjonen i opplegget ser vi er viktig i henhold til læringsteoriene. Derfor skal vi i drøftingsdelen se nærmere på dette i forhold til casen i menighet 1. Menigheten har også fokus på at de ønsker at konfirmantgruppen skal bli kjent med hverandre, og lederne. Fellesskapsbyggende arbeid gjennom utforming av opplegg og oppfølging av ledere ser vi som viktig tema, og som en utfordring i konfirmantopplegget i møte med sårbar ungdom. Denne utfordringen vil vi også belyse nærmere i forhold til casen i menigheten 1.

7.2.5 Å se sårbar ungdom

I løpet av bli kjent-helgen var det utarbeidet et opplegg med klare rammer. Konfirmantene ble hver dag møtt i døren, det ble gitt klare beskjeder om hva som skulle skje og konfirmantene var på aktivitetene og i undervisningen delt inn i mindre grupper. I matpausene var det fritid uten fastlagte aktiviteter, og her var det lettere for oss å se dynamikken mellom konfirmantene. Under pausene var lederne opptatt av organisering av andre ting, men likevel var det noen av lederne som satt med konfirmantene. Minilederne i Menighet 1 var en sammensatt gruppe ungdommer med ulike egenskaper. Vi så at i tillegg til noen praktiske oppgaver, ble de utfordret på fellesskapsbyggende arbeid, gjennom blant annet mingling med konfirmantene. Vi la merke til ledernes fokus på å se konfirmantene ved at de oppfordret hverandre til dette. De vektla det å være gode forbilder og ønsket at lederne skulle være gode holdnings- og verdiformidlere. I tillegg så vi at det å ha klare rammer for opplegget kunne hjelpe konfirmantene til at de kanskje var tryggere i settingen. Programmet hang på dører rundt i lokalet, og ble fulgt.

Lederne og underviserne i Menighet 1 er opptatt av at konfirmasjonstiden skal være en tid med godt fellesskap. De forteller at de oppfordrer hverandre til å se og ta vare på hverandre. Minilederne sier:

«De eldre lederne sa til oss før vi begynte på fredag, at vi måtte prøve å dele oss og snakke med konfirmantene».

Lederne så verdien i at minilederne er nærmere konfirmantene i alder, og gav derfor dem oppgaven

i å mingle med dem. I undervisningen ble konfirmantene fortalt at et «hei» kan bety mye ved at en føler seg sett. Konfirmantene ble oppfordret til dette. I tillegg forteller de eldste lederne oss at det å inkludere er en kristen verdi, som de ønsker å ha fokus på.

«Det skal være rom for alle i fellesskapet». Videre sa de: «Det er gjennom fellesskapet at en kan fange opp eventuelle problemer ungdom har, og derfor vektlegger vi et godt fellesskap hvor alle blir sett».

I Menighet 1 var et stort konfirmantkull med mange konfirmanter, men det så ut til at det var en homogen gruppe. Dette i form av at mange hadde like typer klær og uttrykte at de hadde like interesser. Likevel var det noen få vi kunne se som utpreget seg særlig annerledes. Disse var de svært stille og sjenerte, eller andre som gjorde mer ut av seg og krevde mer oppmerksomhet fra lederne. I samtale med kapellanen om hvordan hun så sårbar ungdom, sa hun:

«Når folk er på leir får vi med oss mye, mens i én to timers bolk er det begrenset. De som ikke sees er pene unge jenter, og det som har med spiseforstyrrelser å gjøre. De ses ikke. De ser så velfungerende ut. De tilhører ofte en gjeng. Også de som ser ut som greie gutter er vanskelige å se. Men de som ser litt tafatte ut, de er lettere. De som er midt i sentrum av det som skjer, kan ha noe sårt de også».

Kapellanen forteller at konfirmantgruppen hennes ofte henger i flokk. Det er noen kull det er mer mobbing i enn andre, men det er likevel ikke mange som faller utenfor.

«Men de som virkelig faller ut sånn skikkelig er ikke 50 %. Det er to eller tre eller fire»

Når vi spurte kapellanen om forskjell mellom arbeid med barn og ungdom sier hun:

«Det er kanskje det at ungdom er flink til å skjule seg. Barn er litt flinke de også, men de er litt lettere å lese. Det er ikke alltid en kan tolke at ungdommers mangel på interesse og deres «gi meg space»-holdning kanskje betyr «Kom hit og se meg». De er ambivalente.»

Kapellanen hadde også forforståelse av hvordan ungdoms problemer kommer til uttrykk, og sier:

«Klær, hvor nyvasket håret er, man kan se det på mange måter. Det er mange måter å signalisere problemer på, samtidig som det er mange som er flinke til å skjule dem. Noen vil

overhode ikke synliggjøre det. De store, store problemene er så skambelagt. Da er man veldig flink til å skjule det. Overgrep, for eksempel, kan godt forbigå i stillhet. Det er så skambelagt at det ikke skal ut. Derfor har de strategier for å skjule det. På andre kan en se problemene på boblejakker og uformelige klær. Folk er veldig sammensatt.»

Vi har sett at klare rammer kan være trygghetsskapende og legger til rette for å kunne gjennomføre en helg for konfirmanter. Arbeidet med godt lederskap var viktig. Fokus på formidling av gode holdninger mener de kan bidra til et godt fellesskap. Derfor spør vi oss: Hvordan kan lederskapet bidra til å skape godt fellesskap? Kan et godt fellesskap bidra til å se sårbar ungdom? I lys av forskningsspørsmål 2 om ledernes bevissthet i å se sårbar ungdom, ser vi her at ungdom er en vanskelig gruppe å tolke. Problemet er sammensatt fordi det er både synlige og usynlige vansker. Dette gjør det vanskelig å vite hvem de sårbare er, og hvordan de trenger å bli møtt. Ledere er ulike og ser ulike ting. Vi vil drøfte problematikken i å se sårbar ungdom, og ledernes bevissthet og utfordringer rundt dette i casen fra menighet 1.

7.2.6 Beredskap

I samtalen med kapellanen kommer vi inn på temaet tillit, og hun bruker historien om relasjonen mellom Peter og Jesus som eksempel. Relasjonen mellom voksne og ungdom tenker hun er grunnleggende for arbeidet med konfirmanter. Gjennom disse relasjonene tenker hun tillit skapes, og kan fungere som et redskap i møte med ungdom. For sårbar ungdom mener hun at arbeid med tillit er viktig, og i de relasjonene er det en mulighet for at de åpner seg. Hun sier at:

«Å jobbe med tillit tar tid. Det viktigste er nok at det blir satt ord på at de kan komme til oss ledere».

Hun sier at noe av det sårbar ungdom trenger er:

«Å få tilbake selvfølelsen og mestre ting ved å få oppgaver og å gjøre ting».

Hun er opptatt av å løfte opp det friske i hvert enkelt individ, og at det er helt avgjørende at konfirmantene finner sin plass i fellesskapet. Videre sier hun:

«Vi forholder oss veldig ofte til den friske delen, og det gjelder å se det friske i et menneske, selv om en kan være veldig psykisk syk. En kan si: Men du er jo god på det! Du kan spille

piano på leiren. Det er vår rolle å se det friske, samtidig være åpen for å høre om det vonde i deres liv når de forteller».

Hun er opptatt av at de unge ikke skal havne i en offerrolle.

«Man skal ikke havne i en offerrolle, men finne hva som er bra med den enkelte og løfte det opp. Samtidig så er det viktig at det ikke blir et lykkepress. Jeg ser jo selv sårbarhet hele tiden. Jeg setter ikke ord på det, for det er litt uhøflig å si at de for eksempel ser litt fjomsete ut. Da sier jeg heller: Du er flink til det eller det».

Her ser vi at kapellanen ønsker å møte sårbarheten hos ungdom, men ikke la det prege dem. Hun ønsker at kirken skal være et sted hvor en kan komme med blanke ark. I arbeidet med å gi mestring og selvfølelse er hun opptatt av å se det de er flinke på. Samtidig er hun opptatt av at det ikke skal bli et lykkepress. En må finne en god balanse mellom å løfte opp det de er flinke på, og å snakke om det vonde. «Det å sette litt ord på at livet er litt dritt», sier hun. I møte med sårbar ungdom er relasjoner preget av tillit viktig.

I relasjoner kan sårbar ungdom åpne seg, og gjennom relasjoner kan deres talenter løftes frem. Vi har i Menighet 1 sett at tillit til ledere kan bidra til at gode relasjoner mellom leder og konfirmant kan utvikles. Det er viktig å se og å fremme positive egenskaper hos konfirmantene. Menigheten fokuserer på å løfte opp det friske og mener dette kan bidra til mestringsfølelse. På hvilken måte kan det å se det friske gi livsmestring for sårbar ungdom? Hvordan kan en utvikle relasjoner mellom ledere og konfirmanter, og hvorfor kan dette være viktig? Dette vil vi drøfte nærmere i drøfting av casen.

Som avslutning på vår presentasjon av Menighet 1 vil vi presentere en case om en konfirmant vi observerte i denne menigheten. Denne casen vil vi bruke som redskap i drøftingen senere i oppgaven.

7.2.7 Case 1: «Kristian»

Det er fredag kveld, og det er konkurranse på gang i konfirmantsalen. Det er Kick off-helg og konfirmantene møtes alle for første gang. De er delt inn i 6 grupper på 9 og 9. Minilederne har planlagt en bli kjent-kveld med leker og konkurranser. I konfirmantrommet foregår det en konkurranse mellom to lag, hvor det er en person fra hvert lag som raskest skal prøve å forklare

laget hvilken kjendis han er. Nederst på det ene bordet sitter en litt liten og tynn gutt og fikler med et lite tau han har båret rundt på i løpet av ettermiddagen. Han har lyst, kort hår og har på seg en lys, litt slitt dongeri bukse og en blå collegegenser. Han deltar ikke på leken og prøver heller ikke å tippe kjendisen. Han følger nesten ikke med, men sitter og stirrer på tauet. Dette er Kristian.

Lørdag formiddag er det pause mellom to undervisningsbolker. Flere grupper med konfirmanter sitter sammen og spiser frukt. De grupperer seg i store gjenger og det er høylytt snakk i rommet. Samtidig er det noen som ikke tilhører noen gruppe. De virker litt utilpass. Vi legger særlig merke til Kristian som nå gjemmer seg bak en stolpe. Kapellanen går tilfeldigvis forbi og stopper opp ved ham og slår av en kort prat. Under den lange matpausen står han igjen alene i andre enden av rommet, vekke fra resten av konfirmantene. Han kikker i en stor Bibel som er plassert på et bord. Han har i løpet av måltidet vært mye alene. Ei konfirmant-jente kommer bort til ham der han står, de kikker litt i Bibelen sammen, men hun går igjen og han leser videre. Litt senere i pausen kommer en minileder bort til Kristian. De står og snakker en god stund. Etterhvert spør minilederen om Kristian vil være med og bære lydutstyr fra konfirmantrommet og inn i kirkerommet. Han blir med på dette.

Lørdag ettermiddag skal konfirmantene forberede seg gudstjenesten til dagen etter. De skal blant annet synge noen sanger sammen i kor, og under prekenen skal noen dramatisere. Før de starter korøvelsen, mens alle er samlet, spør bandlederen om det er noen av konfirmantene som spiller et instrument. Kristian sitter bakerst i rommet, og løfter forsiktig opp en hånd. Han sier han spiller bass. «Flott! Det var akkurat det vi manglet i bandet», sier lederen. De og noen flere går sammen inn i kirkerommet for å øve. Bandet består av 2 miniledere, 2 konfirmanter og en leder som styrer bandet fra pianoet. Søndag morgen spiller bandet til koret når de opptrer. Kristian er med i bandet, og spiller for hele menigheten.

Kristian var en vi la merke til i vår observasjon. Han var ikke veldig annerledes enn alle de andre, men det var likevel noe som gjorde at vi fulgte ekstra med på ham. Det ble etterhvert synligere for oss at han ikke hadde særlig innpass i resten av gruppen. Han virket ikke særlig sosial, og så ikke ut til å være komfortabel i settingen. På grunn av dette tenker vi at Kristian er en vi vil definere innenfor gruppen sårbar ungdom og bruke i drøftingen vår.

7.3 Menighet 2

Menighet 2 ligger i utkanten av en storby. Lokalmiljøet preges av å ligge nær skog og mark. Lokalbefolkningen er derfor aktive når det gjelder idrett, noe som også preger konfirmantkullet. Dette er et villastrøk og befolkningen er kjent for å ha generelt god økonomi. Menigheten tilhører en større bydel som innehar over 45 000 innbyggere. Menighetens kirkebygg er i retning av en arbeidskirke. Selve kirkerommet har et tradisjonelt preg, men resten av bygget har flere bruksom og en egen forsamlingshall. Menigheten har 50 konfirmanter. De involverte i konfirmantopplegget var en prest, en gruppe tidligere konfirmanter i ledertrening og en gruppe praksisstudenter fra en folkehøyskole. Disse lederne møtes annenhver uke for felles ledertreningskurs. Den andre uken er det konfirmantopplegg hvor lederne bidrar.

7.3.1 Vår observasjon

Vi observerte to kvelder med konfirmantundervisning. Begge kveldene foregikk opplegget i kirken. De begynte kvelden med en kort undervisningsbolk i kirkerommet. Deretter delte konfirmantene seg inn i aktivitets- og interessegrupper, som de på forhånd hadde valgt. De bestod av kor, aktivitet/lek, samtalegruppe, band, dans og mediegruppe. I aktivitet/lek-gruppen var det merkbart flest konfirmanter. Disse gruppene skulle konfirmantene være i hele året. Lederne var fordelt på de ulike gruppene, etter hva de selv hadde kunnskap om og interesse for. I hver gruppe var det 2-3 ledere, på variert størrelse konfirmantgruppe. Dette opplegget varte i en time, og deretter samlet de seg igjen i kirkerommet for en kveldsavslutning, ledet av presten. Kveldsavslutning skulle være en liturgisk avslutning på hver samling. Det ble spilt rolig musikk, en minileder leste en bibeltekst og presten hadde en kort appell til det som ble lest. På slutten var det rom for lystenning, som nesten alle konfirmantene deltok i.

Andre gangen vi observerte var en annerledes samling. I stedet for å dele seg inn i grupper, slik de ellers pleide, hadde Changemaker et opplegg i sammenheng med at det var fastetid. Opplegget skulle være en forberedelse til fasteaksjonen. Konfirmantene skulle delta på Changemaker sitt handespill. Dette spillet går ut på å lære konfirmanter om hvordan verdens handel foregår, og om den urettferdige fordeling av goder i verden. Konfirmantene skulle selv dele seg inn i mindre grupper på 6 stykker som skulle utgjøre et lag. Handespillet engasjerte konfirmantene, og det var høyt støynivå under spillet. Også denne kvelden ble avsluttet med en kveldsavslutning i kirkerommet. Denne gruppen konfirmanter virker engasjerte og aktive. De så ut til å henge med på det som skjedde, og de trengte ikke ekstra forklaringer til opplegget. Ingen skilte seg veldig ut, og det så ut til å være en homogen gruppe ungdommer.

7.3.2 Våre samtaler

Vi hadde én samtale med presten en gang før vi møtte opp på en konfirmantkveld. Vi samtalte også med henne underveis og etter vår observasjon.

7.3.3 Planer

Menighet 2 hadde utarbeidet plan for konfirmantåret hvor temaer for hver samling var satt. Opplegget var nytt av året, og presten var derfor åpen for at det kunne bli forandringer underveis.

7.3.4 Utformingen

Opplegget vi observerte i Menighet 2 var lagt opp slik at det er mye som foregår i mindre grupper. Vi så at konfirmantene kunne delta mer aktivt på det som skjedde når de var i gruppene. Aktivitetene bidro også til at hver enkelt konfirmant lettere kunne bli kjent, ved at en var i mindre grupper. Ved at konfirmantene selv fikk velge hvilke aktivitets-gruppe de ville være på, kunne de velge etter egne interesser og/eller etter hva deres venner valgte. Menighet 2 hadde mange ledere og mange konfirmanter. Gjennom vår observasjon så vi at måten de løste det på, var å dele konfirmantene inn i grupper. Dermed så vi at konfirmantene fikk ett par ledere å forholde seg til gjennom året. De fikk også mulighet til å bli flinke på noe i aktivitets-gruppen de hadde valgt å delta i. Gjennom vår observasjon så vi at det ble brukt mer tid på aktivitets-gruppene, enn den tradisjonelle undervisningen.

Før vi kommer for å observere har vi en samtale med presten. Vi spør henne om hun tenker at det er noen i konfirmantgruppen som er særlig utsatt. Hun forteller om ei jente (senere omtalt som «Nathalie» i casen under), som kommer fra en annen skole/annet område. Hun kjenner ikke noen andre i konfirmantgruppen. Hun forteller at dette er noe de jobber med slik at de best mulig kan inkludere henne i konfirmantgruppen. Hvordan de skal møte henne, og i hvor stor grad de skal ta hensyn til henne, tenkte presten mye på. Denne problematikken ble noe vi snakket med presten også om underveis. Hun sa følgende:

«Det er vanskelig å vite hvor mye vi som ledere skal legge føringer slik at hun blir inkludert i gruppen. I tillegg synes jeg det er vanskelig å vite hvor mye jeg skal fortelle de andre lederne om henne. Det kan fort bli dumt hvis hun føler at lederne hele tiden prøver å hjelpe henne inn i miljøet. Det er en vanskelig balanse dette her».

Her ser vi at det finnes en bevissthet om at det er en sårbar ungdom i gruppen. Utfordringen de ser i møte med henne er i hvor stor grad de skal tilrettelegge for henne, og om det skal påvirke utformingen av konfirmantopplegget.

Balansen mellom aktivitet i grupper og felles opplegg så vi var viktig i Menighet 2. Vi vil se nærmere på hvordan dette kan fungere for sårbar ungdom, i drøftingen. Bevisstheten om at det er en sårbar ungdom i gruppen kan være utfordrende. Hvordan skal en kunne tilrettelegge for den? I hvor stor grad skal dette påvirke utformingen av konfirmantopplegget, og hvordan kan dette balanseres? Dette vil vi komme mer tilbake til i drøftingskapittelet under casen fra menigheten.

7.3.5 Å se sårbar ungdom

I vår første kveld med observasjon i Menighet 2 la vi merke til hvordan lederne plasserte seg i rommet, og i hvor stor grad de tok kontakt med konfirmantene. Da vi observerte en sekvens i kirkerommet så vi at konfirmantene satt i kirkeradene, mens lederne satt lengst fremme. Det var mye uro blant konfirmantene som lederne ikke fanget opp, men som vi så, som satt bak konfirmantgruppen. Her ser vi et eksempel på hvordan praktisk organisering på hvor lederne plasserer seg kan være et viktig grep for å få bedre oversikt over konfirmantene. Neste kveld vi observerte så vi en utvikling på dette området. Flere av minilederne gikk bort til konfirmantene for å prate med dem, og vi så at de ikke lengre bare satt sammen med andre ledere. Det virket som at minilederne hadde blitt tryggere i rollen som ledere, som igjen gjorde at de tok mer kontakt med konfirmantgruppen.

Menighet 2 hadde mange ledere. De hadde både tidligere konfirmanter i ulik alder, som kom fra nærmiljøet, og eldre ledere (praksisstudentene) som kom utenfra. De hadde alle sine ansvarsområder og var flinke på ulike ting. Det var en god balanse mellom gutter og jenter i ledergruppen. Som ledergruppe observerte vi at lederne var i prosess med å selv bli kjent med hverandre. Vi oppfattet at presten var opptatt av at ledergruppen skulle fungere, og vektla derfor ledersamlingene annenhver uke.

I Menighet 2 så vi en utvikling hos lederne når det gjaldt å mingle med konfirmantene. Lederutvikling og det å ha et godt lederskap var viktig for dem, og de brukte mye tid på dette. Hvordan kan en gjøre ledere bevisst på å se sårbar ungdom? Hvordan kan ledes måte å møte sårbar ungdom skape en større trygghet hos dem? Dette vil vi se nærmere på i drøftingen med casen

i menighet 2.

7.3.6 Beredskap

I casen om Nathalie vil vi si noe om viktigheten om beredskap. Vi vil spørre oss selv om det bør være utarbeidet ulike planer for beredskap på forhånd i møte konfirmantgruppene, hvis en på forhånd tar utgangspunkt i at det finnes sårbar ungdom i alle kull.

På slutten av vår observasjon forteller prest oss mer om jenta fra en annen skole. Det viser seg at dette er hun vi har lagt merke til i vår observasjon som en som er litt utenfor. Presten forteller at det er utfordringer i møte med henne, og at hun er usikker på hvordan hun skal trekke inn og informere andre ledere i situasjonen. Presten sier følgende:

«Det er en balanse mellom å la henne selv prøve ut, og det å hjelpe henne inn i miljøet».

Her ser vi at presten syntes det er ekstra utfordrende å vite balansen i denne problematikken. Burde det vært utarbeidet en måte å gjøre dette på?

Som avslutning på vår presentasjon av Menighet 2 vil vi presentere en case om en konfirmant vi observerte i denne menigheten. Denne casen vil vi bruke som redskap i drøftingen senere i oppgaven.

7.3.7 Case «Nathalie»

Vi befinner oss i Menighet 2 på en onsdag kveld, og det er konfirmasjonsundervisning. Vi bemerker oss ei jente som kommer alene en stund før opplegget starter. Hun har mørkt hår og mørke trekk. Hun har på seg en stram, mørk olabukse og en svart skinnjakke. Hun har håret slett og går med en blå caps. Med seg bærer hun en skulderveske med lang reim. Hun ser ut til å være en kul jente, og er lett å legge merke til i en større gjeng. Når folk samler seg i kirkerommet, kommer hun alene inn og setter seg alene bak en stor jentegjeng. Hun tar opp mobilen og det ser ut som om hun tekster eller spiller på den. Hun kikker ofte rundt seg for å se hva som skjer i rommet. Det kommer etterhvert noen flere og setter seg på benkeraden hennes, men de hilser ikke på hverandre. Når undervisningen begynner sitter hun fortsatt alene, og følger med på det som blir sagt. I del 2 av samlingen skal konfirmantene deles inn i interessegrupper de tidligere har valgt. Nathalie er i den største gruppen, som er aktivitet. De befinner seg i ungdomshuset og spiller kanonball. Det ser ut til at hun engasjerer seg i spillet. Utad virker det ikke som om hun er utilpass, selv om hun er mye alene i settingen. Det ser ut til at hun fant sin plass i aktiviteten, samtidig virket hun til tider usikker i måten hun tittet rundt seg og søkte kontakt hos ledere.

Neste samling, to uker etter, kommer Nathalie samtidig med oss. Hun setter seg på samme plass som sist, igjen alene. Rett før opplegget starter kommer tre jenter og setter seg på andre siden av midtgangen. Det ser ut til at hun kjenner dem litt, og flytter seg over til dem. Under handspillet ledet av Changemaker, skal konfirmantene selv dele seg inn i grupper på 6 og 6. De skal spre seg rundt i kirkerommet etterhvert som de klarer å dele seg. Det er fullstendig kaos i 10 minutter før de klarer å få bestemt seg for hvem de skal være på gruppe med og hvor de skal sitte. Det er høyt støynivå og folk går rundt og leter etter andre. Flere klarer ikke begrense gruppene, og noen klarer ikke fylle opp gruppene. Det er særlig guttene som bruker lengst tid. De har vanskeligheter med å dele seg. De som ikke finner gruppe får hjelp til det. Det er flest rene jente- eller guttegrupper, men også noen blandet. Nathalie er først på en gruppe med jenter, men hun ser usikker ut. Plutselig bytter hun over i en gruppe med noen urolige og tøffe gutter. Disse henger hun med resten av kvelden.

Nathalie ble for oss lett å legge merke til fordi hun satt mye alene. I tillegg hadde hun en annerledes klesstil enn de andre jentene. Vi så tydelig at hun ikke tilhørte noen gruppe. Vi tenker hun er aktuell i møte med vår problemstilling fordi hun er sårbar i form av at hun kom utenfra og ikke kjente noen av de andre konfirmantene.

7.4 Menighet 3

Menighet 3 ligger i sentrum av en storby. Bydelen preges av ulike levevilkår, og folk bor i boliger fra dyre trehus til høye blokker. Det er et kulturradikalt miljø, og ligger i et område med et stort mangfold av etniske grupper. Menigheten er plassert i et tett befolket område, og tilhører en bydel med nærmere 43 000 innbyggere. Konfirmantene kommer fra tre ulike lokalkirker, og utgjør tilsammen 25 konfirmanter. Ukesundervisningen foregår i hovedsak i en av kirkene, som er en tradisjonell mursteins kirke. Vi var også og observerte en bli kjent-helg hvor konfirmantene var på hyttetur. De involverte i konfirmantopplegget varierte noe, siden konfirmantene kom fra tre ulike kirker. I hovedsak var det en kapellan som hadde ansvaret for undervisning og gjennomføring av konfirmantsåret, men flere av prestene i menighetene var også involvert til ulike tider. På undervisningsopplegget vi observerte var det kun kapellannen som hadde opplegg, mens menighetens barn- og ungdomsarbeider var tilstede. På helgeturen var kapellan, barn- og ungdomsarbeider og 5 praksisstudenter med som ledere. I løpet av konfirmantsåret skal

konfirmantene besøke en lokal ungdomsklubb, drevet av kirken. Flere av lederne som var med på helgeturen vil de kunne møte igjen som ledere på klubben.

7.4.1 Vår observasjon

Vi observerte en kveld med konfirmasjonsundervisning i kirken. Dette var første undervisningstime dette året. Kapellanen møtte dem i døra, hvor han fikk hilse på konfirmantene for første gang. Etter opprop startet kapellanen med en introduksjon om seg selv, og hva de kunne forvente av ham som underviser. Han fortalte også hvordan konfirmantåret er lagt opp, og hva som forventes av dem som konfirmanter. Først begynte han med tradisjonell undervisning om hva det betyr å tro på Gud og satte troens rolle inn i et større vitenskapelig perspektiv. Etter at kapellanen hadde snakket en stund ble konfirmantene med på en aktivitet. Den gikk ut på å visualisere forskjeller i verden ved å fordele konfirmanter inn i ulike kategorier, som for eksempel etter språk, hudfarge og hvem som har ulike goder. Etter dette ble det mer tradisjonell undervisning igjen, for så å bli delt inn i grupper hvor de skulle samtale om temaet «din oppgave i verden». Temaet ble tatt opp i plenum etterpå, og kvelden ble avsluttet med en ekstra utfordring til konfirmantene. Kapellanen sa følgende: *«Jobb ekstra med å tenke på hvem du er dette året. Bruk tid til å finne ut av hvem du er i forhold til andre. Tør å by på deg selv, og våg å gå utenfor komfort-sonen».*

Vår andre observasjon var helgeturen som fant sted fra fredag ettermiddag til søndag formiddag. Konfirmanter og ledere møttes i kirken for så å reise sammen opp til hytten. Det var et stykke opp i skogen, så det ble et stykke for gruppen å gå til fots. På hytten ble konfirmantene plassert på flere gutt- og jenterom. I løpet av helgen hadde de felles måltider til fastsatte tidspunkt. Første kvelden ble brukt til å bli kjent, og det var lagt opp ett par leker, etterfulgt av en kveldsavslutning. Før og etter kveldsmat ble det tid til spill og hending på rommene. Kveldsavslutningen bestod av lovsang, en liten andakt og lystenning. Dagen etter var det undervisning, hvor kapellanen snakket om symbolikk i kirkerommet og hvordan gudstjenesten er lagt opp. Som aktivitet denne dagen hadde praksisstudentene planlagt en sporlek på hytten og rundt hytteområdet. De ble delt inn i forutbestemte grupper, som også fungerte som kjøkken- og undervisningsgrupper. Sporleken inneholdt varierte oppgaver og leker hvor de kunne sanke poeng. Før middag var det en ny undervisningsbolk, hvor det var lagt størst vekt på samtale i undervisningsgruppene.

7.4.2 Våre samtaler

Vi hadde en samtale med kapellanen. Denne fant sted rett før vår første observasjon. Det ble i tillegg noen samtaler underveis på helgeturen med en av oss.

7.4.3 Planer

Menighet 3 hadde nedskrevet temaer for alle samlingene og leirene. Kapellane forteller at de bruker TOP med sin egen vri. Han er opptatt av at konfirmantene selv skal få mulighet til å gi innspill, hvis det er noe de vil ha med i undervisningen. De hadde i tillegg et fast oppgaveark som konfirmantene fikk hver samling. Her var det temaer som de skulle sammen snakke om eller oppgaver de skulle løse i løpet av samlingene.

7.4.4 Utformingen

Da vi snakket med kapellane fortalte han en del om nærområdet konfirmantene tilhører. Vi snakket om hvordan denne gruppen er å undervise for, og han sier:

«Jeg tenker det er viktig med bevissthet rundt boforhold og økonomi når en underviser. En må veie sine ord siden konfirmantgruppen er så sammensatt».

Når vi spør han om hvem sårbar ungdom er, svarer han:

«Alle ungdommer er sårbare, slik som alle mennesker er sårbare.»

På starten av hvert år får konfirmantene utdelt et skjema hvor det skal fylles ut viktig informasjon om hver konfirmant, og eventuelle spesielle behov de måtte ha. I tillegg prøver kapellane å ta en telefonsamtale til alle foreldre. Kapellane forteller oss at han oftere får melding om jenter enn om gutter som har spesielle behov. Utover det han får beskjed om gjennom dette skrivet, sier han at det er mye sårbarheter som først kommer frem i møte med konfirmantene. Etter vår samtale med kapellane satt vi igjen med et inntrykk av at det var viktig for ham å kartlegge konfirmantgruppen så tidlig som mulig.

Det å prøve å fange opp sårbar ungdom på forhånd i et konfirmantkull vil vi gi mer oppmerksomhet. For hvem er de sårbare? Vi vil se nærmere på dette i drøftingen av casen i menigheten.

7.4.5 Å se sårbar ungdom

På helgeturen kunne en se at lederne tok kontakt med konfirmanter som var alene. Når vi gikk opp til hytten fredagskvelden var det alltid noen av lederne som tok initiativ til å snakke med de som

gikk alene. I tillegg ble det tatt hensyn til en liten gruppe som gikk bakerst, ved at minst en leder gikk bakerst sammen med dem. Lederne var ikke så opptatt av å ta kontakt med de konfirmantene som var i større gjenger. De var i hovedsak opptatt av å ta initiativ til de som tilsynelatende hadde behov for det. I løpet av helgen fortsatte lederne med å følge opp de konfirmantene som var alene og prøvde å inkludere dem. Det kunne være ved at de satt og snakket med dem, eller fikk dem med på kortspill og liknende.

Kapellanen forteller oss at det er de mest utagerende han først legger en merke til, og dette er som regel gutter. Etterhvert kan han også se ting i møte med familiene. Han forteller oss at særlig fraværende og lite engasjerte foreldre ofte er tegn på at ting ikke helt stemmer. Kapellanen er bevisst på å være sosial med konfirmantene på leir og helgeturer. Vi observerte at han også er engasjert i undervisningsgruppene. I forhold til å være sosial med konfirmantene i undervisningsgruppene, sier han.

«Det er da jeg kommer i kontakt og blir kjent med dem. På den måten er det lettere å fange opp sårbarheter som tidligere ikke er nevnt eller oppdaget»

I løpet av helgeturen ble det lagt mye vekt på at konfirmantene skulle bli kjent med hverandre og med lederne. Gjennom sosiale aktiviteter kunne en bli kjent med konfirmantene, og særlig ved å observere gruppedynamikken kom de ulike personlighetene tydeligere frem.

I aktivitet legger en merke til hvordan dynamikken er mellom konfirmantene, og hvem som er med på det som skjer og ikke. Her ser vi at ledere i Menighet 3 var bevisst på hvordan de kunne se og oppdage sårbar ungdom. Det å bli kjent med konfirmantgruppen gjennom å bruke tid med dem, og ved å ha aktiviteter sammen er viktig i Menighet 3. På den måten kan kanskje sårbar ungdom vise mer av seg selv. Men hvor mye ansvar skal ledere ta i forhold til de som faller utenfor? Kan det av og til bli for mye? Vi vil komme mer tilbake til dette i drøftingen av casen senere.

7.4.6 Beredskap

Da vi snakket med kapellanen spurte vi han om hva han gjorde med hensyn til eventuelle sårbar ungdom i konfirmantgruppen. Han sa følgende:

«Det er viktig å håndtere sårbarheter forskjellig. Ulike ungdommer har ulike behov, og vi må derfor møte dem på en måte som forhåpentligvis passer dem.»

Han har tidligere erfaringer med å ha én til én undervisning med konfirmanter hvis det har vært behov for dette. Videre sier han:

«Det finnes ikke noen mal på hvordan møte sårbar ungdom, men det er viktig å være tilgjengelig og åpen for kontakt.»

Et tilpasset konfirmantopplegg er utfordrende og ikke minst tidkrevende. Utfordring med å skulle følge opp alle vil vi se nærmere på i drøftingen av casen.

Som avslutning på vår presentasjon av Menighet 3 vil vi presentere en case om en konfirmant vi observerte i denne menigheten. Denne casen vil vi bruke som redskap i drøftingen senere i oppgaven. Casen under er et eksempel med ei jente som vi så trengte tilrettelegging. Vi vil bruke casen som redskap for å belyse hvilke beredskap Menighet 3 hadde i møte med sårbar ungdom.

7.4.7 Case «Ida»

Det er fredag ettermiddag og konfirmanter og ledere møtes i kirken. De skal på helgetur. På en benkerad, et stykke bak resten av konfirmantgjengen, sitter det ei jente alene sammen med en leder. Hun har svart hår med extensions, rød jakke, svarte trange bukser og svarte converse sko. Hun har piercing i nesen og mørk sminke. Hun søker ikke kontakt med andre konfirmanter vet at hun både sitter og holder seg for seg selv. Når vi starter å gå til bussen går hun alene. Etterhvert kommer hun i kontakt med en leder. De starter samtalen med å snakke om skole og andre hverdagslige ting. Tidlig forteller hun at hun har sosial angst og er på skolen bare få dager i året. Hun virker ikke brydd av å fortelle dette og virker heller reflektert og gir uttrykk for å kjenne seg selv ganske godt. Hun søker ikke kontakt med noen andre, men noen flere ledere snakker med henne av og til under gåturen til hytten.

Når vi er fremme ved hytten holder hun seg nært til ledere hele kvelden. Hun er med på lekene som skjer i løpet av kvelden, men setter tydelige grenser for når hun ikke vil gjøre noe. Hun inntar en passiv rolle under lekene, men kommer med korte innspill en gang i blant når det er lagspill. Under kveldssamlingen sitter hun ved siden av lederen hun har vært mest med. Mens alle andre synger og tenner lys, sitter hun stille. Flere av de andre konfirmantene legger spesielt merke til Ida, og de synes det er vanskelig å ta kontakt med henne. Noen av jentene tar også kontakt med en leder for å snakke om hvordan de skal forholde seg til Ida. Konfirmantene forteller at de synes hun er skummel.

Til frokost lørdag morgen spiser hun ikke noe. Når en av lederne spør om hun ikke skal spise, forteller hun at hun har bulimi. Denne informasjonen blir brakt videre til presten, og han er i kontakt med moren hennes. De bestemmer sammen at hun skal hentes i løpet av dagen. I etterkant av bestemmelsen får lederen som Ida har åpnet seg mest for, ansvar for å holde et ekstra øye med henne inntil hun blir hentet. Prest opplyser lederen litt mer om situasjonen. Ida deltar på undervisningen, men noe blir sagt som provoserer henne. Det resulterer i at hun forlater undervisningen. Lederen følger etter henne og de har en lang samtale på rommet hennes. Samtalen dreier seg om hva som provoserte henne i undervisningen, og utviklet seg videre til en samtale om liv og tro. De snakket også om ting fra andakten kvelden før. Etter at lederen har snakket med Ida er prest opptatt av at lederen kunne ha en debriefing med ham. Ida blir sittende på rommet helt til moren kommer og henter henne.

Presten hadde på forhånd kontakt med en av Idas foreldre før leiren. Han visste derfor litt om hennes situasjon på forhånd. Ingen av de andre lederne fikk noen beskjed om dette. Det ble i starten opp til hver enkelt leder hvordan en skulle takle casen, men presten var åpen for å drøfte hvordan en skulle takle Ida med lederne hvis det var behov for dette. Han skjønnte raskt at han måtte sette én leder til å følge opp henne.

Ida var lett å legge merke til fordi hun skilte seg ut i klesstilen, og hun gikk alene. Hun var en typisk konfirmant som ledere fort føler de må ta kontakt med, fordi hun så tydelig viste at hun ikke følte seg komfortabel i den sosiale settingen. Uttrykket hennes gjennom klær og den innadvendte væremåten fikk oss til å tenke at det var mer ved henne enn at hun bare var sjenert. Utad var det den sosiale utfordringen som gjorde henne til en sårbar ungdom. Når en kom nærmere inn på henne ble det tydelig at hun hadde flere og større problemer.

Vi har nå gjort rede for de tre menighetene vi har observert i og beskrevet våre viktigste funn fra observasjonene vi har gjort. I tillegg har vi beskrevet én case fra hver menighet, som en hjelp til å komme nært på fenomenet sårbar ungdom. Videre kommer vår drøftingsdel hvor vi drøfter våre funn opp mot relevant teori.

8. Drøftingsdel

Problemstillingen i oppgaven vår er som følgende:

Hvordan utformes og praktiseres trosopplæringen i møte med sårbar ungdom i konfirmasjonstiden?

Dette vil vi nå drøfte i lys av teori og våre funn. Vi vil begynne med å kort løfte begrepet sårbar ungdom opp på et metanivå og gjøre en kort refleksjon rundt fenomenet. Videre vil vi drøfte ut ifra casene, for å gjøre drøftingen så praksisnært som mulig. Ut ifra casene vil temaer løftes frem og drøftes.

Vi har definert sårbar ungdom som ungdom med sosiale, psykiske eller kognitive vansker.²⁰⁹ Samtidig har vi sagt at alle ungdommer er sårbare, men vi har tydeliggjort at sårbar ungdom i denne oppgaven er de med mer enn generelle sårbarheter. Så hva er det som kjennetegner disse ungdommene? Er det noen typer som utpreger seg særlig i kategorien sårbar ungdom? Disse ungdommene kan være flinke til å skjule sine sårbarheter og derfor er denne gruppen iblant også vanskelig å oppdage, tenker vi. En kan anta at det i alle konfirmantkull finnes noen sårbar ungdom. Vi kan alle sikkert se for oss en ungdom vi har møtt i en eller annen sammenheng som vi har tenkt skilte seg ut på en eller annen måte. Hva gjorde at vi tenkte at han eller hun var sårbar og annerledes? Det er en utfordring for ledere å vite hvordan de skal handle på det de eventuelt ser.

Vi tenker det er et spenn i sårbarhetsbegrepet. Du har alt fra de veldig urolig til de veldig passive som trekker seg unna. Hvordan skal kirken møte alle disse? I TOP fokuseres det på en trosopplæring for alle, men hvordan skal det gjøres i praksis? Vi har gjort rede for tre caser fra de ulike konfirmantkullene vi har observert. Kristian er sårbar fordi han er sosialt svak, som er én type karakterisering av sårbar ungdom. Nathalie kommer utenfra og inn i et nytt miljø, som er en annen type karakterisering av sårbar ungdom. Så har vi Ida, som har sosial angst og problemer med å få kontakt med jevnaldrende. Hun er en helt annen karakterisering av sårbar ungdom. Her ser vi at begrepet sårbar ungdom rommer mange ulike type sårbarheter. Vi har valgt å ta for oss de sårbarhetene som viste seg i de casene vi fant i menighetene.

Vi vil i drøftingsdelen av casene ta utgangspunkt i én case av gangen. I disse casene finner vi

²⁰⁹ TOP: 18

relevante temaer som vi vil drøfte. I tillegg vil vi bruke samtalene vi har hatt i de ulike menighetene og den teorien vi har gjort rede for. I denne delen skjer det en endring i rekkefølgen fra empiridelen i presentasjon etter forskningsspørsmålene. Fordi vi tar utgangspunkt i casene synes vi den beste måten å drøfte dem på er ved å starte på hvordan en ser dem, så hvordan opplegget fungerte for dem og til slutt drøfte beredskapet i møte med disse casene.

8.1 Case 1

8.1.1 Hvordan se Kristian?

I trosopplæringen står det at man ønsker å nå alle barn og unge, uavhengig av funksjonsevne. Videre står det at dette også gjelder barn og unge som ikke har synlige vansker, men som lever i en vanskelig hjemmesituasjon eller har sosiale, psykiske eller kognitive vansker.²¹⁰ Men hvordan kan det være mulig å se disse «ikke synlige» vanskene? I den sammenheng ønsker vi å anvende konfirmanten Kristian som hjelpemiddel til å belyse dette. Vi vil nedenfor drøfte hvordan man kan se Kristian og fange opp hans «ikke synlige» vansker.

Da vi observerte i menighet 1 la vi ikke merke til Kristian med det første. Utad synes vi ikke han var så annerledes ut enn de andre konfirmantene. Han var litt liten for alderen og hadde veldig vanlige klær, og det var det flere som hadde. Først når konfirmantene skulle være aktive i grupper første kvelden, la vi merke til han. Når konfirmantene skulle konkurrere med hverandre i grupper, så vi tydelig at Kristian ikke deltok. Han satt i gruppen, men det virket som han ikke fulgte med og han satt og fiklet med et lite tau. Hvorfor var ikke Kristian med på konkurransen? Det virket som han distanserte seg fra de andre med å fikle med tauet sitt. Kanskje han slet med å sosialisere seg med de andre konfirmantene og derfor falt utenfor? Som nevnt tidligere er det å være ungdom i seg selv sårbart. Men Kristian så ut til å ha mer enn generelle sårbarheter ved seg og derfor vil vi se nærmere på ham.

Vi har skrevet tidligere at kontakt med jevnaldrende er viktig i ungdomstiden. Kanskje det er her Kristian har sine utfordringer? Det finnes ulike risikofaktorer eller sårbarheter som kan være med på å sette ungdommers ideelle utviklingsløp i fare.²¹¹ Generelt kan man klassifisere disse risikofaktorene på fem nivå og alle nivåene er på et mikronivå i forhold til Bronfenbrenner sin utviklingsøkologiske modell. Et av disse nivåene handler om kontakt med jevnaldrende. Å bli

²¹⁰ TOP:18

²¹¹ Sørli, m.fl. 2010:66

avvist eller utstøtt fra vennegjengen eller det å søke jevnaldrende med atferdsproblem kan være en risikofaktor for ungdom. Kristian så ikke ut å tilhøre noen vennegjeng. Dette tenker vi kan være en risiko for ham. Ungdom med svak sosial kapital blir sårbare i vårt kunnskapssamfunn, skriver Sørli i boken om sårbare unge. Det forventes at ungdom skal ha venner, har du ikke det kan du bli marginalisert på dette området.

Vi så at Menighet 1 prøvde å fange opp sårbar ungdom ved å fokusere på fellesskaps-byggende arbeid. Dette gjorde de blant annet ved å bruke mindre grupper både i undervisningen og i lek, som et redskap for at konfirmantene skulle bli kjent med hverandre. Dette arbeidet, gjennom at de hadde aktiviteter, gjorde at vi la merke til at Kristian slet sosialt. Videre i helgen så vi at Kristian var alene i pausene.

Minilederne i Menighet 1 besto av en sammensatt gruppe tidligere konfirmanter. Disse ble særlig utfordret til fellesskaps-byggende arbeid gjennom blant annet at de skulle mingle med konfirmantene. Å gi de unge lederne ansvar for minglingen er en bra tanke, men vi så i starten av helgen at det ikke var så lett i praksis. Minilederne sa følgende da vi snakket med dem om dette:

«De eldre lederne sa til oss før vi begynte på fredag, at vi måtte prøve å dele oss og snakke med konfirmantene».

Da vi observerte minilederne i aksjon, så vi at de utover helgen ble flinkere til å ta kontakt med konfirmantene. I samtalen med minilederne fortalte de oss at de syntes det var vanskelig å gå bort til de som sto alene, for hva skulle de si til dem? De sier de ser de som står alene, men vet ikke hvordan de skal håndtere det. Likevel så vi i en av pausene at en minileder gikk bort til Kristian for å snakke. I løpet av helgen hadde de evalueringsmøter med minilederne for å samtale om hvordan det gikk. Dette er en arena hvor slike ting burde tas opp. Minilederne får mulighet til å rapportere om de utfordringer de møter, og de eldre lederne kan veilede dem. Lederne må også være var på om det er noen situasjoner de selv må ta ansvaret for. Kristian var en av de konfirmantene som var mye alene, og kanskje syntes de jevnaldrende at det var vanskelig å ta kontakt med ham også? Men kanskje hadde evalueringsmøtene bidratt og motivert den ene minilederen som gikk bort til Kristian? Isåfall hadde evalueringsmøtene noe for seg.

I samtale med kapellanen i Menighet 1 om deres opplegg i forhold til å se sårbar ungdom, sier hun følgende:

«Vårt opplegg er ikke slik at vi fanger det opp. Sånn er det ikke lagt opp. Sånn i forhold til skole, der tror jeg det er mye lettere».

Hun mener at skolen har en jevnere kontakt med ungdom og at de har lettere for å vite hvordan de skal møte og tilrettelegge for sårbar ungdom. Kapellanen ser begrensninger ved at opplegget ikke fanger opp sårbar ungdom, og dette særlig fordi de får for lite tid med konfirmantene. Plan for trosopplæring har lagt klare rammer for konfirmanttiden, men det er i hovedsak ressurser og at en bare har ett år som legger begrensninger for opplegget.²¹² Disse rammene TOP har for tidsbruk, kan ikke sammenlignes med hvor mye tid ungdom bruker på skolen.

Det er utfordringer knyttet til det å skulle se sårbare konfirmanter. Vi tenker at ledere har ulike evner til å se enkeltpersoner og at dette påvirker hvordan konfirmanter som Kristian blir sett. Kanskje noen ledere har manglende prioriteringer på å ha fokus på dette? Og kanskje noen kjenner på mangel på muligheter for å følge opp sårbar ungdom og av den grunn velger å ikke se dem?

Videre vil vi nå se nærmere på casen om Kristian og se på utformingen av konfirmantopplegget i møte med ham.

8.1.2 Hvordan utformes konfirmantopplegget i møte med Kristian?

Selv om det ligger en tidsbegrensning på konfirmantåret, er kirken i Norge heldig som får inn et så stort antall konfirmanter i 15-årsalderen, som gir en mulighet til å drive ungdomsarbeid og trosopplæring for dem i ett år. Dette året har stort potensiale, og kan ha stor betydning for konfirmantene. I dette arbeidet er det bra å se sine begrensninger i hvor mye en går inn i enkeltsaker, særlig fordi det er viktig å ikke love konfirmantene mer enn man kan holde. Dette var kapellanen i Menighet 1 opptatt av. Samtidig må en ikke bare se begrensningene, men muligheter i den tiden en har sammen med dem, mente hun. Hvordan opplegget utformes er da vesentlig.

Utfordringen med sårbar ungdom er at de har ulike behov. Vi vil videre bruke casen om Kristian som et eksempel på en sårbar ungdom og hvordan utformingen av konfirmantopplegget så ut til å fungere for ham. Utifra dette vil vi prøve å forstå problematikken fra den sårbarens perspektiv. Har de tatt høyde for at det finnes ungdom som Kristian når de har planlagt opplegget? Er det en type læring som vil fungere bedre for han enn noen annen? Hvordan kan en i møte med Kristian drive

²¹² TOP:25

trosopplæring for å nå TOP sitt mål for konfirmasjonstiden.²¹³

De tre læringsmetaforene er aktuelle å drøfte i lys av hvordan undervisningsopplegget så til å fungere for Kristian. Det så ikke ut til at Kristian slet med å få med seg den typiske skoleundervisningen, men dette blir bare gjetting fra vår side. Det er ikke mulig for oss å si hva han kan ha lært eller ikke lært av ting om ble sagt. Vi kan likevel tenke oss til hva som kan bidra til hans kunnskapsdannelse.

Kristian virket ikke som en person som trengte noen spesiell tilrettelegging i undervisningen, men mer en som trengte hjelp til sosialisering. Vi så i pausene at både kapellanen og miniledere tok initiativ til å snakke med han, fordi han ikke selv tok noe initiativ. Det var mange ledere med på bli-kjent-helgen Kristian deltok på. Kapellanen i Menighet 1 uttrykte at hun var opptatt av å ha et inkluderende fellesskap, og de mange lederne var opptatt av å inkludere de som falt utenfor. Vi tenker at det blir viktig for menigheten å være bevisst på hvor mye ressurser som finnes i kirken, og hvordan en vil bruke dem til tilrettelegging for enkeltindivider. Alle lederne kan ikke bare passe på sårbar ungdom og følge opp dem. Utforming handler i tillegg til planlegging av aktiviteter og undervisning, også om hvordan en skal bruke ressursene en har i menigheten. Å være med som en del av fellesskapet ser vi på som viktig fordi kristen tro formidles ikke bare igjennom klassisk skoleformidling, men som tidligere nevnt også gjennom fellesskap, opplevelser og praktisering. Lederfellesskapet må derfor mobiliseres for å på best mulig måte skape et fellesskap som er åpent for alle, hvor det i tillegg forberedes bra opplegg med klare rammer. Vi så at de i Menighet 1 hadde mange ressurssterke ledere, og kunne delegerer ulike oppgaver til ulike ledere. Blant annet ble minilederne iverksatt til sosialisering, mens teologistudentene kunne ta ansvar for undervisningen. I møte med Kristian så vi at siden minilederne hadde fått beskjed om å være observante på konfirmanter som gikk alene, bidro det til at han ble sett og snakket med. Alle oppgaver er like viktige og må presiseres at er nødvendige. Det at Kristian ble sett av en minileder tenker vi kanskje bidro til at Kristian hadde det litt bedre den helgen.

I Menighet 1 så vi at det ble fokusert på læring i fellesskap og at samspill og tilhørighet var viktige momenter. I vår observasjon av Kristian første kvelden, så vi at han var stille og ikke sa noe i gruppen sin. Det så ut til at denne plutselige variasjonen i opplegget fungerte mer angstfremmende enn beroligende for ham. Han virket nervøs der han satt. Kunne det blitt gjort annerledes for at han skulle føle seg tryggere i den settingen? Vi tenker at programmet Kristian var med på denne kvelden sannsynligvis ikke kunne blitt utformet så veldig annerledes, fordi poenget var at lederne skulle bli

²¹³ TOP:23

kjent med konfirmantene, og omvendt. Hvor mye skal en egentlig tilrettelegge for én konfirmant? I TOP står det at en skal ha en tilpasset trosopplæring. Ved hjelp av å ha bredde, mangfold og dybde i trosopplæring kan tilpassing skje står det.²¹⁴ Det knytter seg store utfordringer for å sikre et slikt tjenestetilbud som ivaretar alle. Derfor tenker vi at lokal plan er viktig for å prøve å ivareta alle. I store konfirmantkull er det vanskelig å møte alles behov, men spørsmålet blir hvordan man i best mulig grad kan tilpasse for flest mulig. Da ser vi viktigheten av å ha en tanke om at en i bli kjent-fasen skal nå bredt ut. Ved å ha klare rammer og gi klare beskjeder kan det virke beroligende for ungdom som ikke kjenner de sosiale kodene, eller sliter med sosialiseringen. Kristian hadde nok ikke trivdes i en setting hvor det var lite program og mye fritid, eller lite klare beskjeder om hva som skulle skje. Det hadde ihvertfall krevd tettere oppfølging.

Da vi observerte Kristian mer utover helgen kunne vi se at han ble mer aktiv, ikke i form av at han snakket mer, men han så mer komfortabel ut. Men dette var helst på de aktivitetene hvor det var færre tilstede i rommet, og da de var i mindre grupper. Også generelt så det ut til at det å være i gruppe fungerte bra og konfirmantene hadde lav terskel til å si ting i undervisnings-gruppene. Den andre læringsmetaforen handler om læring som deltakelse og handler om å bli en likeverdig deltaker i en gruppe. I følge denne metaforen skjer læring gjennom felles aktivitet og bidrar til endring og utvikling hos individet i det fellesskapet det er en del av.²¹⁵ For å legge grunnlag for god læring hos Kristian, kan det å få kontakt med han og få han til å bli en del av fellesskapet viktig. Dette er fordi læring ikke bare skjer hos individet, men også som Piaget sa; «i en sosial sammenheng».²¹⁶ Menighet 1 har derfor lagt rammer for godt fellesskap i form av bli-kjent-aktiviteter, inndeling i mindre grupper, hvor en forhåpentligvis får mulighet til å åpne seg mer, og i at de som konfirmantkull tar del i felles aktiviteter. Dette vil forhåpentligvis gi følelse av tilhørighet, og dermed gi grunnlag for god læring. Det er som Vygotsky sa; «at læring henger sammen med de kulturelle, sosiale og historiske rammene et menneske er i». Læring skjer hele tiden og en må ta i betraktning alt som kan påvirke læringen. Men en kan legge til rette for at den læring en ønsker skal skje, finner sted. Vi tror at fellesskaps-byggende arbeid i konfirmantkullet får stor betydning, og særlig for å få Kristian engasjert og aktiv på det som skjer. I aktivitetene og i det fellesskaps-byggende arbeidet skjer det også læring. For at også Kristian skal få fullt utbytte trenger han kanskje noen som tar ekstra kontakt med han og drar han med på aktivitetene, tenker vi.

Opplegg handler ikke i hovedsak om innhold i undervisningen, men om hvordan en på best mulig måte kan legge til rette for at læring skjer hos alle. Det handler om å se hva den enkelte har behov

²¹⁴ TOP:18

²¹⁵ Reite 2011:4

²¹⁶ Deltakelsesmetaforen

for, og hos Kristian handlet det om å bli tryggere i settingen og bli tatt med på det som skjedde i fellesskapet. Med bakgrunn i denne casen ble vi opptatt av at utforming også omhandler utarbeidelse av fritid på en helg eller leir. Kanskje kan det være viktig for konfirmanter å ha et tilbud når det er fritid, slik at de som sliter med sosialisering kan få hjelp til det på en enkel og praktisk måte. Gjennom aktivitet kan også kjennskap og bekjentskap utvikles og for noen er kanskje det en lettere vei inn når det gjelder å sosialisere seg. Da legges et bedre grunnlag for at læring kan skje i fellesskap, tenker vi.

8.1.3 Beredskap for å handle

Vi har nå sett på hvordan se og oppdage sårbare ungdom og hvordan utformingen av konfirmantopplegget kan være for dem. Videre vil vi gå inn på om det er en beredskap i å handle på det enn ser.

På bli kjent-helgen lørdag formiddag var det pause mellom to undervisningbolker. Vi så at Kristian hadde problemer med å finne seg til rette i denne pausen. På den ene siden kunne man la han stå alene og håpe på at han torde å ta initiativ til å gå bort til en gjeng, og la det være en type læring for ham. På den andre siden ønsker kirken å være et sted hvor alle føler seg inkludert. Kanskje føler Kristian seg ofte utenfor og usikker i sosiale sammenhenger? Kirken må da vise Guds ubetingede kjærlighet i form av inkluderende fellesskap og nestekjærlighet. Det at en minileder faktisk så Kristian og torde å gå bort til ham, gjorde at Kristian kanskje følte seg inkludert. Kristian ble sett og det ble gjort grep for at han også skulle vite at han ble sett. Ledere kom bort til ham når han sto alene. Han ble også utfordret på å bli med på å bære lydutstyr. På denne måten fikk han noe å gjøre. Dermed slapp han å stå alene og prøve å finne på noe på egenhånd for å unngå å selv ta kontakt med andre konfirmanter, noe han tydeligvis ikke så ut til å håndtere.

Lørdag ettermiddag skjedde følgende:

«Lørdag ettermiddag skal konfirmantene forberede seg til gudstjenesten til dagen etter. De skal blant annet synge noen sanger sammen i kor, og under prekenen skal noen dramatisere. Før de starter korøvelsen, mens alle er samlet, spør bandlederen om det er noen av konfirmantene som spiller et instrument. Kristian sitter bakerst i rommet, og løfter forsiktig opp en hånd. Han sier han spiller bass. Flott! Det var akkurat det vi manglet i bandet, sier lederen. De og noen flere går sammen inn i kirkerommet for å øve. Bandet består av 2 miniledere, 2 konfirmanter og en leder som styrer bandet fra pianoet. Søndag morgen spiller

bandet til koret når de opptrer. Kristian er med i bandet, og spiller for hele menigheten».

I følge denne sekvensen ble Kristian helt tydelig fanget opp og aktivisert i form av å bli med i bandet. Det var på forhånd planlagt av lederne å ha med seg et par konfirmanter i bandet hvis noen kunne spille et instrument. For Kristian ble kanskje dette en måte å bli inkludert inn i fellesskapet på, og det var et tilfeldig grep som helt tydelig ble viktig for ham. Når vi spør kapellanen om hva hun tror sårbar ungdom trenger, sier hun at hun tror de trenger å få tilbake selvfølelsen og mestre ting ved å få oppgaver de kan gjøre. Kristian ble forhåpentligvis gjennom å få en oppgave gitt følelsen av inkludering og myndiggjøring. Dette kan videre ha gitt ham mestringsfølelse som er med på å bygge opp selvtilliten hans. Dette er noe kapellanen også setter høyt, og har tro på som vesentlig i møte med sårbar ungdom. Hun sier blant annet at en må være med på å bygge opp selvtilliten til ungdommer og gi dem opplevelsen av å mestre ting ved å få oppgaver. Det var nettopp dette vi så skjedde med Kristian. Han var ikke sosial sterk, men bass kunne han spille. Da vi observerte Kristian senere virket det som han var mer trygg. Han satt og øvde sammen med noen av minilederne og snakket avslappet med dem.

I samtalen med kapellanen fortalte hun oss at hun var opptatt av å løfte opp det friske i hvert enkelt individ, og at det var helt avgjørende for at konfirmantene skulle finne sin plass i fellesskapet. Hun sa følgende:

«Vi forholder oss veldig ofte til den friske delen, og det gjelder å se det friske i et menneske, selv om en kan være veldig psykisk syk. En kan si: Men du er jo god på det! Du kan spille piano på leiren. Det er vår rolle å se det friske, samtidig være åpen for å høre om det vonde i deres liv når de forteller».

Hun er opptatt av at de unge ikke skal havne i en offerrolle. Vi ser at kapellanen ønsker å møte sårbarheten hos ungdom, men ikke la det prege relasjonen til dem. Hun ønsker at kirken skal være et sted hvor en kan komme med blanke ark. I arbeidet med å gi mestring og selvfølelse er hun opptatt av å se det de er flinke på. Dette tenker vi er en god beredskap i møte med sårbar ungdom. Vi tenker at Kristian gjennom bandet fikk muligheten til å kjenne på mestring. Livsmestring handler om blant annet å gi barn og unge tro på egne ressurser og håp for fremtiden, og er en del av TOP sine mål. Vi tenker at Kristian fikk brukt sine ressurser med å spille bass og det kan ha gitt ham følelsen av livsmestring. I møte med Kristian gjelder det å imøtekomme hans usikkerhet i sosiale settinger med å gi han mulighet til å sosialisere seg gjennom praktiske oppgavene, tenker vi. Da kan en unngå at han igjen føler seg mislykket på det sosiale plan. Oppgaven med å spille bass, ble

forhåpentligvis med på å gjøre situasjonen enklere for ham.

Vi har nå blitt kjent med Kristian på bli-kjent helgen i menighet 1. Vi har beskrevet at han ved første øyekast ikke var lett å se, men at gjennom utformingen av det som skjedde gjorde ham mer synlig. Videre har vi problematisert hvordan man kan handle på det man ser. Utformingen av opplegget på en slik helg er med på å prege de unge som deltar. Særlig fritid har vi sett kan være utfordrende, særlig for de som ikke er så sosialt sterke. Det så ut fra vårt ståsted at Kristian gjennom å bli gitt oppgaver fant seg til rette. Variasjon i opplegget kan være en måte å fange og engasjere flest mulig, samtidig som mye variasjon kan kanskje skape uro og usikkerhet. En god balanse kan være viktig, men god planlegging og klare rammer tenker vi er med på å forebygge usikkerhet.

8.2 Case 2

Vi har fått et innblikk i problematikken til Kristian og vil nå se nærmere på Nathalie og hva som gjorde henne sårbar i konfirmantopplegget hun var en del av.

8.2.1 Hvordan se Nathalie?

Vi vil nå drøfte hvordan en kan se Nathalie og inkludere henne.

Vi la først merke til Nathalie ved en tilfeldighet, ved at hun hadde satt seg alene ved siden av oss i gangen mens vi ventet på at undervisningen skulle starte. Da vi senere la merke til at hun også satt alene under undervisningen ble det til at vi fulgte med på henne i løpet av kvelden. Hun hadde også en litt annerledes klesstil en de andre jentene i konfirmantgruppen. Nathalie hadde på seg skinnjakke og caps, mens mange av de andre jentene hadde en penere stil med stramme olabukser og pene bluser. Det ble etterhvert tydelig at Nathalie kom utenfra, og vi fikk senere bekreftet at hun gikk på en annen skole enn de andre konfirmantene. Det er da interessant hva en kan finne ut om mennesker bare av å se på klær. For hvilken betydning har klær for hva en ser av sårbarheter? Hva uttrykker klær? Vi forholder oss i oppgaven til «ungdom som ikke har synlige vansker»,²¹⁷ men er det likevel noen sårbarheter som kan gjøres synlig i klesstil eller med klesuttrykk? Vi har i caset med Kristian nevnt klær, og i drøftingen av case 3 blir også klær en vesentlig del i beskrivelsen av Ida. Kapellanen i Menighet 1 sier følgende om klær og sårbar ungdom:

«Klær, hvor nyvasket håret er, man kan se det på mange måter. Det er mange måter å signalisere problemer på, samtidig som det er mange som er flinke til å skjule dem. Noen vil

²¹⁷ TOP:18

overhode ikke synliggjøre det. De store, store problemene er så skambelagt. Da er man veldig flink til å skjule det. Overgrep, for eksempel, kan godt forbigå i stillhet. Det er så skambelagt at det ikke skal ut. Derfor har de strategier for å skjule det. På andre kan en se problemene på boblejakker og uformelige klær. Folk er veldig sammensatt.»

Det som gjorde at Nathalie skilte seg ut var at hun hadde annerledes klesstil enn «normalen» så ut til være i Menighet 2. Som Erikson sier, så er ungdomstiden en ny og utfordrende fase som er preget av at en har behov for å skape en ny identitet. I søken etter tilpasning i andre miljøer og på søken etter å finne seg selv, mener vi klær har sammenheng med, og sier noe om trygghet, sikkerhet og tilhørighet hos ungdom. Slik vi har sett i trinn 2 i Maslows behovspyramide. Det kan for eksempel være økonomisk utrygghet i familien som gjør at en ikke har råd til nye klær eller de som blir sett på som «riktige». I Nathalies tilfelle var stramme bukser og pene bluser det som ble sett på som riktige klær blant konfirmantene. Klær er også med på å skape identitet, og det valgmulighetssamfunnet vi er en del av, gjør at det er mye en må forholde seg til i søken etter ny identitet. Ved valg av klær mener vi at en ofte velger klær som sier noe om hva en identifiserer seg med, eller hvem en ønsker å tilhøre. Militære uniformer, for eksempel, sier noe veldig eksplisitt om hva en tilhører, mens andre klær kanskje må større arbeid til for å forstå.

Å ha de riktige klærne kan gi folk en opplevelse av trygghet og sikkerhet, fordi det kan gi dem en sosial tilhørighet. Men klær kan også være med på å skape avstand eller vise opposisjon til grupper, og det bidrar til individualitet ved å skape sin egen stil. Det kan også uttrykke interesser. Men det betyr heller ikke at en skal lese for mye i klærne som ungdom går med, men det kan vise tendenser i ulik grad. Dette krever en viss kunnskap om klær, og det er ingen selvfølge. Med de klærne Nathalie hadde mener vi kunne vise til at hun ikke var i samme gjeng eller at hun var fra et annet sted enn de andre og ved å videre se på hvordan hun forholdt seg til gruppen, så dette ut til å stemme. Det å være fremmed i gruppen, mener vi er en sårbarhet Nathalie har med seg inn i konfirmantåret. Og sårbarheten her tenker vi verken trenger å være livsvedvarende eller tidsbegrenset, men stedbunden til denne settingen.

Nathalie satt store deler av første kvelden alene under undervisningen og på kveldsavslutningen. På aktivitets-delen var hun i aktivitetsgruppen, men det var under den korte observasjonstiden vår vanskelig å peke på hvordan hun forholdt seg til andre i gruppen. I vår observasjon, så det ikke ut til at Nathalie på noen måte ble fanget opp av miniledere eller av andre ledere. Hvorfor ble ikke Nathalie sett? Kunne lederskapet vært organisert annerledes slik at hun ble sett og møtt? En særlig ting vi la merke til når det gjaldt lederne var plassering i kirkerommet. Ved første undervisning vi

var tilstede på satt de i grupper med hverandre, og helst på første rad. Da kunne de i liten grad følge med på hva som skjedde blant konfirmantgruppen underveis. Det ble også da vanskelig å se at Nathalie satt mye alene, og vanskelig å se at hun søkte trygghet i blick hos andre.

Likevel så vi at lederfellesskapet og arbeid med at det skulle fungere optimalt stod i fokus i denne menigheten. De hadde stort fokus på ledertrening. Til vår andre observasjon hadde de hatt et ledermøte og vi så en utvikling på lederne initiativ i møte med konfirmantene. Lederne så ut til å være tryggere i rollen som ledere og var dermed flinkere til å søke kontakt med konfirmantene og få relasjoner til dem. Nathalie satt likevel mye alene, men hun tok denne gangen selv initiativ til å være sammen med andre. Da vi var og observerte i Menighet 3 hadde lederne akkurat begynt med ledertrening og kanskje derfor de ikke hadde en spesiell ordning for å ha øynene åpne for Nathalie. Samtidig er det mye vi som voksne ikke ser, som for eksempel miniledere fanger opp i en konfirmant gruppe. Miniledere har en annerledes kontakt med konfirmantene fordi de er nærmere dem i alder, og vi tenker at de har lettere for å se hvem som er utenfor og ikke. De kjenner de sosiale kodene og kjenner kanskje også konfirmantene fra andre settinger. Utfordringen er bare hva de skal gjøre i møte med dem. Vi tenker også at dette ikke bare gjelder de som går mye alene, som voksne ledere klarer å se. Miniledere har også en evne til å fange opp de som utad ser ut til at de er inkludert i fellesskapet, men egentlig er utenfor av ulike grunner. Dette kan være at de for eksempel blir fryst ute i form av blick og ord som voksne ikke fanger opp. Miniledere har et helt annet innblikk inn i det sosiale fellesskapet i konfirmantgruppen enn voksenlederne. I tillegg til å kunne bidra til et positivt fellesskap, er det mulighet for å bruke den evnen minilederne har til å fange opp de sosiale kodene og deres evne til å se det andre ikke ser. Men en kan likevel sette spørsmål om hvor vidt de skal være med på å sortere konfirmantene i «utenfor» og «ikke-utenfor», fordi en da kan stå i fare for at minilederne selv behandler konfirmanter etter hvilken «bås» de blir satt i. Fordi de selv er en del av det sosiale spillet, kan det også hende at minilederne selv er med på å skape skiller. Denne muligheten må brukes med stor forsiktighet. Ledersamlingene kan være en arena hvor ting minilederne ser kan luftes og rapporteres, men en må trå varsomt med hva en spør dem om, og hvilken informasjon en gir dem, tenker vi. I samtale med presten fortalte hun oss at Nathalie også hadde vansker hjemmefra, uten å gå noe nærmere inn på det. Hun syntes det var en utfordring å finne en måte å inkludere henne inn i miljøet, og hvordan hun skulle inkludere noen av de andre lederne eller minilederne i denne prosessen. Vi ønsker ikke å si noe om i hvor stor grad minilederne skal inkluderes, men ihvertfall huske på at de skal sees på som en sterk ressurs for å se og møte sårbar ungdom.

8.2.2 Hvordan utformes konfirmantopplegget i møte med Nathalie?

Vi vil videre derfor drøfte hvordan vi så at konfirmantopplegget fungerte i møte Nathalie.

Utformingen av konfirmantopplegget i Menighet 2 balanserte mellom deltakelse i interesse-grupper og felles samlinger i kirkerommet. Konfirmantene kunne velge en av disse interesse-gruppene de ønsket å delta på i løpet av konfirmantåret. Som tidligere nevnt var Nathalie med på en aktivitetsgruppe. Hver gang de møttes hadde de felles samlinger i kirkerommet.

Presten hadde fordelt ledere på de ulike interesse-gruppene. Da vi observerte gruppen Nathalie var med på hadde de kanonball i ungdomshuset. Det var tre ledere som ledet gruppen. Det så ut til at Nathalie engasjerte seg i spillet, men hun kunne virke litt usikker. Finnes det noen måte å få Nathalie til å føle seg tryggere på i settingen? Hvordan fungerer dette opplegget for henne? Her ser vi at undervisningen og aktivitetene er lagt opp slik at konfirmantene skal deles inn i mindre grupper, og her har de et par ledere å forholde seg til. Vi tenker at en slik aktivitetsgruppe i utgangspunktet skal være positivt ved at en er færre, og det er lettere å bli kjent gjennom spill og lek. Det skjer ting i spillet som gjør at de i gruppen forholder seg til hverandre, og som kan skape tilhørighet til laget. Det så ut til at Nathalie mestret spillet, og da vi observerte så vi at Nathalie fikk bekreftelse fra en gutt da hun gjorde en ting i lagets favør. Kontakt opprettes i spillet, men vi får ikke sett hvordan kontakten tas videre utenfor spillet. Likevel kan en spørre seg hvordan det hadde vært hvis Nathalie ikke hadde mestret spillet. Kanskje det hadde gjort at hun hadde følt seg enda mer utenfor? Det var da hun gjorde det bra i leken at hun fikk oppmerksomhet. Lederne på denne gruppen var opptatt av å arrangere spille og dømme kampen. Kanskje kunne en av lederne hatt litt mer øye for hvordan det sosiale i gruppen så ut til å fungere, slik at en kunne følge opp eventuelle vansker som oppstår? Det er vanskelig å skulle si hva som kunne gjort Nathalie tryggere her. Det kan hende hun bare trenger tid på å tilpasse seg omgivelsene og bli kjent med folk, og at det ikke er noen ledere kan gjøre fra eller til for at denne prosessen kunne gått raskere. Særlig med tanke på at det kunne vært vanskelig å skulle gjøre tydelige tilpasninger i aktivitetene, uten at det blir sjenerende for henne. Hun trenger kanskje tid for å finne sin plass i disse nye omgivelsene?²¹⁸ Hun er ekstra sårbar fordi alt i denne nye omgivelsen er nytt for henne. En mulighet for å skape trygghet hadde da kanskje vært å hatt samtaler med henne én til én for å høre om hvordan det gikk, eller prøve å få noen av minilederne til å snakke med henne så hun hadde noen tilstede som hun følte hun kjente litt bedre. Dette er en mulighet for at hun kanskje kunne følt seg tryggere i opplegget og i møte med andre konfirmanter. Vi tenker at ikke alt heller kan planlegges, noe bare skjer der og da og fungerer også der og da. Men det handler om å ha fokus på å se og vilje til å inkludere, tenker vi.

²¹⁸ Bunkholdt 2003:74

Begge gangene vi observerte var det som sagt blanding mellom felles samlinger og aktivitet i grupper, men andre gangen var aktiviteten et handel-spill i regi av Changemaker, Kirkens Nødhjelp sin ungdomsorganisasjon. Under samlingene kunne Nathalie sitte i kirkeradene, og dermed slippe i stor grad forholde seg til de andre, mens under handel-spillet ble konfirmantgruppen utfordret på å selv dele seg inn i grupper på seks og seks. Når denne oppgaven blir gitt sitter Nathalie ikke alene, men sammen med noen jenter. Hun holder seg først med disse jentene, men etter litt om og men har hun byttet over til en guttegruppe. Når handelsspillet foregår ser det ut til at Nathalie er mer opptatt av de hun er på gruppe med, og av å få tilpass hos guttene i gruppen sin. Kanskje dette ville vært annerledes hvis gruppeinndelingen var blitt satt opp på forhånd? For det første tok inndelingen veldig lang tid når konfirmantene selv skulle finne grupper, og i tillegg så det ut til å skape usikkerhet hos Nathalie. Hadde det vært forhåndsbestemte grupper ville de kanskje unngått denne usikkerheten? Hadde gruppene også vært satt sammen slik at de var en blanding av konfirmanter fra ulike vennegjenger, ville kanskje Nathalie ikke bli den eneste som måtte forholde seg til nye. Gruppene kunne da kanskje fokusere på arbeidsoppgaven, og ikke bare hverandre. Vi ønsker likevel ikke her å si at den ene måten er bedre enn den andre, men at det finnes ulike sider ved ulike måter å gjøre ting på. En må vurdere hva som er best lokalt, eller variere mellom dem. Fokus skal likevel ligge på hvilket utbytte de får, og på TOP sine læringsmål for *alle* konfirmantene.

8.2.3 Beredskap for å handle

Vi snakket med presten om hun hadde noen tanker om hvordan hun kunne imøtekomme de utfordringene Nathalie hadde, men hun syntes det var vanskelige. Hun fortalte at hun stadig var i dialog med seg selv om i hvor stor grad hun ønsket å involvere flere ledere, eller om det var noen andre grep som skulle bli gjort. Hun sa følgende:

«Det er vanskelig å vite hvor mye vi som ledere skal legge føringer slik at hun blir inkludert i gruppen. I tillegg synes jeg det er vanskelig å vite hvor mye jeg skal fortelle de andre lederne om henne. Det kan fort bli dumt hvis hun føler at lederne hele tiden prøver å hjelpe henne inn i miljøet. Det er en vanskelig balanse dette her».

Hun syntes det var utfordrende selv etter å ha fått større kjennskap til konfirmantene. Fortsatt uttrykte hun usikkerhet mellom å la Nathalie prøve å finne sin plass selv, og det å hjelpe henne inn i miljøet. Vi spør oss selv om det på forhånd hadde vært mulig å finne en måte å tilrettelegge for Nathalie. Hva må til for at Nathalie skal bli inkludert? Finnes det noen grep når en tar utgangspunkt

i at det finnes sårbar ungdom i alle kull? Slik vi leser det presten sier, har de ikke per dags dato noe utarbeidet beredskap i møte med Nathalie. Vi ønsker derfor videre å se hva som kunne vært bra å fokusere på i miljøet og i lederfellesskapet i møte med Nathalie. Kunne Nathalie fått mer hjelp til å finne seg selv og finne tilpass i denne konfirmantgruppen?

Nathalie kom fra en annen skole, og bodde et annet sted i byen. Hun hadde valgt å konfirmere seg i Menighet 2 fordi hun hadde en type familietilknytning til stedet. Hun kjente derfor ingen på konfirmantkullet. Vi var inne og observerte tidlig i denne prosessen, og det kan hende at ting faktisk kunne gå seg litt til når det gjelder Nathalie. Hun var sårbar fordi hun kom utenfra, men likevel så det ut til at hun etterhvert torde å ta kontakt med andre. Men selv om hun så ut til å fungere greit sosialt, var hun ikke en del av gjengen. Vi tenker det er sårbart for tenåringer å komme til et nytt sted med nye forventninger og krav. Hvorfor er fellesskapet en viktig beredskap for Nathalie? I møte med de nye omgivelsene møter ungdom nye utfordringer, og i ungdomsgrupper er det nok flere utfordringer enn voksne kan se. Det vil si at det nok ligger et visst press på Nathalie i møte med konfirmantgruppen, slik at usikkerheten hennes gjør møtet med det kristne fellesskapet til en utfordrende opplevelse. Kirken ønsker å være et annerledes fellesskap, men greier den det når den blir et sted man må streve for å finne sin plass? I TOP fokuseres det på en helhetlig trosopplæring, og det å ta del i det kristne fellesskapet er også en del trosopplæringen. Ideelt skal kristent fellesskap bidra til kristen livstolkning, som handler om å forstå seg selv og tilværelsen i lys av relasjonen til Gud, seg selv, andre mennesker og i forhold til resten av skaperverket.²¹⁹ For Nathalie kan det være vanskelig å forholde seg til de ukjente konfirmantene og det blir utfordrende hvordan hun kan få erfare kristen livstolkning i hennes liv.

Å arbeide med et inkluderende fellesskap er viktig og hvis Nathalie skal få fullt utbytte av læringen må det også skje i fellesskap, fordi i fellesskapet skje læring. I tillegg skal fellesskapet også være bærer av budskapet om Guds kjærlighet. Når Nathalie ikke mestrer å bli en del av fellesskapet på egenhånd, tas fokuset vekk fra læringen. Fellesskapet blir da heller ikke en bærer av budskapet. Et grep for å bli et mer inkluderende fellesskap ser vi kan være å utruste ledere slik at de kan se alle og inkludere alle. Og i møte med casen om Nathalie vil vi særlig trekke frem noen punkter av Fagermoens holdninger på vei mot et inkluderende fellesskap.²²⁰ De er nysgjerrighet og mot. En grunnleggende nysgjerrighet på hvem konfirmantene er, gjør at en kommer i kontakt med dem. Finn ut av hvem de er! Men dette krever mot. Mot til å ta kontakt og til å inkludere. Dermed tenker vi igjen at ledertrening er og blir viktig også som en beredskap. I Menighet 2 drev de med dette, men

²¹⁹ TOP:14

²²⁰ Nordheim 2008:131

de var i oppstartfasen. Vi håper at Natalie etterhvert blir en større del av fellesskapet, slik at hun kan også bruke fellesskapet som en arena for å lære.

Deltakelse i sosiale fellesskap er kunnskapstilegnelse. I deltakelse på aktiviteter gjennom et sosialt fellesskap skjer også kunnskapstilegnelse. Denne læringsmetaforen som Anna Sfard omtaler som deltakelsesmetaforen, hvor fellesskapet er læringsagenten, og læring skjer gjennom deltakelse og interaksjon.²²¹ Menighet 2 bruker mindre grupper som et verktøy for at konfirmantene lettere skal bli kjent. Sosialisering kan skape tilhørighet og identitetsforming hos konfirmanter, fordi menneskets identitet, verdier og normer blir utfordret i slik type interaksjon.²²² Vi kan ikke vite om Nathalie over tid vil finne sin plass i konfirmantgruppen, men for at læring skal skje etter målene i TOP ser vi at det er en fordel om hun raskest mulig får ta del i fellesskapet. Likevel skal det ikke haste, men skje i det tempoet hun er klar for. En ting vi observerte i Menighet 2 var at konfirmantene skulle være i sine interesse-grupper hele konfirmantåret, hvor de skulle tilbringe mye tid sammen. Kontinuitet kan være en måte å få konfirmantene til å komme inn i et fellesskap på, og vi så også utvikling på dette området hos Nathalie de to gangene vi observerte.

Vi ser også at relasjonelt ungdomsarbeid er viktig i møte med Nathalie. Særlig med tanke på å lytte til og oppdage hennes behov for å finne beste måte å for eksempel inkludere henne i fellesskapet på. Vi skal drøfte relasjonelt ungdomsarbeid nærmere i casen om Ida i menigheten 3.

8.3 Case 3

8.3.1 Hvordan se Ida?²²³

Allerede ved første møte med Ida gjorde vi oss raskt tanker om henne. Hun gjorde seg synlig i klærne hun gikk med, som var annerledes enn de andre jentene i konfirmantgruppen. I tillegg satt hun alene, og når vi gikk ut av kirken og skulle begi oss ut på tur, ble det tydelig at hun ikke kjente noen andre. Vi tenker at Ida er en type som ledere raskt får et behov for å følge ekstra godt med på og ta hånd om. En av oss fikk kontakt med henne og kom i samtale med henne. Gjennom spørsmål om dagligdagse ting åpnet hun seg raskt og fortalte om seg selv. Det ble tydelig at dette var ei jente som slet med sosiale settinger, og hun forklarte at hun hadde sosial angst. Dette hadde hindret henne i å gå på skole, og gjort det utfordrende for henne å bli med på denne turen. Det var tydelig at hun var i kategorien sårbar ungdom, med hennes sosiale angst, som gjorde henne marginalisert i forhold

²²¹ Sfard 1998:6

²²² Paavola og Hakkarainen 2005:541

²²³ Som beskrevet på side 13 i oppgaven, hadde den som observerte en spesiell rolle i denne observasjonen.

til de andre konfirmentene. I tillegg fortalte hun i løpet av helgen om sin spiseforstyrrelse.

Ida var ei jente med tydelige sosiale og psykiske vansker. Hennes visuelle uttrykk og lite kontaktsøkende oppførsel gjorde at lederne på turen så henne, og de reagerte. Hun trengte nødvendigvis ikke å være sårbar selv om hun så slik ut, men i samtale med henne var det ikke vanskelig å skjønne at det hun bar på ulike sårbarheter. En kan spørre seg om klesuttrykket hennes også var en måte å fange oppmerksomhet på, noe det gjorde. Kanskje intensjonen hennes var å vise at hun var annerledes enn andre jevnaldrende og ville distansere seg fra det en gjennomsnitts femtenåring er? Kanskje hun bare uttrykte opposisjon til «mainstream-kultur»? Uansett hennes baktanker, gjorde dette at hun ble lagt merke til og lederne prøvde å finne måter å imøtekomme dette. Kapellanen i Menighet 1 peker på vanskeligheten med å lese hva ungdom uttrykker med sine holdninger og sin oppførsel. Selv om Ida med sitt uttrykk, slik vi kunne se det, skriker «se meg», er det nødvendigvis ikke tilfelle. Vi tenker det er naturlig at ledere da forsøker å ta kontakt med henne ved å starte en samtale, og tar saken videre ut ifra hva slags respons en da får. Her ser vi at det både er en kontrast og likhet med Kristian i case 1. Ida blir sett gjennom sitt ytre, men plasserer seg samtidig utenfor det sosiale fellesskapet. Hun er lite kontaktsøkende, men var enkel å få kontakt med om en som leder tok kontakt. Kristian var ikke like synlig i sitt uttrykk, men ble også fanget opp av ledere, men hadde lite kontakt med jevnaldrende.

Ledernes umiddelbare reaksjon var å ta kontakt og prate med henne, og som sagt kom det overraskende mye informasjon om henne tidlig i samtalen. Det virket som om hun ville at folk skulle vite om vanskene hennes. Første kvelden snakket noen av lederne om hvordan en skulle forholde seg til henne. En naturlig reaksjon en leder kan få er å føle på ansvar for at konfirmanter til en hver tid har det bra, og ikke skal være alene.²²⁴ Men er dette et behov Ida har? Skal en prøve å få henne i kontakt med andre konfirmanter? I hvor stor grad skal jobbe for å legge til rette for og passe på enkelte konfirmanter? Hvis Ida noen ganger i løpet av første kvelden var alene, kom det en leder bort til henne. Dette resulterte også i at hun til slutt søkte mest kontakt med lederne, fordi de ble hennes trygge sone og hun slapp å forholde seg til sine jevnaldrende. Som Kenda Dean påpeker kan ledere ha et behov for og et stort ønske om å være til nytte, og det kan være behovet for å fikse ungdom. I møte med Ida virket det som om mange av lederne på turen kjente på dette. Når man som leder så Ida, snakket med henne og hørte henne fortelle om seg selv om hvordan hennes angst konkret plaget henne i hverdagen, tenker vi det er naturlig at det dukker opp mange spørsmål om hva en kan gjøre for henne. Her skjer det motsatte av hva kapellanen i menigheten 1 sa om å se sårbare ungdom, men ikke la det prege relasjonen, men heller løfte opp det friske. I denne

²²⁴ Dean 2002:60

menigheten fikk Ida veldig mye rom til å være sårbar, og man kan spørre seg selv om det var bra for henne. Kanskje hadde det vært bra for henne at lederne bare fokuserte på å finne og løfte opp det friske?

I møte med sårbar ungdom med sosiale, og særlig psykiske vansker, kan det være lett å snakke om hvordan de har fått disse problemene. En ønsker å imøtekomme dem på alle plan. Noe må vel ha forårsaket disse vanskene? En får et behov for å grave dypere og komme til bunns i situasjonen. Lederne «fikse-instinkt» slår inn, og en får lyst til å finne måter å hjelpe dem. Nysgjerrigheten rundt deres livssituasjon kan bli stor. Man kan spørre seg selv: Er det noen negative livshendelser fra tidligere i livet deres som har forårsaket sårbarheten? Hva er det som ligger under overflaten? Faren i å ønske å fikse, tenker vi kan være at en kan ta for mye hensyn og at en bare ser vanskene, ikke hvem de er uavhengig av dem. Helgen med Ida var første møtet Menighet 3 hadde med henne, og siden vanskene hennes kom så tydelig frem kunne det være lett at en bare så dem. Vi tenker at en sårbarhet hos henne var at hun også beskyttet seg selv med de sårbarhetene hun hadde kontroll på. Ved å kunne ramse opp de vanskene hun hadde med en gang slapp hun kanskje å forholde seg til det som forårsaket disse vanskene. Vi tenker at det handler om dypere ting enn det øyet kan se, og hvis dette skal komme frem må det andre grep til en et kort bekjentskap.

Som Sørli sier, så går unges psykiske vansker ut over deres dagligdagse liv, og for Ida så gjorde hennes sårbarheter at hun hadde vanskelig med å ha kontakt med jevnaldrende. Idas sårbarhet gjorde det vanskelig å sosialisere seg på konfirmantleiren, også fordi konfirmantene hadde problemer med å forholde seg til henne. Hvordan forholdt konfirmantgruppen seg til dette? Konfirmantene som var på tur var i utgangspunktet kontaktsøkende og åpne for å bli kjent med nye. De konfirmantene som hadde en gjeng tok kontakt med de som gikk alene. Og en kunne se at de som var sterk sosialt og var enkle å ta kontakt med, og tok selv kontakt med de andre. Noen i gruppen tok også kontakt med Ida, men fikk ikke noen særlig positiv opplevelse. Disse henvendte seg til en leder for å ta opp dette første kvelden. De fortalte at de på tross av at hun så skummel ut, ville få kontakt med henne. Ida ser dermed ut til å gjøre et eksklusivt valg med å kun ha relasjon til lederne. Da blir det viktig hvordan lederne håndterer henne, i forhold til at hun kanskje ikke alltid skal få eksklusiv behandling fra dem, tenker vi.

Konfirmanter ser mye, om ikke bedre enn ledere, at noen er annerledes og faller utenfor den sosiale rammen. De har derimot kanskje ikke begrep om hva det kan skyldes, eller hva en skal gjøre med det. En må derfor i møte med sårbar ungdom også ta høyde for at det ikke bare er lederne som kjenner på at noen er utenfor og/eller annerledes. En må da være bevisst på hvordan en skal møte de

utfordringene dette kan bringe av for eksempel baksnakking og mobbing, gjennom samtale og oppfølging av både konfirmanter og ledere.

8.3.2 Hvordan utformes konfirmantopplegget i møte med Ida?

Før helgeturen hadde kapellanen vært i kontakt med Idas foreldre og fått informasjon om hennes sosiale angst. I samtalen med ham fortalte han at han i forkant av konfirmantåret jobber for å finne ut om noen i konfirmantgruppen har spesielle behov. Vi tenker at Idas sosiale angst sannsynligvis var enklere å formidle til presten, fordi det handlet om en diagnose hun hadde. Helgeturen var i utgangspunktet en vanskelig situasjon for Ida, men både Ida, hennes foreldre og presten ble enige om at hun skulle forsøke å være med. Ida skulle få delta på det hun ville i løpet av helgen. Men var det gjort noen endringer i opplegget siden de viste om Ida? Var det gjort noen type forberedelse for å legge til rette for Ida på turen?

Ida deltok på det som skjedde første kvelden av bli kjent-leker, måltid og kveldsmøte. Hun var også tilstede i grupper som spilte kort og deltok i samtaler når det ikke var opplegg. Hun fikk mulighet til å bli med på det som var lagt opp for alle konfirmantene. Så langt det var mulig å observere, så det ikke ut til at det var gjort noen endringer i opplegget før helgen i forhold til Ida. Det virket som de prøvde ut opplegget med å bare henge for å se om Ida greide å delta på det. Dette kunne gått veldig galt, men akkurat første kvelden så det ut til at hun hadde det ok. Vi tenker at i utformingen av opplegget er viktig å ta høyde for at konfirmanter er en kompleks gruppe. Det er viktig å i utgangspunktet ha et godt utarbeidet opplegg slik at en kan stole på at det en har kan fungere for flest mulig. Det så ut til at de ønsket at hun skulle prøve ut opplegget, både programmet og det å være sammen med andre, for å se om det kunne fungere for henne. Kanskje det kunne være godt for henne å være med på noe «vanlige» femtenåringen er med på?

Aktiviteter, kveldsmøter og undervisning i det kristne fellesskapet er en stor del av trosopplæringens helhetlige tilbud. Trosopplæringen ønsker å bidra til kristen tro i praksis, kirkens tro og tradisjon og livstolkning og livsmestring. Det var derfor ønskelig at Ida deltok på denne helgen. Vi at hennes mangel på deltakelse og aktiviteter i fellesskap til vanlig, gjør at hun særlig har mangel på mulighet for livstolkning og livsmestring. Det kan derfor være vanskelig for henne å møte de utfordringer livet har, og derfor ekstra viktig at hun får prøve å delta på en slik helgetur. De utfordringer som Ida står overfor ønsker kirken å imøtekomme, og til et visst punkt lå det til rette for dette på turen. I tillegg tror vi at læring av kristen tro i praksis og om kirkens tro og tradisjon får en størst utbytte av hvis det skjer i fellesskap.

For Ida så opplegget den første kvelden ut til å fungere overraskende godt, sett i lys av hennes sosiale vansker. Programmet for kvelden hadde i fokus at konfirmantene og lederne skulle bli kjent, og at de gjennom kveldsavslutning skulle bli kjent med kristen praksis med forkynnelse, lovsang og lystenning. Selv om Ida ikke deltok like aktivt på lekene som de andre, var hun tilstede. Hun var heller ikke delaktig på sang og lystenning, som flesteparten av de andre konfirmantene. Likevel fikk lederne mulighet til å se Ida i settingen og få et inntrykk av hvordan hun fungerte. Lekene var utformet på en slik måte at en ikke trengte å gjøre mer ut av seg enn det en ønsket, og det var en variasjon mellom lek med alle og lagkonkurranser. Lek er viktig for ungdom fordi det kan ha positiv virkning på identitet, mestring og fellesskap.²²⁵ Ved å se Ida i en slik setting kunne en prøve å se om noe fungerte mer eller mindre bra for henne. En må kanskje ta slike sjanser ved å prøve og kanskje feile. Det er da viktig å heller være ydmyk hvis noe skjærer seg og da redde seg inn. Vi tror presten i Menighet 3 ønsket å ha Ida med i fellesskapet i konfirmantoppøgget, fordi han så verdien i det oppøgget som var lagt opp, og behovet Ida hadde for å prøve ut et sosialt fellesskap. Han sa også i samtalen med oss:

«Det finnes ikke noen mal for hvordan møte sårbar ungdom, men det er viktig å være tilgjengelig og åpen for kontakt.»

Det høres derfor ut som om han er åpen for å finne måter å imøtekomme sårbar ungdom på etterhvert. Kanskje en måte er å først finne ut det som ikke fungerer, for så å finne ut hva som kan fungere? Dermed blir det en prøve og feile metode, som kanskje kan være bra i noen tilfeller.

Ingen av lederne var blitt informert om Idas situasjonen på forhånd. Det virket som at presten ønsket at hun skulle få komme i denne settingen med blanke ark. På den ene side var det kanskje viktig for Ida å komme på turen uten at alle viste om hennes utfordringer? Og at hun selv kunne velge å fortelle det. Slik kunne hun til en viss grad selv få kontroll over situasjonen sin, tenker vi. På den andres siden kunne lederne på helgeturen få uante utfordringer plutselig servert i fanget. Så hvor mye skal ledere få vite om sårbar ungdom de skal ha å gjøre med? Eller er det mulig å forberede lederskapet på forhånd om hvordan man tenker å takle utfordringer i konfirmantgruppen?

Å utforme trosopplæringen handler også om å organisere ledere og å legge til rette for gode og betydningsfulle møter konfirmantene imellom. Men også relasjonen mellom konfirmant og leder tenker vi er viktig. Her handler det om å ha tro på at møter mellom enkeltmennesker kan være

²²⁵ Reinhardtsen 2010: 197

betydningsfullt, uavhengig av hvilke sårbarheter man har med seg. En leder ville sannsynligvis møtt Ida med en større varsomhet om en visste om hennes sosiale angst. Da ville kanskje lederen ikke greid å møtt Ida uten forutbestemte tanker om henne. Slik vi så på helgeturen ble det til at Ida selv fortalte noen av lederne om seg selv og hennes situasjon. Men vi så ikke at det var utformet noe spesielt opplegg i forberedelsene av helgeturen, selv om presten visste om Ida og hennes utfordringer. De valgte å la Ida komme og være med på det som allerede var planlagt. Som nevnt var det noen ledere som oppsøkte Ida for å bli kjent med henne og få henne med inn i fellesskapet. Her ser vi at ledere ikke nødvendigvis trenger informasjon om enkeltpersoner før en leir, men heller forberede lederne på hvordan generelt fange opp og inkludere de som faller utenfor.

8.3.3 Beredskap for å handle

Underveis på turen dukket det opp ulike utfordringer med Ida. Vi vil her se på hvordan disse utfordringene ble møtt på turen. Hva ble gjort i møte med henne?

Når de startet turen var det en leder som kom i kontakt med Ida. Det oppsto en samtale på veien opp til leirstedet, hvor Ida fortalte om hennes sosiale angst, men i stor grad var det en samtale om hverdagslige ting. De snakket om hva hun likte å gjøre, om musikk hun hørte på og om fremtidsplaner. Men de snakket også om hvordan den sosiale angsten preget henne og hverdagen hennes. Men hva førte denne samtalen til, kan vi spørre oss selv? Hvor viktig er en slik "triviell" samtale? Hvorfor var det i møte med Ida viktig med relasjoner? En kan diskutere i hvor stor grad inkludering i fellesskapet kan være en beredskap i møte med Ida, men vi vil her drøfte det relasjonelle arbeidet i møte med henne, fordi hun tydelig søkte kontakt med ledere. I møtet mellom leder og Ida oppstod det også en relasjon. Dette ble viktig for å lære Ida å kjenne, og relasjonsbygging ble derfor et viktig redskap i møte med henne. Kenda Dean peker på at relasjoner mellom ungdom og voksne er viktig fordi det gis rom for å vokse og hjelp til en positiv utvikling hos de unge. Vi tenker det er svært viktig at ungdommene får møte ekte relasjoner i kirken. Ungdommer trenger relasjoner med trygge voksne, som kan gi dem tro på seg selv og sine ressurser. Vi vil nå videre se nærmere på hvordan Ida ble møtt.

Som nevnt ble ikke lederne informert før helgeturen om at Ida hadde vansker. Det ble heller ikke tatt noen hensyn til henne i opplegget for leiren. Beredskapen i møte med henne ble utformet underveis, og det ble opp til hver enkelt leder å eventuelt søke kontakt. Det kunne til tider virke som om Ida ikke ville ha kontakt med noen, men lederen som fikk relasjon med henne valgte likevel å ta kontakt. Samtalen dem imellom gjorde at de ble kjent. For det andre kan en tenke at kontakten

mellom dem førte til at Ida kanskje følte seg tryggere i settingen den helgen? Som Root understreker, har ungdom behov for at noen tar del i livene deres, og at ungdomsledere både kan ta del i ungdommenes smerter og gleder.²²⁶ Kapellan i Menighet 1 sa at i relasjoner er tillit viktig, og som leder må en bruke tid til å opparbeide seg tillit hos ungdom. Tillitsbrudd kan være fryktelig sårbart og bare gjøre vondt verre. Slik type arbeid krever at en bruker tid sammen med ungdommene. Vi tenker at intensjonen med å gå inn i relasjon til konfirmanter ikke skal være drevet av et fikse- eller frelse-ønske, men av en genuin interesse for ungdom. Og fordi man skal gjøre som Jesus, vise nestekjærlighet. Skal tillit oppstå i relasjonen, må ungdom forstå at det ikke er baktanker eller skjulte intensjoner som ligger der.²²⁷ De må erfare at lederen ønsker å stå i denne relasjonen og være tilstede for vedkommende. Relasjonen med Ida ble opprettet først og fremst av nysgjerrighet og et ønske om å bli kjent med henne. Ida appellerte stilmessig til lederen, og trigget nysgjerrigheten. I tillegg var det et grunnleggende ønske om å la Ida føle seg sett og inkludert. Når vi leser Andrew Roots drivkraft for relasjonsbasert ungdomsarbeid ser vi at en god og trygg relasjon kan gi Ida en opplevelse av dette. Folks interesse for henne som person, uavhengig av hennes sosiale angst skal stå i fokus. Ved at ledere tar seg tid til å lytte, kan Ida få en opplevelse av at mennesker har et ønske om å forstå henne og bli kjent med henne.

Lederne fikk i møte med Ida en forståelse for at dette kanskje var ei jente som trengte ekstra oppfølging, og kanskje var det i første omgang på grunn av hennes utpregede klesstil. Denne casen var få forberedt på, med det gjorde at en raskt prøvde å finne ut av måter å takle den på. Første lederen drev fortløpende evalueringer av situasjonen underveis i samtalen. I hvor stor grad skulle en ta kontakt med Ida når hun gikk alene? Hvor mye skal en som leder involvere seg og ta ansvar for at hun skal sosialisere seg? Vi tenker at ledere i seg selv er viktig beredskap i møte med sårbar ungdom, fordi de ofte er de som kontakter dem. De prater med dem, prøver å bli kjent med dem og har på denne måten mulighet for å finne ut av om det finnes behov for eventuell tilrettelegging. Dermed ser vi på lederfellesskapet som et beredskap. Måten de kan organiseres på, kunnskapen og erfaringene de til sammen har og deres mulighet til å snakke sammen kommer til stor nytte i møte med sårbar ungdom. Presten sa i samtalen vi hadde med han før leiren:

«Det er viktig å håndtere sårbarheter forskjellig. Ulike ungdommer har ulike behov, og vi må derfor møte dem på en måte som forhåpentligvis passer dem.»

Hva skjedde med lederne og lederfellesskapet i møte med Ida? Den umiddelbare reaksjonen til

²²⁶ Root 2007:14

²²⁷ Root 2007:15

lederne var å passe på at Ida ikke ble værende alene. Det så likevel ut til at lederne prøvde ut litt ulike ting, særlig med tanke på at en ikke kunne ta fullstendig ansvar for henne. I hennes situasjon så vi at det var mulighet for å gi henne spillerom for å prøve seg frem også på egenhånd. Både fra helgens samtaler med Ida og observasjoner av henne resulterte i at lederne i etterkant av helgen snakket om hvordan de videre i konfirmantåret kunne tilrettelegge for hennes behov. Men umiddelbart under leiren gjorde de fortløpende evalueringer av situasjonen. Et grep som ble gjort underveis var at lederen som kjente Ida best også skulle ha et ekstra øye med henne videre.

Lørdag formiddag var det undervisning i kirkerommet. Ida satte seg bakerst i rommet, borte fra alle de andre. En stund ut i undervisningen forlater Ida rommet. Noe ble sagt som provoserte henne. En leder følger etter henne inn på rommet, hvor de blir sittende og snakke. Det utvikler seg til å bli en samtale om verdier, holdninger og tro og tvil. Ida hadde mange spørsmål. Det ble en så intens samtale, at det endte opp med at leder måtte forlate rommet fordi det ble for følelseladd for Ida. Noen temaer som de var inne på gjorde at Ida ikke lengre følte seg trygg. Hva skjedde her, og hvilken betydning kunne denne samtalen ha for Ida? Og hvilken betydning har den som en del av trosopplæringen?

Dette ble et intenst møte mellom konfirmant og leder. Det oppstod en situasjon hvor lederen måtte velge mellom å la henne gå eller følge etter. Hun valgte å gå etter og måtte da også møte det som da eventuelt skjedde. Vi vil her drøfte samtalen i lys av læring. Det ble en samtale hvor holdninger og verdier ble diskutert. Ida stilte spørsmål og kom med innspill på ting hun var nysgjerrig på. Hun fikk komme med innspill om sin tro og sin tvil. Sammen fikk de dermed en samtale om det som Ida var interessert i. Skjedde det læring i denne situasjonen? Vi tenker at det skjedde en læring i form av kunnskapsdannelse. Holmqvist skriver om læring at: «Læring og kunnskap er grunnleggende situert og forstås kontekstuel. Kunnskap kan ikke uten videre overføres fra en kontekst til en annen». Læring skjer sosiokulturelt, ved at det skjer i de kulturelle rammene en er i og i samhandling med andre mennesker. Men det finnes et høyere nivå enn deltakelse som gir læring. Læring som kunnskapsdannelse handler om at en selv er med på å skape kunnskap. Det skjer i samhandling med andre, men i tillegg med en medierende artefakt. Den medierende artefakten i samtalen mellom Ida og leder mener vi er hennes livsspørsmål og den settingen de var i. Det var dette som var med på å styre samtalen. Konteksten var på et soverom, på et leirsted, på en konfirmant-tur. Det oppsto en samtale mellom en konfirmant og leder, med bakgrunn i et opprør konfirmanten hadde mot noe som ble sagt i undervisningen. Vi tenker at denne samtalen må bli sett i lys av det som tidligere hadde skjedd på turen, og i lys av begge parters livserfaring. Dette var situert læring, som den tredje

læringsmetafor.²²⁸ Situasjonen trigget mange spørsmål i Ida, som igjen påvirket samtalen. Gjennom dette skjedde det læring. Både for Ida, og for lederen. De fant sammen en måte å snakke om tro og tvil på. Dette ser vi også samsvarer med TOP sitt fokus for konfirmasjonstiden om å være i dialog med konfirmantenes livsspørsmål, hvor de kan møte troens innhold-, praksis- og fellesskapsdimensjoner. Samtalen var preget av nettopp dette. Vi tenker at et beredskap ble satt i verk ved at lederen fulgte etter Ida, som resulterte i læring på en annen måte enn i kirkerommet med konfirmantgruppen. De finner sammen frem til en "kodeks" for å snakke om tro og tvil.

Er fellesskapet med de andre konfirmantene viktig for Ida og hennes trosopplæring, når hun er i den situasjonen hun er i? Vi tror at det kristne fellesskapet er viktig for å lære, og for å møte og oppleve Guds kjærlighet. Derfor tenker vi at deltakelse i et slikt fellesskap må prøves ut i den grad det er mulig for Ida. I samtale mellom lederen og presten i etterkant av lederens samtale med Ida, ble det vurdert i hvor stor grad det var aktuelt å lage et eget undervisningsopplegg for Ida. Hun kunne ha behov for å samtale med noen om tro fordi hun hadde mange spørsmål og mange tanker rundt dette. Dermed kunne hun trenge en diskusjonspartner. Likevel kan vi spørre oss om et tilpasset opplegg ville ført til at hun mistet noe av trosopplæringens mål og innhold? Hun ville da kanskje miste det fellesskapsbyggende arbeidet trosopplæringen ønsker å fokusere på og som kanskje Ida spesielt kunne trenge å øve seg i å være endel av. Igjen ser vi at problematikken er sammensatt og at det ikke finnes noe fasitsvar, men det er nettopp av den grunn viktig å belyse, tenker vi.

9. Oppsummering

I denne avhandlingen har vi belyst temaet trosopplæring og sårbar ungdom i konfirmanttiden. Vi har observert konfirmantopplegg i tre ulike menigheter, og intervjuet eller hatt samtaler med ulike ledere i disse menighetene med tanke på tematikken sårbar ungdom. Vi har spurt oss selv hvordan trosopplæringen utformes og praktiseres i møte med sårbar ungdom i konfirmasjonstiden. Det har vært en utfordrende prosess for oss i møte med denne problematikken, fordi sårbar ungdom og deres vansker ikke er så synlige. Men vi kom etterhvert frem til 3 tydelige caser, én fra hver menighet. Siden vi observert i såpass korte perioder i hver menighet, ble det slik at vi særlig fulgte disse tre konfirmantene i våre observasjoner, for å spisse fokuset vårt. Vi har spurt oss selv; hvordan ble konfirmantopplegget utformet i møte med de sårbare ungdommene? Og hvordan ble de møtt i praksis i menighetene? Vi har sett at det ikke finnes noe fasitsvar på disse spørsmålene, som igjen gjør problematikken enda mer sammensatt. Ved hjelp av casene har vi sett på og belyst temaene *å se*

²²⁸ Paavola og Hakkarainen2005:541

sårbar ungdom, videre hvordan *utformingen* var i møte med dem og til slutt om menighetene hadde noe *beredskap* i møte med dem vi så opplegget ble vanskelig for. Fortløpende ble dette sett i lys av de mål trosopplæringen har for konfirmasjonstiden.

I vår observasjon i menighetene la vi i hovedsak merke til de som falt utenfor det sosiale. Vi har sett at for ungdom er det særlig sårbart om du ikke finner deg til rette med jevnaldrende. En av casene la vi merke til fordi han ikke deltok i gruppekonkurranse med de andre konfirmantene. En av de andre casene skilte seg ut i klesstilen. Og den siste casen skilte seg ut fordi hun kom fra et annet sted og var tydelig utenfor det sosiale miljøet. I hovedsak var det gjennom aktivitet og samhandling med andre, vi så de som særlig falt utenfor. Vi har sett at det kreves et våkent øye for å kunne se de som ikke inkluderes og vi har sett at ledere blir viktige i denne sammenhengen. Miniledere har en styrke i at de er nærmere konfirmantene i alder, og de plukker derfor opp andre ting i møte med konfirmantene enn eldre ledere gjør. Utformingen av opplegget så vi var ulikt i menighetene, og fungerte på forskjellig vis i møte med casene. Likevel så vi at de tilsynelatende ikke hadde utformet opplegget med spesielle hensyn til de sårbare vi observerte. I den ene menigheten var de særlig fokuserte på heller å løfte opp det friske hos de som eventuelt var sårbare. De ønsket å gjøre dem gode på det de kunne. Når det gjaldt hvordan menighetene hadde en beredskap i møte med casene så vi at et godt lederteam var viktig. Og særlig relasjonsbygging mellom leder og konfirmant.

Ved hjelp av teorien vi har presentert i oppgaven, har vi drøftet ulike utfordringer i møte med sårbar ungdom. Vi har drøftet hvordan utformingen av konfirmantopplegget helt konkret fungerte i forhold til det fellesskapsbyggende arbeidet, og viktigheten med å fokusere på inkluderende fellesskap. Vi har også sett hvordan konfirmantåret i stor grad må satses på som ungdomsarbeid, hvor fellesskap og relasjoner er viktig. Vi har presentert ulike syn på relasjonsbasert ungdomsarbeid. Vi ser at i møte med ungdom i dag, særlig sårbar ungdom, kan relasjoner mellom leder og konfirmant være svært viktig. Ved å bruke tid på ungdommene kan en få mulighet til å ta del i deres liv. Likevel ser vi problemet med å gå inn i nære relasjoner med konfirmanter. For det første er det ressurskrevende og for det andre er det viktig å ikke love for mye. Tidsbruk er vesentlig for at ekte relasjoner skal bygges, men likevel en utfordring innenfor rammen av konfirmanttiden. Det er også vanskelig å kunne «lese» konfirmanter og i hvilken grad de faktisk ønsker kontakt. Vi har derfor sett at ungdom er en sammensatt gruppe og at man derfor bør møte dem som enkeltindivider.

I lys av at konfirmanttiden skal være en tid med fokus på undervisning, har vi sett på ulike måter læring kan skje. Det kan oppstå i ulike situasjoner, både planlagt og ikke planlagt og læring kan skje overalt. Ungdom er ulike og vi har derfor sett at variasjon i konfirmantopplegget kan være viktig for

å nå flest mulig. Vi har også sett nærmere på lederskapet og viktigheten med god ledertrening og lederutvikling for å være bedre rustet i møte med sårbar ungdom. Ulike ledere når ulike konfirmanter. Derfor tenker vi det kan være viktig å tenke på at man har et spenn i ulike type ledere.

TOP har mange og gode mål både for hele trosopplæringen og for konfirmasjonstiden, men ikke alt er gjennomførbart, tenker vi. Målene bør bli sett i lys av hvilke ressurser en har i hver enkelt menighet. Kirken har høye mål for konfirmasjonstiden og det er bra, men også utfordrende. Likevel tenker vi det er viktig at menighetene legger godt arbeid i planleggingen av opplegg, og at de våger å stole på at deres opplegg er bra og fungerer. Eventuelle tilpasninger må en være beredt på, men i mange situasjoner kan ikke dette planlegges annet enn at en må være beredt på at det med størst sannsynlighet kommer til å forekomme.

10. Avslutning

Vi har gjennom denne avhandlingen sett at konfirmanter har med seg ulike sårbarheter inn i en konfirmanntid, og at det derfor er viktig å sette fokus også på denne gruppen i kirken.

Konfirmasjonstiden og dens mål i TOP, handler om å skulle vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at de unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i hjem, menighet og samfunn. Vi tenker at dette er et stort mål og at kirken må legge fokus på å skulle inkludere alle konfirmanter inn i disse målene, uavhengig av deres livssituasjon. I tillegg fokuserer konfirmasjonstiden på å skulle gi en helhetlig trosopplæring og være relevant og livsnært i de unges liv. I prøveperioden av trosopplæringsreformen har det vært mye fokus på form i opplæringen, men vi tenker at det fremover bør rettes mer fokus også på dens innhold. Kravet om en lokal plan gir menigheter en mulighet til å finne ut av hva deres trosopplæring lokalt skal inneholde. Da blir det også viktig å utruste ledere til gode forbilder for konfirmantene. Vi har sett at sårbar ungdom er en sammensatt gruppe som også utfordrer ledere i menigheter til å ta ledertreningen på alvor. Vi tenker at god relasjonskompetanse hos ledere også kan gi relasjonskompetanse hos konfirmanter og mellom konfirmant og leder. For sårbar ungdom har vi sett at relasjonelt arbeid kan være avgjørende for inkludering i fellesskapet og vi tenker derfor at kirken må fortsette med god ledertrening.

En diakonal trosopplæring legger vekt på å møte barn og unges behov gjennom kjærighet vist i handlinger. Slik viser kirken at de tar hele mennesket på alvor. Diakonien skal blant annet bidra til trosopplæringens mål om å fremme livstolkning og livsmestring til barn og unge. Dermed ser vi at diakoniens vesen skal fremme inkludering for gruppen sårbar ungdom og vi tenker derfor at det er

viktig at diakonien også setter denne problematikken på dagsorden i sin kirkelige praksis.

Gjennom denne avhandlingen har vi belyst at kirken møter sårbar ungdom og at det derfor må være fokus på denne gruppen også fremover i trosopplæringen. Vi håper at de temaene vi har drøftet kan gi relevans for dem som til daglig jobber med konfirmanter og selv har sårbare ungdom i sine konfirmantkull. Kirken har utarbeidet en trosopplæring som fokuserer på at trosopplæring skal være for alle og det håper vi at den også skal være. I denne avhandlingen har vi vært med på å sette lys på en problematikk som er sammensatt, men viktig. TOP har som mål at alle skal få lik mulighet til å bli vekket og styrket i troens liv som ble gitt i dåpen. Vi tenker at også sårbar ungdom må få denne muligheten og at bevissthet om denne gruppen i konfirmantarbeid er viktig, for å nå målet om en trosopplæring for alle.

Kilder

Aadnanes, Per M. (2004). «Konfirmasjonen – frå katekumenat til ungdomsarbeid» i *Ungdom i rørsle – Faglege perpektiv og utfordringar*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Afdal, Geir (2011). «Hvordan skjer læring i menigheter?» i *Halvårsskrift for praktisk teologi* nr. 2. s. 30-31. Oslo: Luther Forlag.

Afdal, Geir (2008). «Menigheten som lærende fellesskap?» i *Prismet* nr. 4. s. 227-245. Oslo: IKO.

Austnaberg, Hans og Mæland, Bård (2009). *Grensesprengende – Forkynnelse for ungdom 15-18 år*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Bryman, Alan (2012) *Social research method, 4th edition*. New York: Oxford University Press Inc..

Bunkholdt, Vigdis (2003, 2. opplag). *Psykologi – en innføring for helse – og sosialarbeidere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Daniels, Harry (2008). *Vygotsky and research*. London: Routledge.

Dean, Kenda Creasy og Foster, Ron (2002). *The Godbearing Life: the art of soultending for youth ministry*. Nashville, Tennessee: Upper Room Books.

Engelsviken, Tormod og Sannes, Kjell (red.) (2004). *Hva vil det si å være kirke? Kirkens vesen og oppdrag*. Trondheim: Tapir Akademiske forlag.

Eriksen, Magnhild Søsveen (red.) (2012). *Konfirmantleirboka*. Oslo: IKO-forlag.

Evenshaug, Oddbjørn og Hallen, Dag (2006). *Barne- og ungdomspsykologi*. Oslo: Gyldendal.

Gunleiksrud, Kristin og Andersen, Yvonne (2008). *Samarbeid kirke - skole: rammer og muligheter*. Oslo: IKO-forlag.

Hauglin, Otto, Lorentzen, Håkon og Mogstad, Sverre Dag (red.) (2008). *Kunnskap, opplevelse og tilhørighet – Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform*. Bergen:

Fagforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Heggen, Kåre og Øia, Tormod (2005). *Ungdom i endring: mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forlag.

Holmqvist, Morten (Red) (2007). *Jeg tror jeg er lykkelig... Ung tro og hverdag*. Drammen: Kloster Forlag.

Holmqvist, Morten (2012). «Trosopplæring som livsstil? En analyse av læringssyn i Trosopplæringsplanen» i *Prismet*.

Imsen, Gunn (2005). *Elevenes verden – Innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, Asbjørn, Tufte, Per Arne og Christoffersen, Line (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.

Kvello, Øyvind (red.) (2008). *Oppvekst: om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Bård Eirik Hallesby, Norheim (2008). *Kan tru praktiserast?: teologi for kristent ungdomsarbeid*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Paavola, S. og K. Hakkarainen (2005). «The Knowledge Creation Metaphore – An Emergent Epistemological Approach to Learning» i *Science and Education*, 14 s. 535-557.

Plan for Diakoni. (2007) Den Norske Kirke. Oslo: Kirkerådet.

Reinhardtzen Sigrun.(2010). «Når leken er god er alt ting godt» i *Prismet Heftet 3*. IKO-Forlaget AS.

Reite, Ingrid. (2011). «Hvilken læring skal skje på en konfirmantleir?»

Reite, Ingrid (2011). «Hvem, hva, hvordan? Læring i presteutdanningen» i *Halvårsskrift for praktisk teologi* nr. 2. s. 47-57. Oslo: Luther Forlag.

Reite, Ingrid (2012). «Hvilken læring kan skje på en konfirmantleir?» i *Konfirmantleirboka – Trosopplæring i praksis*. Oslo: IKO-Forlaget AS. Eriksen, Magnhild Søsveen (red.)

Repstad, Pål (2007). *Mellom nærhet og distanse – Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ringdal, Kirsten (2007). *Enhet og mangfold – samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode 2*. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.

Root, Andrew (2007). *Revisiting Relational Youth Ministry*. USA: Inter Varsity Press.

Root, Andrew (2009). *Relationships Unfiltered. Help for Youth Workers, Volunteers, and Parents on Creating Authentic Relationships*. USA: Zondervan.

Sfard, Anna (1998). «On Two Metaphores for Learning and the Danger of Choosing Just One» i *Educational reasercher* 27, s. 4-13.

Sørli, Mari-Anne, Befring, Edvard og Frønes, Ivar (red.) (2010). *Sårbare unge: nye perspektiver og tilnærminger*. Oslo: Gyldendal akademisk.

TOP (2010). *Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Gud gir - vi deler*. Oslo: Kirkerådet.

Torp, Elisabeth og Brækken, Gaute (Red.) (2010). *Grenser som skaper – Hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen*. Oslo: IKO-Forlaget AS

Wittek, Line (2010, 5. opplag). *Læring i og mellom mennesker – en innføring i sosiokulturelle perspektiver*. Oslo: Cappelen Forlag.

Nettsider:

NOU: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2000/nou-2000-26/4.html?id=361416>
(hentet: 15.03.2012)

Vårt Land: <http://www.vl.no/kristenliv/trenden-snudd-flere-konfirmeres/> (hentet: 14.05.2012)

Vedlegg:

Intervju-/samtale-guider:

Vedlegg 1: Samtale med kapellan i Menighet 1

Vedlegg 2: Samtale med ungdomsarbeidere, Menighet 1

Vedlegg 3: Samtaleguide til undervisere, Menighet 1

Vedlegg 4: Samtale med prest, Menighet 2 og 3

Vedlegg 1

Samtale med kapellan i Menighet 1

etter observasjon

Undervisning:

- Hvilke tanker gjør du rundt undervisning for konfirmanter?
- Hva synes du er spennende i møte med denne gruppen?
- Hva synes du er utfordrende?
- Hva vektlegger du som viktig kunnskap i konfirmanttiden?
- Hvordan forbereder dere undervisningen?
- I hvor stor grad tar dere i bruk TOP i arbeidet med planleggingen av konfirmasjonstiden?
- Tar dere utgangspunkt i planens mål for trosopplæringen?
- Hvilke elementer ønsker dere å ha med?
- Hvor mye og hvordan tenker dere på variasjon i undervisningen?
- Hvor stor variasjon har dere fra år til år? Ser dere noe an gruppen når dere forbereder undervisningen? Nivå, gruppe...

Felleskap:

- Hvor viktig tror du det er for konfirmantene at det er et godt fellesskap i konfirmantgruppen?
- Hva tenker du kan være fellesskapsdannende i en konfirmantgruppe?
- Hvordan arbeider dere mot å skape godt fellesskap?
- Hvilke tanker gjør du med i forhold til antall konfirmanter på kullet?
- Hvilke ulike roller har de ulike lederne?
- Hvor mye fokuserer dere på relasjonelt arbeid- både mellom leder-konfirmant og konfirmanter mellom?

Individ:

- Hvor mye tid får du med hver enkelt konfirmant? Hvor viktig er det for deg å være i nærkontakt med konfirmantene?
- Hvor mye fokuserer dere som ledere på å prøve å se hver enkelt konfirmant – hvem har ansvaret for å se den enkelte?
- Hva tenker du om de ulike ledernes rolle i årets ledergruppe?

Ungdom:

- Hvem tenker du ungdom er?
- Hva er de opptatt av?
- Synes du det er noen spesielle utfordringer i møte med ungdom?
- Hvordan opplever du din rolle som prest i møte med ungdom?
- Føler du de er oppsøkende i forhold til deg, og opplever du at de ønsker samtaler med deg?

Sårbar ungdom:

- Hvilke tanker gjør du rundt begrepet sårbar ungdom?
- Hvordan tror du ungdom med særlige vansker gjør seg synlige i en konfirmant-setting?
- kognitive
- emosjonelle
- sosiale
- Hvordan opplever du det å se ungdom med spesielle behov? Hvilke utfordringer ser du finnes på dette området?
- Kan du fortelle om en gang du har møtt ungdom med spesielle vansker?
- Hva ville du gjort annerledes? /Har du en «ideell» måte du tenker du ville løst dette på?
- Hvordan tror du deres opplegg fungerer med tanke på ungdom med ekstra behov?
- Har du noen gang opplevd at du har måttet tilpasse konfirmantopplegget for enkelte konfirmanter?
- Hva tenker du tilrettelegging kan innebære?
- Vet du om ungdom med spesielle behov eller vansker før konfirmantopplegget starter, eller er det noe du oppdager/andre oppdager underveis?
- Har du sett noen utvikling i konfirmantgruppene fra de første årene du jobbet som prest og frem til nå?

Om opplegget så langt, særlig med tanke på bli kjent-helgen:

- Hvordan opplevde du helgen?
- Hva var spesielt utfordrende?
- Var det noen du så allerede da utpekte seg som utfordrende konfirmanter?
- Har det skjedd noen endring i gruppen siden da?
- Hvordan drev du oppfølging av ledere i forkant, underveis og i etterkant?

- Temaet «å stole på/ha tillit til» (til Gud, til andre) gikk igjen i løpet av helgen. Kan du si noe om hvorfor dere valgte dette? Hvilke tanker gjør du rundt dette temaets relevans for ungdom?

Samtale med ungdomsarbeidere, Menighet 1

etter observasjon

- Hvordan synes dere at helgen har vært?
- Hva har vært bra?
- Kan dere fortelle om en spesiell hendelse?
- Hva har vært mindre vellykket?
- Fortell om en hendelse ++?
- Hvordan opplevde dere at konfirmentene hadde det? Var det god stemning mellom dem?
- Var det noen som utpekte seg særlig positivt?
- Opplevde dere at noen var mer krevende enn andre? Når da? Var det for det meste de samme konfirmentene hele tiden?
- Hva var det som gjorde at disse oppførte seg slik (i denne situasjonen), tror dere?
- Hva tenkte dere om konfirmentene før dere skulle møte dem denne helgen? (evt. 1 gang)
- Hva tenker dere om kullet nå etter helgen? Ser dere at det er noen som vil bli ekstra utfordrende? Hvorfor det?
- Har dere noen tanker om hvordan dere kan håndtere dette videre i løpet av året?
- Har dere noen erfaringer fra dette tidligere? (tidligere utfordrende kull/konfirmanter)

Samtaleguide til undervisere, Menighet 1

etter observasjon

Undervisningen.

- Hvordan forberedte dere undervisningen?
- Hvordan synes dere at det fungerte på helgen?
- Snakket dere undervisere sammen på forhånd, underveis og etter? - med tanke på å utveksle erfaringer.
- Hva slags inntrykk fikk dere av konfirmant-gruppen?
- Hvordan oppførte de seg?
- Var det noen som var vanskelig å få med seg i undervisningen?
- Krevdes det mye oppmerksomhet fra dere?/Krevde noen mer oppmerksomhet fra dere?
- Vi så at det var sprik i modenhet i konfirmantgruppen. Hvordan opplevde dere dette? Hva tenker dere om at konfirmantene kan være så ulike i modenhet?
- Hva tenker dere om det å være ungdom i dag, i forhold til når dere var det? Tror dere de har andre utfordringer i hverdagen enn det dere hadde?
- Hvilke tanker får dere om begrepet sårbar ungdom?
- Er det noen dere vil karakterisere som sårbare i denne gruppen? Hvilke typer er disse? Kan dere beskrive et eksempel på en slik type, enten fra helgen, eller tidligere?

Om å være leder.

- Hvorfor ble du leder i Bøler?
- Hva tenker dere om det å være leder?
- Har dere noen tidligere erfaringer av gode ledere?
- Kan du fortelle om en du har sett på som en god leder?
- Hvordan var lederne når dere var konfirmanter?
- Hva er en god leder for dere?
- Hva tenkte dere om deres rolle på super-helgen?
- Hva tenker dere om deres rolle som leder for dette konfirmant-kullet?
- På hvilken måte tror du at du er et forbilde for konfirmantene?
- Følte dere at dere fikk tid til å bli kjent med konfirmantene?
- Hvor mye fokuserer dere på å bli kjent med konfirmantene som undervisere?

- Hva motiver deg til å være leder? Har du en positiv opplevelse/hendelse i en leder-deltaker-relasjon du husker?
- Hvor mye betyr det for dere å bli kjent med konfirmantene?
- Hvor mye skal dere være sammen med konfirmantene dette året?

Samtale med prest, Menighet 2 og 3

før observasjon

Undervisningen.

- Hvordan forbereder du undervisningen?
- Hvordan forholder du deg til plandokumenter?
- Har du møtt konfirmantgruppen?
- Hva slags inntrykk har du av dem?
- Hva tenker du om det å være ungdom i dag, i forhold til når du var det? Tror du de har andre utfordringer i hverdagen enn det du hadde?
- Hvilke tanker får du om begrepet sårbar ungdom?
- Er det noen du vil karakterisere som sårbare i denne gruppen? Hvilke typer er disse? Kan du beskrive et eksempel på en slik type, enten fra denne gruppen eller tidligere?

Om å være leder.

- Hva tenker du om det å være leder?
- Hva er en god leder for deg?
- Hva tenker du om din rolle som prest i møte med konfirmantene?
- På hvilken måte tror du at du er et forbilde for konfirmantene?
- Hvor mye betyr det for deg å bli kjent med konfirmantene?
- Hva motiver deg til å være leder? Har du en positiv opplevelse/hendelse av en leder-deltaker-relasjon?
- Hvor mye skal du være sammen med konfirmantene dette året?